

WIELKOPOLSKA KAMPANIA

16
DNI

PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ

Podręcznik dla liderów i liderów Lokalnych Kampanii
16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć

Redaktorka:
Magda Szewciów

Przygotowanie treści:
Magda Szewciów
Anna Kamińska

Korekta:
Aleksandra Dudra

Projekt okładki, opracowanie graficzne, skład:
ALVARO House of Design
www.alvaro.pl

Wydawczyni:
Stowarzyszenie Kobiet KONSOLA
e-mail: info@konsola.org.pl
www.konsola.org.pl



Prawa autorskie należą do Stowarzyszenia Kobiet Konsola. Przedruk, kopiowanie, wykorzystanie całości lub fragmentu tekstu dozwolone jest jedynie w celach niekomercyjnych i z powołaniem się na źródło.



Publikacja została stworzona w ramach projektu „Wielkopolska Kampania 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć” współfinansowanego ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego.

Przedstawione w publikacji treści wyrażają poglądy realizatorki projektu i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Województwa Wielkopolskiego.

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Wielkopolska Kampania 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze względu na płeć.....	7
Czym jest Kampania?.....	8
Tematy dotychczasowych kampanii.....	13
Zapowiedź tematyczna kampanii na rok 2013.....	16
Kluczowe daty dla kampanii.....	21
2. Jak działać w ramach kampanii?.....	27
Zdobycie wiedzy.....	28
Upowszechnianie informacji.....	30
Zorganizuj wydarzenie lub akcję.....	31
Przyłącz się do sieci lub listy mailingowej.....	32
Zaproś mężczyzn do udziału w wydarzeniach związanych z 16 Dniami.....	33
Wywieraj nacisk na rząd Twojego państwa.....	35
Wesprzyj w ramach wolontariatu organizację zwalczającą przemoc wobec kobiet.....	36
Staraj się zainteresować media.....	37
Organizuj akcje upamiętniające ważne daty.....	38
Schemat kampanii.....	38
3. Co powinnaś/powinieneś wiedzieć o przemocy domowej (w rodzinie)?.....	43
Czym jest przemoc wobec kobiet według CWGL?.....	44
Definicje przemocy w rodzinie.....	45
Przemoc w rodzinie w Polsce.....	46
Przemoc w statystykach policji.....	47
Skrót informacji nt. przemocy domowej.....	48
Formy przemocy.....	49
Czym jest przemoc ekonomiczna?.....	50
Cykl przemocy.....	52
Społeczne oczekiwania wobec krzywdzonych kobiet.....	54
Syndrom wyuczonej bezradności.....	55



Wprowadzenie

PTSD - Zespół Stresu Pourazowego.....	57
Proces wiktylizacji.....	58
Mechanizm błędnego koła.....	58
Efekt psychologicznej pułapki.....	60
Syndrom Sztokholmski.....	60
Ofiara.....	62
Sprawca.....	62
Powody, dla których kobieta może nie być gotowa, by odejść.....	63
Dlaczego kobieta nie odchodzi? Statystyki.....	66
Kulturowe aspekty przemocy wobec kobiet.....	68
Przemoc ze względu na płeć.....	70
Gender.....	71
Stereotyp.....	71
Uprzedzenie.....	74
Dyskryminacja.....	74
Rodzaje dyskryminacji.....	76
Seksizm.....	79
Przemoc wobec osób starszych.....	80
Przemoc wobec osób z niepełnosprawnością.....	85
Przemoc wobec dzieci.....	88
Mity i fakty na temat przemocy wobec kobiet.....	92
Wpływ alkoholu na stosowanie przemocy.....	95
Jak wesprzeć osoby doświadczające przemocy?.....	97
Co, gdy jesteś świadkiem/świadkinią przemocy?.....	99
6 sposobów, jakimi mężczyźni mogą zapobiec molestowaniu.....	106
10 rzeczy, które mogą zrobić mężczyźni, by przeciwdziałać przemocy wobec kobiet.....	107
Jak mówić o przemocy?.....	108
Przepisy prawa.....	110
Niebieska Karta.....	115
4. Wybór filmów.....	118
5. Wybór publikacji i książek.....	121
6. Lista organizacji.....	132
7. Informacja o Stowarzyszeniu Kobiet Konsola.....	135

„Podręcznik dla liderów i liderki Kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy Ze Względu na Płeć” powstał z myślą o wszystkich osobach, które chciałyby włączyć się w działania na rzecz tworzenia świata wolnego od przemocy, a przede wszystkim przemocy wobec kobiet. Realizacja takiej wizji nie jest możliwa, jeśli coraz więcej osób nie odważy się na sprzeciw. Ten podręcznik jest więc dla tych, którzy chcą przestać milczeć i sprzeciwiają się trwaniu dłużej w niemych przyzwoleniu na przemoc i dyskryminację. Odwaga cywilna stanowi fundament społeczeństwa obywatelskiego. Chciałybyśmy więc zmobilizować społeczności małych i większych miast Wielkopolski do działania na rzecz zmiany, gdyż brak głosu

w tej sprawie to milcząca zgoda. **Planując tegoroczną kampanię w Poznaniu postanowiliśmy zaprosić do niej mieszkańców i mieszkanki Wielkopolski wierząc, że nasz wspólny głos sprzeciwu wobec przemocy będzie bardziej słyszalny.**

Przede wszystkim zależało nam, by wśród różnych działań i akcji podejmowanych co roku na świecie w ramach zapoczątkowanej w 1991 roku przez Center of Women’s Global Leadership nie zabrakło tych zainicjowanych w Wielkopolsce. Liczymy jednak, że nasz podręcznik wesprze także osoby z innych miast Polski i zainspiruje do działania w ich społecznościach lokalnych.

Podręcznik został podzielony na kilka części, tak by znalezienie poszczególnych informacji było łatwiejsze.

Pierwsza część dotyczy historii Kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy Ze Względu na Płeć i zawiera najważniejsze informacje na jej temat. Staraliśmy się jak najszerzej opisać samą kampanię i zebrać wszystko to co uważamy za niezbędne.

Druga część zawiera praktyczne informacje, jak można zaangażować się w Kampanię 16 Dni. Została opracowana na podstawie wskazówek Center of Women’s Global Leadership dostępnych na ich stronie. Dodałyśmy to, co uznałyśmy za pomocne i przydatne przy planowaniu własnych działań.

Trzecia część zawiera najważniejsze informacje na temat przemocy domowej (w rodzinie), gdyż uznałyśmy ten aspekt przemocy wobec kobiet za najważniejszy w polskim kontekście. Zależy nam bowiem, aby nie postrzegać przemocy wobec kobiet czy przemocy ze względu na płeć jako problemu krajów z trwającym konfliktem zbrojnym, jako wypadkowej cech innego kręgu kulturowego, a tym samym problemu innych społeczeństw. Przemoc wobec kobiet to problem każdego społeczeństwa i najczęściej zaczyna się w naszych domach, zatem od zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim członkiniom i członkom rodziny (niekoniecznie definiowanej jako rodzina nuklearna) powinnyśmy/ powinniśmy zacząć.

W ostatniej, czwartej części podręcznika znajdują się propozycje filmów wartych obejrzenia, publikacji i książek wartych przeczytania, a także spis organizacji, których działania warto według nas śledzić.

Z podręcznika mogą korzystać osoby zaangażowane w szeroko pojętą edukację formalną i nieformalną, a także osoby dopiero podejmujące działania na rzecz swoich społeczności lokalnych. Chciałybyśmy, aby stała się wsparciem w planowaniu wydarzeń w ramach Kampanii 16 Dni, podejmowanych w różnych grupach i miejscach Wielkopolski, a nawet całej Polski. Opracowując podręcznik myślałyśmy przede wszystkim

o małych miejscowościach, w których problematyka przemocy ze względu na płeć może nie być zbyt często lub nawet wcale poruszana. Mamy nadzieję, że dzięki wskazówkom zawartym w tej publikacji ta sytuacja się zmieni, a członkinie i członkowie danych społeczności sami przyczynią się do zwiększenia świadomości w swoim otoczeniu.

**W imieniu Stowarzyszenia Kobiet Konsola,
Magda Szewciów**



Tłumaczenia dokumentów publikowanych przez Center of Women's Global Leadership zostały przygotowane i udostępnione nam na potrzeby publikacji przez Fundację Autonomia, której serdecznie dziękujemy za wsparcie.



Dziękujemy także Centrum Kultury Zamek w Poznaniu za bezpłatne udostępnienie sal na cykl szkoleń dla liderek i liderów lokalnych Kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy Ze Względu Na Płeć, które odbyły się w lipcu i sierpniu 2013.



**SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO**



Podręcznik powstał w ramach projektu „Wielkopolska Kampania 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy Ze Względu na Płeć”, realizowanego przez Stowarzyszenie Kobiet Konsola przy współfinansowaniu ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego.

Kampania 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć

Czym jest Kampania 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć?

To międzynarodowa kampania, organizowana przez Center for Women's Global Leadership Institute (CWGL) od 1991 roku. W ramach kampanii na całym świecie od ponad 20 lat są organizowane różnego typu akcje mające na celu zwrócenie uwagi na przemoc wobec kobiet, a także na konieczność podejmowania działań w celu zatrzymania wszelkich form przemocy. Również w Polsce od wielu lat organizacje kobiece i feministyczne włączają się w kampanię, organizując spotkania, pokazy filmowe, marsze, happeningi, warsztaty i szkolenia mające jeden cel: przeciwdziałanie

przemocy. Inicjatorce kampanii z CWGL wybrały dni pomiędzy 25 listopada (Międzynarodowym Dniem Przeciw Przemocy Wobec Kobiet) a 10 grudnia (Międzynarodowym Dniem Praw Człowieka), by poprzez to symboliczne odniesienie podkreślić ścisły związek praw kobiet z niezbywalnymi prawami człowieka. Przemoc wobec kobiet w tym kontekście w sposób wyraźny jest więc traktowana jako naruszenie i pogwałcenie praw człowieka.



Jak czytamy w zapowiedzi tematycznej CWGL dotyczącej tematu kampanii z 2008 roku:



„Wykorzystanie podejścia opartego na prawach człowieka, jest jednym z kluczowych elementów kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć. Aktywistkom, które wykorzystywały perspektywę praw człowieka, udało się zmienić sposób, w jaki pojmowana jest na świecie przemoc wobec kobiet. Perspektywa związana z prawami człowieka zakłada, że kobietom, które stanowią połowę ludzkości, należy się ochrona, wsparcie i realizacja ich praw człowieka. Taka perspektywa zapewnia język i narzędzia niezbędne do „definiowania, analizowania i wyrażania przemocy doświadczanej przez kobiety, a także do domagania się odszkodowania za tę przemoc, w sposób uznany już przez społeczność międzynarodową”. Nadużycia

wobec kobiet nie mogą dłużej być przypisywane do tak zwanej sfery „prywatnej”, a państwa powinny wziąć na siebie odpowiedzialność za realizację zobowiązań związanych z ochroną praw człowieka w odniesieniu do kobiet, które zostały powzięte w traktatach i innych dokumentach ONZ. Podejście bazujące na prawach człowieka dostarcza ram, które umożliwiają współpracę kobiet o różnych doświadczeniach, mającą na celu wypracowanie i realizację szerokiego wachlarza skutecznych strategii zmiany.

Perspektywa związana z prawami człowieka była wykorzystywana przez organizacje pozarządowe na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, wzmacniając ich walkę z przemocą ze względu na płeć. Strategię opartą na prawach człowieka opisuje siedem zasad**:

* Bunch, Charlotte. From Mertus, J., N. Flowers and M. Dutt. 1999. Local Action, Global Change: Learning About the Human Rights of Women and Girls. UNIFEM and the Center for Women's Global Leadership, pg. V.

** From Mertus, J., N. Flowers and M. Dutt, 1999. pg. 3-4.

1 Godność

Rdzeniem praw człowieka jest ochrona i wspieranie godności człowieka.

3 Równość

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (UDHR) oraz inne międzynarodowe dokumenty dotyczące praw człowieka, przyznają te same prawa oraz nakładają te same obowiązki, kobietom i mężczyznom, dziewczynkom i chłopcom, ze względu na ich człowieczeństwo i bez względu na ich role lub relacje, w których są, lub w które będą wchodzić. W związku z tym, kiedy przemoc wobec kobiet nie uznaje się za łamanie praw człowieka, kobietom, jako grupie odmawia się ich człowieczeństwa i zaprzecza ich przyrodzonej podmiotowości.

5 Łączność sfer

Kwestie związane z prawami człowieka są obecne we wszystkich sferach życia – w domu, w szkole, w miejscu pracy, podczas wyborów, w sądach itp. Przejawy łamania praw człowieka są ze sobą powiązane. Utrata praw człowieka w jednej sferze może oznaczać ich utratę również w innych i odwrotnie - wspieranie tych praw na jednym obszarze pomaga w ich respektowaniu w innych sferach życia.

7 Osobista odpowiedzialność

Nie tylko rządy powinny być odpowiedzialne za łamanie praw człowieka w odniesieniu do kobiet. Powinny ją ponosić również korporacje, a także jednostki. Obyczaje i tradycje związane z kulturą, które stawiają kobiety na gorszej pozycji, powinny być zwalczane.”

2 Uniwersalność

Uniwersalność praw człowieka nie oznacza, że różni ludzie doświadczają ich w ten sam sposób. Uniwersalność oznacza, że rządy i społeczności mają stać na straży moralnych i etycznych wartości, które powinny przekraczać granice regionów na całym świecie.

4 Niepodzielność

Prawa kobiet powinny być rozpatrywane jako niepodzielny pakiet, obejmujący prawa polityczne, socjalne, ekonomiczne, kulturowe i zbiorowe. Nie można niektórych z nich traktować „priorytetowo” lub dzielić na „generacje” praw, z których część powinna być uzyskana wcześniej niż inne.

6 Odpowiedzialność rządów

Prawa człowieka nie są podarunkami, łaskawie rozdawanymi przez rządy państw dla ich własnej przyjemności. Rządy nie mają prawa odmawiać ich jakimś osobom ani przyznawać ich jedynie wybranym przez siebie grupom. Jeśli tak się dzieje, powinny zostać pociągnięte do odpowiedzialności.

* Zapowiedź tematyczna CWGL dotyczące tematu kampanii z 2008 r. tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=50>

W obrębie tych szesnastu dni mieszczą się także inne dni związane z prawami człowieka.

Spójrz na kluczowe daty w kampanii.

Kampanie „16 Dni” stanowią strategie osób i organizacji na całym świecie, zaangażowanych w wyeliminowanie wszelkich form przemocy wobec kobiet poprzez:

- **rozwój świadomości**, iż przemoc ze względu na płeć stanowi pogwałcenie praw człowieka
- **wzmocnienie lokalnych struktur** przeciwdziałających przemocy wobec kobiet
- **budowanie powiązań** pomiędzy lokalnymi i międzynarodowymi inicjatywami na rzecz powstrzymania przemocy wobec kobiet
- **zastosowanie metod** pozwalających na rozwijanie i odkrywanie nowych skutecznych strategii
- **wzmacnianie solidarności kobiet** na całym świecie, organizujących się by przeciwdziałać przemocy wobec nich
- **tworzenie narzędzi nacisku na rządy**, aby wywiązały się z obietnic powstrzymania przemocy wobec kobiet

Tytuł kampanii może być w polskim tłumaczeniu i kontekście mylący. Ważne jest więc, by zwrócić uwagę na fakt, że problem przemocy ze względu na płeć nie dotyka w równym stopniu kobiet i mężczyzn. W rzeczywistości dotyczy w zdecydowanej większości kobiet i dziewczynek.



Jeśli więc ktoś Cię zapyta, czy działania przeciw przemocy wobec kobiet są faktycznie potrzebne lub sama_sam będziesz mieć tego rodzaju wątpliwości, przeczytaj poniższe globalne dane na temat przemocy wobec kobiet. Zastanów się, co to oznacza dla Twojej rodziny, znajomych, sąsiadów, społeczności lokalnej i globalnie?



1 kobieta na 5 przynajmniej raz w życiu doświadczyła przemocy ze strony swojego męża/partnera. Około 12-15% kobiet funkcjonuje w „związkach z przemocą” po skończeniu 16 roku życia.

25% zgłoszonych przestępstw z użyciem przemocy to przemoc wobec kobiet ze strony ich mężów/partnerów.

95% ofiar przemocy w rodzinie to kobiety i dzieci.

Przemoc wobec kobiet ma **najwyższy odsetek powtarzalności przypadków prześladowania** spośród wszystkich przestępstw. Obliczono, że kolejny incydent związany z przemocą ma miejsce w **35% gospodarstw domowych** w ciągu pięciu tygodni od pierwszego zajścia (za: Women and Equality Unit).



Około 70% żeńskich ofiar morderstw zostało zabitych przez swoich partnerów - mężczyzn.



Dziewczeta między 15.a 19. rokiem życia stanowią **50% ofiar przemocy seksualnej** w skali światowej.

Co trzecia nastolatka doświadcza przemocy seksualnej na randkach i w związkach z rówieśnikami. Nastolatki, które doświadczają przemocy często podejmują zachowania seksualne wysokiego ryzyka, próby samobójcze, uzależniają się od środków odurzających, mają zaburzenia odżywiania.

Kobiety stanowią największą grupę cywilnych ofiar wojen. W czasie konfliktów zbrojnych wykorzystywanie kobiet stosowane jest jako instrument czystek etnicznych i broń wojenna (gwałty, przymusowe ciążę, wykorzystywanie seksualne).



Kobiety należące do mniejszości - etnicznych i narodowych, uchodźczynie, kobiety z różnymi rodzajami niepełnosprawności, ubogie, nieheteroseksualne są wyjątkowo narażone na przemoc.

Przemoc wobec kobiet, tak jak każda inna, jest przestępstwem, a nie sprawą prywatną.



Przemoc mężczyzn wobec kobiet wydarza się niezależnie od poziomu wykształcenia, dochodów, pochodzenia etnicznego lub narodowego, wieku i religii*

„Przemoc, której na co dzień doświadczają miliony kobiet pozbawia je wolności, bezpieczeństwa i możliwości korzystania swobodnie z innych praw [...]. Celem kampanii jest zwrócenie uwagi międzynarodowej opinii publicznej, rządów państw i instytucji międzynarodowych na problem przemocy wobec kobiet oraz podjęcie działań zarówno na lokalną jak i na globalną skalę, zmierzających do jego wyeliminowania”.

* Dane pochodzą ze materiałów Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=81>
** Informacja dla mediów Fundacji Autonomia w ramach kampanii „16 dni akcji przeciwko przemocy ze względu na płeć” w 2010 roku: http://www.autonomia.org.pl/doc/16_dni_krakow_wydarzenia.pdf

Od 1991 roku w kampanii „16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć” wzięło udział ponad 2 000 organizacji w 156 krajach!

Co roku Center for Women’s Global Leadership, w porozumieniu z rzeczniczkami i rzecznikami praw kobiet na całym świecie, ustala temat kampanii i stara się go jak najszerszej propagować.

Dotychczasowe tematy kampanii

1991 / 1992

Przemoc wobec kobiet to łamanie praw człowieka

Demokracja niespektująca praw człowieka w odniesieniu do kobiet nie jest demokracją

1993

1994

Świadomość, odpowiedzialność, działanie: przemoc wobec kobiet łamaniem praw człowieka

Wiedeń, Kair, Kopenhaga, Pekin: uświadamianie, czym są prawa człowieka w odniesieniu do kobiet

1995

1996

Uświadamianie, czym są prawa człowieka w odniesieniu do kobiet: realizacja naszych wizji

Domagaj się praw człowieka dla kobiet w domu i na świecie!

1997

1998

Budowanie kultury respektowania praw człowieka

Spełnianie obietnicy wolności od przemocy

1999

2000 Świętujemy 10. rocznicę Kampanii

Rasizm i seksizm: nigdy więcej przemocy **2001**

2002 Tworzenie kultury, która przeciwstawia się przemocy wobec kobiet

Przemoc wobec kobiet łamaniem praw człowieka: utrzymanie rozmachu działań 10 lat po konferencji w Wiedniu (1993-2003) **2003**

2004 / 2005 Dla zdrowia kobiet, dla zdrowia świata: NIGDY WIĘCEJ PRZEMOCY

16. rocznica 16 Dni: Wspieranie praw człowieka - koniec przemocy wobec kobiet **2006**

2007 Żądając wprowadzenia w życie, stawiając czoła przeciwnościom: zakończ przemoc wobec kobiet!

Prawa człowieka dla kobiet - Prawa człowieka dla wszystkich: 60 rocznica Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka **2008**

2009 Zaangażuj się. Działaj. Domagaj się: MOŻEMY zakończyć przemoc wobec kobiet!

Struktury przemocy: zależności między militarystką i przemocą wobec kobiet **2010**

2011, 2012 i 2013

Poprzez pokój w domu do pokoju na świecie: zakwestionujemy militarystkę i zakończmy przemoc wobec kobiet!

Zgodnie z ideą kampanii, działania w ramach niej może podejmować każda osoba, grupa, instytucja, organizacja na własną rękę i na miarę swoich możliwości. Niekoniecznie więc wydarzenia Twoje czy Twojej grupy inicjatywnej muszą być spójne z tematem danego roku, ważne by nie odbiegały od zasadniczych celów podejmowanych przez kampanię.

Możecie zatem zorganizować coś własnego lub przyłączyć się do wydarzeń organizowanych w społeczności lokalnej, na uczelni, w kraju lub na poziomie międzynarodowym z okazji „16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć”!

Porady, jak samodzielnie zorganizować własne wydarzenie czy akcję znajdziesz w dalszej części podręcznika.



Zapowiedź tematyczna CWGL na 2013 rok*

Tłumaczenie: Magdalena Korona, Fundacja Autonomia

„Poprzez pokój w domu do pokoju na świecie: Zakwestionujmy militarystykę i zakończmy przemoc wobec kobiet!”

Kampania 16 Dni Akcji Przeciwko Przemocy ze Względu na Płeć w 2013 roku będzie kontynuowana pod hasłem „Poprzez pokój w domu do pokoju na świecie: Zakwestionujmy militarystykę i zakończmy przemoc wobec kobiet!”. Po ogłoszeniu prośby o wspólne tworzenie kształtu Kampanii otrzymałyśmy odpowiedzi od sieci aktywistek/ów i organizacji działających na rzecz praw człowieka, przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć i sprawiedliwości społecznej z całego świata.

Kampania 16 Dni Akcji w 2013 roku działa na rzecz zwiększania świadomości i podejmowania działań na przeciwię przemocy ze względu na płeć i militarystykę, podkreślając jednocześnie związek pomiędzy walką o prawa ekonomiczne i socjalne a zakończeniem przemocy ze względu na płeć. Zapowiedź tematyczna koncentruje się na militarystyce, który tworzy i przyzwyczajają do kultury strachu, wzmacnianej przez używanie przemocy lub groźby jej użycia, agresję. Zapowiedź skupia się także na interwencjach zbrojnych, podejmowanych w odpowiedzi na niepokoje polityczne i społeczne lub

z pobudek ekonomicznych i politycznych.”

Militarystyka to system przemocy strukturalnej, która łamie prawa człowieka, narusza godność, bezpieczeństwo kobiet, mężczyzn i dzieci w niemal każdym kraju i regionie świata.” Wpływ militarystyki można dostrzec porównując wydatki budżetowe państw na opiekę zdrowotną, edukację i zagospodarowanie przestrzeni publicznej z wydatkami na armię; przyglądając się prawodawstwu, które marginalizuje kobiety i mniejszości; czytając dyskryminujące akty prawne i rozporządzenia, stanowione lub akceptowane przez władze państwowe; a także porównując interwencje militarne z reakcjami dyplomatycznymi w rozwiązywaniu problemów społecznych i politycznych. W Kampanii podkreślamy, że prawa kobiet są prawami człowieka. Zdajemy sobie sprawę ze znaczenia systemów patriarchalnych, które ucieleśniają szkodliwe tradycje i przepisy prawa, doprowadzając do ignorowania i przyzwalania na przemoc wobec kobiet oraz odmawiania kobietom prawa do godnego życia.

* Źródło: Fundacja Autonomia (<http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=89>) oraz <http://16dayscwgl.rutgers.edu/2013-campaign/theme-announcement>, do pobrania także ze strony: <http://konsola.org.pl/16dni/?IDN=268>

** Center for Women's Global Leadership. "Intersections of Violence Against Women and Militarism Meeting Report". 2011. <http://www.cwgl.rutgers.edu/resources/publications/gender-based-violence/388-intersections-of-violenceagainst-women-and-militarism-meeting-report-2011>. [accessed 7 May 2013]

*** Caprioli, M. "Primed for Violence: The Role of Gender Inequality in Predicting Internal Conflict". *International Studies Quarterly* (2005) 49, 161-178. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0020-8833.2005.00340.x/pdf> [accessed 7 May 2013]

Priorytety Akcji:

Kampania 16 Dni Akcji w 2013 roku będzie koncentrowała się na **trzech obszarach priorytetowych**, jednocześnie podkreślając związki militarystyki i przemocy ze względu na płeć oraz praw ekonomicznych i socjalnych:

1. Przemoc, której sprawcami są funkcjonariusze państwowi i państwa.

Państwa używają groźb lub stosują przemoc, by utrzymać lub zdobyć władzę.

Przekonują, że należy chronić bezpieczeństwo publiczne stosując przemoc wobec tych, które/którzy są postrzegani jako zagrożenie; wykorzystują seksualnie i używają przemocy psychicznej wobec obrońców praw człowieka, osób protestujących i dysydentek/ów walczących o prawa polityczne, ekonomiczne, socjalne i seksualne. Policja, sądy i prokuratura zmuszają do milczenia kobiety doświadczające przemocy ze względu na płeć. W niektórych krajach kobiety ponoszą karę za przemoc seksualną, której doświadczają. W walce o zakończenie przemocy wobec kobiet, przeciwstawienie się militarystyce oraz zagwarantowanie kobietom pełni praw człowieka prawdziwe wyzwanie stanowi powszechna bezkarność państw za przestępstwa popełniane przeciw swoim obywatel(k)om, osobom z innych krajów oraz nie mającym obywatelstwa.

Zadaniem państw, które powinny wykonywać ze szczególną starannością, jest respektowanie, ochrona i promowanie praw człowieka przynależących wszystkim ludziom. W dalszym ciągu kobiety i dziewczynki na całym świecie nie mogą realizować swoich praw ekonomicznych i socjalnych (np. prawa do pracy, edukacji, jedzenia i wody), a obrońcy praw człowieka, które domagają się tych praw są atakowane, prześladowane i mordowane przez uprawnione

organy państwowe. Obrońcy praw człowieka stanowią główne ofiary przemocy i kontroli państwa, ponieważ są postrzegane jako przekraczające normy płci i przesuwające tradycyjne granice „prywatnej” przestrzeni, wyznaczonej kobietom przez społeczeństwa i państwa.

Podczas niedawnych protestów w Egipcie obrońcy praw człowieka doświadczyły prześladowań oraz seksualnej i psychicznej przemocy ze strony protestujących mężczyzn, żołnierzy i policji; w aresztach były też zmuszane do poddawania się testom dziewictwa. W Hondurasie transgenderowe obrońcy praw człowieka doświadczają dyskryminacji ekonomicznej, politycznej i społecznej, są mordowane przez funkcjonariuszy państwowych lub za ich przyzwoleniem.* W Iranie obrońcy praw człowieka są regularnie kontrolowane przez władze państwowe, które często przekonują, że kobiety te stanowią zagrożenie dla moralności publicznej lub współpracują z „wyrotowymi jednostkami” przeciwko integralności państwa.

* International Federation for Human Rights. "Iran: Ongoing Judicial Harassment Against Women Human Rights Defenders". 21 April 2009. RefWorld. <http://www.refworld.org/docid/4a2cd0cd23.html> [accessed 9 May 2013]; Mackey, Robert. "One Year Later, Egyptian Women Subjected to 'Virginity Tests' Await Justice". 9 March 2012. The New York Times. <http://thelede.blogs.nytimes.com/2012/03/09one-year-later-egyptian-women-subjected-to-virginity-tests-awaitjustice/> [accessed 8 March 2013]; REDLACTRANS & the International HIV/AIDS Alliance. "The night is another country: Violence and impunity against transgender women human rights defenders in Latin America." 12 December 2012. http://issuu.com/aids_alliance/docs/thenightisanothercountry#download [accessed 9 May 2013]

Obrońcy praw człowieka, w szczególności lokalne działaczki, walczą i tracą życie w obronie lasów, wód i ziem, które są kluczowe dla ekonomicznego i socjalnego dobrobytu ich społeczności.* Walczą, by uchronić ziemię przodków i przodkiń przed rabunkową lub niszczycielską eksploatacją ze strony państwa lub prywatnych przedsiębiorstw,** przeciwstawiają

* Wilkson, Tracey. "Environmental activist and her son slain in Mexico". 29 November 2012. The Los Angeles Times. <http://articles.latimes.com/2012/nov/29/world/la-fg-wn-activist-murdered-mexico-20121129> [accessed 9 May 2013]

** Pasimio, Judy A. "Philippines: An Encounter - The Killing Of Three B'laan Tribal People". 23 October 2012. http://indigenousspeoplesissues.com/index.php?option=com_content&view=article&id=16567:philippines-an-encounter-the-killing-of-three-b-laan-tribal-people&catid=32:southeast-asia-indigenous-peoples&Itemid=65 [accessed 7 May 2013]

się też łamaniu praw człowieka w branży energii wiatrowej i wodnej, górnictwie, przy wycince lasów,** a także w fabrykach.

*** Smith, Jennifer E. "Indigenous Communities in Mexico Fight Corporate Wind". 1 November 2012. <http://upsidedownworld.org/main/mexico-archives-79/3952-indigenous-communities-in-mexico-fight-corporate-wind-farms> [accessed 9 May 2013]; Asia Pacific Forum on Women, Law and Development (APWLD). "Mining and Women in Asia: Experiences of women protecting their communities and human rights against corporate mining". http://www.apwld.org/pdf/Mining%20with%20cover_opt.pdf [accessed 7 May 2013]; Jarroud, Mariana. "Mining and logging companies 'leaving all of Chile without water'". 24 April 2013. The Guardian. <http://www.guardian.co.uk/globaldevelopment/2013/apr/24/mining-logging-chile-without-water?INTCMP=ILCNETTXT3487> [accessed 7 May 2013]

2. Przemoc w rodzinie/domowa i znaczenie broni lekkiej:

Przemoc w rodzinie/domowa w dalszym ciągu występuje w każdym regionie świata,

a większość kobiet na świecie w pewnym momencie swojego życia doświadcza przemocy ze strony życiowego partnera/partnerki. Ze statystyk wynika, że posiadanie broni w domu zwiększa ryzyko wystąpienia morderstwa o 41%, a w przypadku przemocy w rodzinie/domowej doświadczanej ze strony partnera ryzyko śmierci dla kobiet wzrasta o 272%.* Powszechność broni lekkiej, w tym pistoletów, maczet i noży, zwiększa ryzyko zranienia lub śmierci dla kobiet i dzieci i wzmacnia społeczne kojarzenie

męskości ze stosowaniem przemocy. Wiele krajów wprowadziło prawa lub reformy przeciwko przemocy w rodzinie/przemocy w związkach intymnych, jednak nadal należy dążyć do zapewnienia pełnej ochrony i wsparcia dla osób doświadczających przemocy i podjąć bardziej stanowcze działania legislacyjne, ograniczające dostęp do broni lekkiej. Zależność ekonomiczna i wyzysk jest głównym powodem, dla którego kobiety pozostają w przemocowych relacjach. Niezależność ekonomiczna kobiet jest niezbędnym warunkiem, by mogły przejąć kontrolę nad własnym życiem i korzystać z pełni praw człowieka.

* Amnesty International, the International Action Network on Small Arms (IANSA) and Oxfam International. "The Impact of guns on Women's Lives". 2005. <http://iansa-women.org/sites/default/files/news-views/en-impact-guns-women.pdf> [accessed 13 May 2013]

3. Przemoc seksualna w trakcie i po zakończeniu konfliktów zbrojnych:

Brutalny konflikt zwiększa zagrożenie dla kobiet i dziewcząt,

ponieważ doświadczają one gwałtów, niewolnictwa seksualnego, okaleczeń, a także są zmuszane do zachodzenia w ciążę i wychodzenia za mąż znacznie częściej niż w czasach pokoju.* Zagrożone są w szczególności kobiety i dziewczynki, które chodzą po wodę lub zbierają drewno na opał, pracują na polach uprawnych, mieszkają w obozach dla uchodźców lub osób wysiedlonych albo na obszarach, gdzie toczą się walki między bojówkami policyjnymi lub policją państwową. Przemoc seksualna w różnych formach służy jako narzędzie zastraszania i sprawowania kontroli nad lokalnymi społecznościami przez uzbrojone bojówki policyjne i funkcjonariuszy państwowych. Także żołnierze i funkcjonariusze pokojowych sił zbrojnych są sprawcami wykorzystywania

seksualnego lub gwałtów na kobietach i dziewczynkach w obozach dla uchodźców.** Kobiety, które pracują lub mieszkają w pobliżu baz wojskowych doświadczają przemocy seksualnej ze strony zagranicznych wojsk stacjonujących na tych terenach.** Wiele kobiet odczuwa psychiczne, fizyczne i społeczne skutki doświadczanej przemocy także po oficjalnym zakończeniu konfliktu zbrojnego. Większość kultur i tradycji stygmatyzuje i karze kobiety, które doświadczyły przemocy seksualnej. Zamiast wsparcia, często doświadczają one ostracyzmu ze strony swojej rodziny i członków lokalnej społeczności. W miejscach, gdzie trwają walki o władzę, kobiety i dziewczynki są często narażone na bycie wymienioną albo sprzedaną w imię rozwiązania sporu, spłacenia zobowiązań lub poprawy relacji społecznych, politycznych lub biznesowych.

* Shannon, Lisa. "The rape of Somalia's women is being ignored". The Guardian. 11 October 2011. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/oct/11/rape-somalia-women-famine> [accessed 13 May 2013]; UN SubCommission on the Promotion and Protection of Human Rights. "Systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices during armed conflict". Gay J. McDougall, Special Rapporteur, 22 June 1998, E/CN.4/Sub.2/1998/13: <http://www.refworld.org/docid/3b00f44114.html> [accessed 13 May 2013]; Fisher, Siobhán, K. "Occupation of the Womb: Forced Impregnation as Genocide". Duke Law Journal Vol. 46, No. 1 (Oct., 1996), pp. 91-133 Published by: Duke University School of Law. <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3320&context=dj> [accessed 12 May 2013]; Bunting, Annie. "Forced Marriage in Conflict Situations: Researching and Prosecuting Old Harms and New Crimes". Canadian Journal of Human Rights 1:1 165-185 (2012) <http://cjh.ca/wp-content/uploads/2012/05/BuntingForced-Marriage-in-Conflict-Situations.pdf> [accessed 12 May 2013]

** Valladaras, Danillo. "Army's former sex slaves testify in Guatemala". Inter Press News Agency. 28 September 2012. <http://www.ipsnews.net/2012/09/armys-former-sex-slaves-testify-in-guatemala/> [accessed 13 May 2013]; BBC News. "Peacekeepers 'abusing children'". 27 May 2008. http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/7420798.stm [accessed 12 May 2013]; Nichols, Michelle. "Girls as young as six raped by Congolese soldiers: U.N.". 8 May 2013. Reuters. <http://www.reuters.com/article/2013/05/08/us-congo-democratic-un-idUSBRE94702520130508> [accessed 12 May 2013];

*** Fackler, Martin. "Japan Sentences 2 U.S. Sailors to Prison for Rape on Okinawa". 1 March 2013. The New York Times. http://www.nytimes.com/2013/03/02/world/asia/japanese-court-convicts-2-us-sailors-in-okinawa-rape.html?_r=0 [accessed 12 May 2013]; Watanabe, Teresa. "Okinawa Rape Suspect's Lawyer Gives Dark Account: Japan: Attorney of accused Marine says co-defendant admitted assaulting 12-year-old girl 'just for fun'". Los Angeles Times. 28 October 1995 http://articles.latimes.com/1995-10-28/news/mn-62075_1_japanese-girl [accessed 12 May 2013]

Przyłącz się do Kampanii!

Jak zwykle, Kampania 16 Dni Akcji zachęca jej uczestniczki i uczestników do skupienia się na problemach, które są najbardziej istotne w ich lokalnym kontekście. Uczestniczki/ cy mogą się zastanowić w jaki sposób podjąć współpracę z rządami swoich państw i lokalnymi społecznościami, by walczyć i zmieniać struktury, które sprzyjają przemocy ze względu na płeć.

Bądź na bieżąco i dowiedz się więcej:

- Oficjalna strona Kampanii 16 Dni: <http://16dayscwgl.rutgers.edu>
- Dodawaj wydarzenia i szukaj ich w internetowym kalendarzu Kampanii: <http://16dayscwgl.rutgers.edu/campaign-calendar>
- Dołącz do listy mailingowej 16 Dni: https://email.rutgers.edu/mailman/listinfo/16days_discussion
- Facebook: <http://www.facebook.com/16DaysCampaign>
- Flickr: <http://www.flickr.com/photos/16dayscampaign>
- Twitter: <https://twitter.com/16DaysCampaign>
Hashtag Kampanii 16 Dni na Twitterze: #16days
- Youtube: <http://www.youtube.com/user/CWGLRutgers>
- E-mail: 16days@cwgl.rutgers.edu

Pakiet materiałów do Kampanii 16 Dni w 2013 roku

CWGL jest w trakcie przygotowywania pakietu materiałów pomocnych do organizowania wydarzeń w ramach Kampanii 16 Dni. Pakiet będzie udostępniony w wielu wersjach językowych w sierpniu 2013 roku. Uczestniczki i uczestnicy mogą odwiedzić naszą stronę internetową (<http://16dayscwgl.rutgers.edu>), aby ściągnąć pakiet materiałów lub poprosić o przesłanie ich w formie wydrukowanej.*

* Tang, Alisha. "Afghan girls traded for debts, blood feuds". 10 July 2007. USA Today. http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2007-07-09-afghan-girls_N.htm?csp=34 [accessed 12 May 2013]; RFE/RL's Radio Mashaal. "Swat Jirga Forces Family To Marry Off 6-Year-Old Girl To Settle Feud". 7 November 2012. Radio Free Europe/Radio Liberty. <http://www.rferl.org/content/pakistan-swat-jirga-marry-off-6-year-old-girl-feud/24764045.html> [accessed 12 May 2013]

Kluczowe daty kampanii

LISTOPAD

25

Międzynarodowy Dzień Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet

25 listopada ogłoszony został Międzynarodowym Dniem Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet

oporu przeciwko dyktaturze Trujillo. Wraz z mężami bywały często aresztowane za swoją działalność w obronie demokracji i praworządności. 25 listopada 1960 roku trzy siostry Mirabal - Minerva, Patria i Maria Teresa wraz z ich kierownicą, Rufino de la Cruz, zostały zamordowane przez tajną policję Trujillo. Trzy kobiety, wiezione przez Rufino, jechały do Puerto Plata by odwiedzić swych aresztowanych mężów. Ciało trzech siostr zostało znalezione skrępowane i zmasakrowane na pierwszym Feministycznym Spotkaniu (Feminist Encuentro) Ameryki Łacińskiej i Karaibów, które odbyło się w Bogocie, w Kolumbii 18-21 lipca 1981 roku. "Feminist Encuentro" to feministyczne konferencje zwoływane co 2-3 lata w różnych krajach Ameryki Łacińskiej dla wymiany doświadczeń i refleksji nad sytuacją ruchu kobiecego. W czasie pierwszego spotkania kobiety ujawniły i sklasyfikowały akty przemocy - od przemocy domowej, gwałtu i seksualnego molestowania po przemoc ze strony państwa, włączając w to tortury wobec kobiet - więźniarek politycznych. Dzień 25 listopada został wybrany dla upamiętnienia zamordowania w tym dniu siostr Mirabal (Patria, Minerva i Maria Teresa) w 1960 roku w czasach dyktatury Rafaela Trujillo w Republice Dominikany. W 1999 Organizacja Narodów Zjednoczonych ogłosiła oficjalnie 25 listopada Dniem Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet.

Kim były siostry Mirabal?

Patria, Minerva, Maria Teresa i Dede urodziły się w Ojo de Agua, w pobliżu miasta Salcedo w Dominikanie. Siostry Mirabal, zwane "Las Mariposas" („motyle”), były politycznymi działaczkami i bardzo widocznym symbolem

oporu przeciwko dyktaturze Trujillo. Wraz z mężami bywały często aresztowane za swoją działalność w obronie demokracji i praworządności. 25 listopada 1960 roku trzy siostry Mirabal - Minerva, Patria i Maria Teresa wraz z ich kierownicą, Rufino de la Cruz, zostały zamordowane przez tajną policję Trujillo. Trzy kobiety, wiezione przez Rufino, jechały do Puerto Plata by odwiedzić swych aresztowanych mężów. Ciało trzech siostr zostało znalezione skrępowane i zmasakrowane na pierwszym Feministycznym Spotkaniu (Feminist Encuentro) Ameryki Łacińskiej i Karaibów, które odbyło się w Bogocie, w Kolumbii 18-21 lipca 1981 roku. "Feminist Encuentro" to feministyczne konferencje zwoływane co 2-3 lata w różnych krajach Ameryki Łacińskiej dla wymiany doświadczeń i refleksji nad sytuacją ruchu kobiecego. W czasie pierwszego spotkania kobiety ujawniły i sklasyfikowały akty przemocy - od przemocy domowej, gwałtu i seksualnego molestowania po przemoc ze strony państwa, włączając w to tortury wobec kobiet - więźniarek politycznych. Dzień 25 listopada został wybrany dla upamiętnienia zamordowania w tym dniu siostr Mirabal (Patria, Minerva i Maria Teresa) w 1960 roku w czasach dyktatury Rafaela Trujillo w Republice Dominikany. W 1999 Organizacja Narodów Zjednoczonych ogłosiła oficjalnie 25 listopada Dniem Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet.

Siostry stały się powszechnie rozpoznawanym symbolem feministycznego oporu. Powstały liczne pieśni, poematy i książki poświęcone ich pamięci. Zorganizowano wystawę pamiątek po siostrach w Narodowym Muzeum Historii w Dominikanie, wydano znaczki dla uczczenia ich pamięci, a prywatna fundacja zaczęła gromadzić środki na renowację muzeum w ich rodzinnej miejscowości. 8 marca 1997 roku, w Międzynarodowy Dzień Kobiet, uroczyste odsłonięto fresk wykonany na obelisku (wzniesionym wcześniej ku czci Trujillo) w Santo Domingo. Malowidło to przedstawia wizerunki czterech siostr i zostało nazwane "Un Canto a la Libertad" (Pieśnią Wolności).

GRUDZIEŃ

10

Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka

10 grudnia ludzie i państwa z całego świata świętują rocznicę podpisania w 1948 roku Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (PDPC). Tego pamiętnego dla współczesnej historii dnia narody świata zjednoczyły starania, aby raz na zawsze usunąć w cień widmo ludobójstwa wywołane II Wojną Światową. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka była jednym z pierwszych większych osiągnięć ONZ i wyznaczyła podstawową filozofię dla wielu przyszłych prawomocnych instrumentów międzynarodowych. Rezolucja 217A (III) Zgromadzenia Ogólnego ONZ ogłosiła „Powszechną Deklarację Praw Człowieka jako wspólny najwyższy cel wszystkich ludów i wszystkich narodów, aby wszyscy ludzie i wszystkie organy społeczeństwa, mając stale w pamięci niniejszą Deklarację - dążyły w drodze nauczania i wychowywania do rozwijania

poszanowania tych praw i wolności...”. Organizacje i jednostki korzystają z Dnia Praw Człowieka jako okazji zarówno do upamiętnienia podpisania historycznego dokumentu, jak i do upowszechniania wartości jakie on wyraża. Według Mary Robinson, pełniącej wcześniej urząd Wysokiej Komisarz NZ ds. Praw Człowieka, Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka jest „okazją do pokazania, iż zasady Uniwersalnej Deklaracji Praw Człowieka nie były teoretyczne czy abstrakcyjne.”

Kopię Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz opis działań jakie ONZ zaplanowała na Dzień Praw Człowieka można znaleźć na stronie ONZ: <http://www.unhchr.ch/udhr/>.

Polska wersja Deklaracji znajduje się m.in. na: http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/dok_powszechna_deklaracja.php

Inne kluczowe daty dla uczczenia aktywizmu feministycznego*:

LISTOPAD

29

Międzynarodowy Dzień Obrończyni Praw Człowieka

Defending Women Defending Rights (“W obronie obrończyni praw człowieka”) to międzynarodowa kampania zainicjowana w 2004 roku w celu uznania i ochrony kobiet obrończyni praw człowieka, będących aktywistkami głoszącymi konieczność egzekwowania wszystkich praw człowieka w odniesieniu do wszystkich ludzi. Kampania podkreśla, że kobiety walczące o prawa człowieka i aktywistki broniące praw kobiet napotykają na szczególne przeciwności i nadużycia, z powodu ich aktywizmu, bądź płci. 29 listopada to dzień uznania kobiet-obrończyni praw człowieka oraz dzień uhonorowania aktywizmu, rzecznictwa i odważnych aktów oporu. Kampania skupia się na obronie praw oraz wpływie, jaki mają nadużycia państwowych i indywidualnych sprawców

(włącznie z członkami rodziny i społeczności lokalnej), na wzroście roli i znaczenia militarystyki i fundamentalizmu oraz na wielu formach, w jakich atakuje się obrończynie ze względu na ich tożsamość seksualną, w tym ich homoseksualizm.

Więcej informacji na stronie kampanii na rzecz obrończyni praw człowieka: www.defendingwomen-defendingrights.org, gdzie znaleźć można pliki video, informacje o akcjach, raporty i inne materiały do wykorzystania w trakcie działań w lokalnej społeczności podczas Międzynarodowego Dnia Obrończyni Praw Człowieka.

* źródło: Fundacja Autonomia <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=34> tłum. Magdalena Wnukowicz oraz CWGL <http://16dayscwg.rutgers.edu/component/content/category/95-key-dates>

GRUDZIEŃ

6

Masakra w Montrealu

W środę 6 grudnia 1989 roku, dwudziestopięcioletni mężczyzna, Marc Lepine wszedł do budynku Politechniki Uniwersytetu

w Montrealu, niosąc półautomatyczny karabin. Strzelając, zabił 14 kobiet i ranił 13 innych osób: 9 kobiet i 4 mężczyzn. Lepine uważał, że to przez studentki nie dostał się na Politechnikę. Zanim popełnił samobójstwo zostawił list, w którym umieścił tyradę przeciwko feministkom i listę 19 prominentnych, najbardziej znienawidzonych przez niego kobiet.

14 kobiet, które zginęły w masakrze 6 grudnia to Anna-Maria Edward, Anna-Maria Lemay, Annie St. Arneault, Annie Turcotte, Barbara Daigneault, Barbara Maria Klueznick, Genevieve Bergeron, Helen Colgan, Maud Haviernick, Maryse Laganiere, Maryse Leclair, Michele Richard, Natalie Croteau i Sonia Pelletier.

Kobiety w całym kraju organizowały czuwania, marsze i inne upamiętniające wydarzenia. Spowodowało to wzrost wsparcia dla programów edukacyjnych i budowania zasobów pozwalających zminimalizować przemoc wobec kobiet. Zarówno rządowe, jak i lokalne programy angażowały się w przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet. W roku 1991 rząd Kanady ogłosił 6 grudnia Narodowym Dniem Pamięci i Działania w obliczu Przemocy Wobec Kobiet. W roku 1993 organizacja pod nazwą Grudniowa Koalicja skoncentrowała się na gromadzeniu środków pozwalających na zorganizowanie bezpiecznej przestrzeni dla kobiet i dzieci narażonych na przemoc. Organizowana w tym samym roku kampania Zero Tolerancji otworzyła przed mężczyznami szansę nowej formy solidarności z kobietami, poprzez zaangażowanie w ruch przeciwko przemocy. Bezpośrednim następstwem masakry w Montrealu było założenie przez matki zamordowanych kobiet grup działających na rzecz ograniczenia dostępu do broni i promowania świadomości dotyczącej przemocy wobec kobiet.

LISTOPAD

29

Międzynarodowy Dzień Solidarności z Narodem Palestyńskim

W 1977 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ zaapelowało o ustanowienie dnia 29 listopada corocznie obchodzonym Dniem Solidarności z Narodem Palestyńskim (rezolucja 32/40 B). Tego dnia, w 1947 roku, Zgromadzenie przyjęło rezolucję o podziale Palestyny (rezolucja 181 (II)). Więcej informacji na stronie ONZ: <http://www.un.org/depts/dhl/palestinian/index.html>

GRUDZIEŃ

3

Międzynarodowy Dzień Osób Niepełnosprawnych

Coroczne obchody Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych, 3 grudnia, mają na celu upowszechnianie zrozumienia kwestii niepełnosprawności i wzmocnienie wsparcia na rzecz godności, praw i dobrej jakości życia osób niepełnosprawnych. Celem obchodów jest także zwiększenie świadomości na temat korzyści jakie można uzyskać poprzez włączenie osób niepełnosprawnych we wszelkie formy życia politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Temat przewodni Dnia opiera się na dążeniu do pełnego i równego korzystania z praw człowieka i uczestnictwa

w życiu społecznym osób niepełnosprawnych, który to cel ustanowiony został przez Światowy Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych i przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1982 roku.

Więcej informacji na temat Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych na stronie ONZ: <http://www.un.org/esa/socdev/enable/disiddp.htm>.

Światowy Dzień AIDS

Światowy Dzień AIDS obchodzimy co roku 1 grudnia. W dniu tym rozpoczynają się coroczne kampanie zachęcające do wsparcia i rozwoju programów prewencyjnych i edukacyjnych dotyczących zagadnień związanych z HIV/AIDS. Po raz pierwszy Światowy Dzień AIDS obchodzono w 1988 roku, po międzynarodowym spotkaniu ministrów zdrowia wzywającym do wzbudzenia ducha tolerancji społecznej i lepszej wymiany informacji na temat HIV/AIDS. Obchodzenie Światowego Dnia AIDS przyczynia

się do wzmocnienia działań na rzecz powstrzymania epidemii AIDS (więcej informacji <http://www.unaids.org>).

Więcej informacji na temat Światowego Dnia AIDS można uzyskać kontaktując się z UNAIDS Secretariat, 20 avenue Appia, 1211 Geneva 27, Switzerland, tel.: (41-22)791 3666, fax: (41-22)791 4187.

GRUDZIEŃ

1

GRUDZIEŃ

2

Światowy Dzień na rzecz Zniesienia Niewolnictwa

Światowy Dzień na rzecz Zniesienia Niewolnictwa, 2 grudnia, przywołuje datę przyjęcia przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Konwencji w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji (rezolucja 317 (IV) z dnia 2 grudnia 1949). Poprzez rezolucję 57/195 z dnia 18 grudnia 2002, Zgromadzenie ustanowiło rok 2004 Międzynarodowym Rokiem dla Upamiętnienia Walki z Niewolnictwem i jego Zniesienia. Więcej informacji na stronie ONZ: <http://www.un.org/depts/dhl/slavery/>.

Międzynarodowy Dzień Wolontariatu na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego

Międzynarodowy Dzień Wolontariatu (IVD) stwarza okazję dla wolontariuszy/-ek i organizacji angażujących wolontariuszy/-ki aby wspólnie pracowali/-ły nad projektami i kampaniami promującymi ich wkład w rozwój społeczno-gospodarczy na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Łącząc wsparcie ONZ z poparciem organizacji obywatelskich, IVD daje niepowtarzalną możliwość współpracy agencjom rządowym, organizacjom pozarządowym, grupom obywatelskim, sektorowi prywatnemu i organizacjom angażującym wolontariuszy/-ki by osiągnąć wspólne cele. Międzynarodowy

Dzień Wolontariatu został ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Rezolucją 40/ 212 dnia 17 grudnia 1985. Od tamtej pory rządy, ONZ oraz organizacje obywatelskie skutecznie przyłączały się do działań wolontariuszy/-ek z całego świata by obchodzić dzień 5 grudnia.

Więcej informacji na stronie ONZ: http://dynamic.unv.org/infobase/facts/04_08_17DEU_fs_IVD.htm.

GRUDZIEŃ

5

GRUDZIEŃ

7

Międzynarodowy Dzień Lotnictwa Cywilnego

Celem międzynarodowych obchodów tego Dnia jest obudzenie ogólnoświatowej świadomości na temat znaczenia międzynarodowego lotnictwa cywilnego w społeczno-gospodarczym rozwoju państw oraz roli jaką ten Dzień odgrywa w propagowaniu bezpieczeństwa, efektywności i regularności międzynarodowego transportu lotniczego.

Więcej informacji na stronie: http://www.icao.int/icao/en/aviation_day.htm.

GRUDZIEŃ

9

Międzynarodowy Dzień Przeciw Korupcji

Poprzez Rezolucję 58/4 z dnia 31 października 2003 Zgromadzenie Ogólne ONZ ogłosiło dzień 9 grudnia Międzynarodowym Dniem Przeciw Korupcji. Decyzję tę podjęto, aby podnieść poziom świadomości istnienia korupcji i roli jaką Konwencja przeciw korupcji ONZ odgrywa w jej zwalczaniu i przeciwdziałaniu.

Więcej informacji na stronie ONZ: http://www.un.org/depts/dhl/events/anti_corruption/.

Jak zacząć działać?

Jeśli dotąd nie brałaś_brałeś udziału w Kampanii 16 Dni, a chcesz w tym roku mieć swój wkład w przeciwdziałanie przemocy ze względu na płeć, poniżej znajdziesz informacje, jakie inicjatorzy kampanii z CWGL przygotowały dla nowych działaczek_działaczy. Planując własne akcje, wydarzenie lub ich cykl z pewnością będziesz potrzebować poniższych wskazówek*:

1. Zdobywaj wiedzę.
2. Upowszechniaj informacje.
3. Zorganizuj wydarzenie lub akcję.
4. Przyłącz się do sieci lub listy mailingowej.
5. Zaproś mężczyzn do udziału w wydarzeniach związanych z 16 Dniami.
6. Wywieraj nacisk na rząd Twojego państwa.
7. Wesprzyj w ramach wolontariatu organizację zwalczającą przemoc wobec kobiet.
8. Staraj się zainteresować media.
9. Organizuj akcje upamiętniające ważne daty.**

Powyższe punkty stanowią sugestie w jaki sposób można działać w ramach kampanii. Na ich podstawie postaramy się Wam podsunąć nasze pomysły, a także przedstawić propozycje działań pochodzące z „Take Action Kit” dostępnego na stronie CWGL.

Czytając rozwinięcie każdego z powyższych punktów spróbuj zastanowić się, dlaczego jest taki ważny i w jaki sposób możesz tę sugestię wykorzystać w swoich działaniach.

* Wskazówki to treść Przewodnika dla nowych działaczek/działaczy CWGL, który został przetłumaczony przez Joannę Zakrzewską dla Fundacji Autonomia i znajduje się na stronie: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

** Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

Świadomość jest jednym z ważniejszych elementów umożliwiających eliminację przemocy wobec kobiet. Wiele aktów przemocy i dyskryminacji jest podtrzymywanych przez zachowania i normy społeczne, które nie są kwestionowane i w związku z tym pozostają niezmiennie. W celu przezwyciężenia stereotypów i tabu, ważne jest zdobycie wiedzy na temat praw określonych jednostek oraz sposobów dochodzenia tychże praw. Brak odpowiednich narzędzi oraz wiedzy powoduje, że wiele kobiet cyklicznie doświadcza przemocy. Niektóre z nich nawet nie wiedzą, że mają prawo do życia wolnego od przemocy i dyskryminacji. Oto niektóre ze sposobów, na budowanie wiedzy:

Rozmawiaj z przedstawicielami/przedstawicielkami działającą w danej społeczności organizacji przeciwdziałającej przemocy wobec kobiet.

Zdobycie informacji z Internetu oraz bibliotek dydaktycznych.

Zwróć się do władz lokalnych o przedstawienie informacji na temat obowiązujących w kraju praw, chroniących kobiety przed przemocą i dyskryminacją.

Rozmawiaj o tych kwestiach z rodziną, przyjaciółmi i znajomymi.*

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

inne materiały edukacyjne zamieszczone na serwisach internetowych tych organizacji stanowią najlepsze źródło informacji na temat aktualnej sytuacji kobiet w naszym kraju w kontekście różnych form przemocy. Mogą też wskazywać nam najbardziej palące problemy w dążeniu do stworzenia sprawnie działającego systemu wsparcia i prewencji. Śledząc działania ekspertek i ekspertów, możemy poszerzyć nie tylko własną wiedzę, ale także znaleźć inspirację jak samej_samemu włączyć się w przeciwdziałanie przemocy.

Lista polecanych przez nas organizacji, publikacji i filmów znajduje się na końcu tego podręcznika.

W Polsce, mimo ciągłych zmian ustawodawczych i instytucjonalnych,

liczba placówek zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy czy wsparciem osób jej doświadczających nie jest imponująca. Jednakże szereg z działających organizacji pozarządowych czy instytucji specjalizuje się w tym obszarze, a także świadczy pomoc i wsparcie kobietom (i ich dzieciom) doświadczonym przez przemoc lub jej doświadczającym. Ulotki, publikacje czy

Spróbuj znaleźć organizację działającą na terenie Twojego powiatu lub województwa, a uzyskasz informacje cenne dla Twojej społeczności lokalnej. Zorientuj się także, jakie instytucje odpowiedzialne są w Twoim regionie za przeciwdziałanie przemocy i skontaktuj się z nimi w celu uzyskania informacji na temat pomocy świadczonej ofiarom przemocy.

Kontaktując się z organizacją czy instytucją działającą w obszarze przeciwdziałania przemocy i/lub wsparcia ofiar przemocy, możesz uzyskać:

- wiedzę na temat lokalnej sytuacji
- wsparcie merytoryczne w przygotowaniu własnego wydarzenia
- niezbędne materiały informacyjne lub edukacyjne
- partnera w działaniu wzmacniającego Twoje działanie swoim autorytetem
- wsparcie w promocji Twojego wydarzenia
- możliwość zaproszenia eksperta/ekspertki na organizowane przez Ciebie wydarzenie
- możliwość przyłączenia się do grupy organizującej już lokalną kampanię

Zgodnie ze zmianą z dnia 10 czerwca 2010 roku ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na gminy nałożono obowiązek podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym. W skład zespołu interdyscyplinarnego obligatoryjnie wchodzi kuratorzy sądowi oraz przedstawicielki/przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- policji;
- oświaty;
- ochrony zdrowia;
- organizacji pozarządowych;

Warto przyrzeć się pracy osób z zespołu interdyscyplinarnego w Twojej gminie. Być może właśnie tam znajdziesz sprzymierzeńców w podejmowanych przez Ciebie działaniach.

Informacje na temat działań podejmowanych przez Twoją gminę, a także lokalnego zespołu interdyscyplinarnego możesz uzyskać kontaktując się z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej.



Ruch na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec kobiet znacznie rozwinął się w ciągu ostatniej dekady. Ważne jest, aby dzielić się informacjami o tym z innymi osobami. Sposoby, w jaki można upowszechniać wiadomości:

- dziel się wiedzą i dyskutuj ze swoją rodziną, przyjaciółmi oraz znajomymi,
- zorganizuj lub przeprowadź warsztat podnoszący świadomość w Twojej społeczności,
- zapewnij innym dostęp do źródeł informacji dotyczących tego jak lepiej bronić się przed aktami przemocy i dyskryminacji oraz w jaki sposób można

zapobiegać popełnianiu tego rodzaju czynów i ich akceptacji,

- podważaj argumenty oraz stereotypy osób, które mogą akceptować akty przemocy wobec kobiet, jako będące wynikiem norm społecznych lub po prostu sposobem życia.

Dostarczaj faktów i informacji związanych z perspektywą gender (płci społeczno-kulturowej) tam, gdzie nie są one rozpowszechnione*.

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

Powyższe sposoby sprowadzają się do tego, by zdobytą wiedzą się dzielić

i działać na rzecz zwiększania społecznej świadomości. Nie milcz, staraj się zawsze obalać krzywdzące mity wokół przemocy, dekonstruować funkcjonujące stereotypy i społeczne wierzenia, dbaj o dostarczanie rzetelnych informacji

tym, którzy ich nie posiadają. Pamiętaj jednak, że zmiana sposobu myślenia i przewartościowanie uwewnętrznionych schematów postrzegania nie jest prosta. Nie zawsze Twoi rozmówcy czy rozmówczynie się z Tobą zgodzą. Bądź uważna_uważny na potrzeby osób z którymi rozmawiasz i cierpliwie przekazuj informacje, nie oczekuj jednak natychmiastowych zmian postawy.

Mamy nadzieję, że część podręcznika poświęcona niezbędnej wiedzy na temat przemocy wobec kobiet i przemocy w rodzinie będzie dla Ciebie pomocna.

Abyś pewniej się czuła_czuł w dyskusji stale weryfikuj swoją wiedzę na temat praw kobiet, przyczyn dyskryminacji a także zdobywaj wiedzę na temat przemocy wobec kobiet. Im więcej będziesz wiedzieć, tym łatwiej Ci będzie udzielać informacji i dostarczać niezbędnych faktów, które najczęściej przekonują nieświadomych ich istnienia rozmówców_rozmówczynie.

W internecie możesz znaleźć mnóstwo informacji czy publikacji mogących Ci pomóc w zaplanowaniu i przeprowadzeniu krótkiego szkolenia informacyjnego albo warsztatu. Możesz także zaprosić trenerkę_trenera z organizacji zajmującej się tym obszarem.



Jeśli chcesz aktywnie włączyć się w Kampanię 16 Dni w tym roku, możesz zdecydować się na organizację jakiegoś wydarzenia lub akcji. W tym celu możesz:

1. Wykorzystać temat Prawa Człowieka dla Kobiet - Prawa Człowieka dla Wszystkich, przypominając otoczeniu o tym, że prawa człowieka nigdy nie będą uniwersalne, jeśli nie będą one respektowane również w stosunku do kobiet.
2. Wykorzystać niektóre z żądań sformułowanych przez CWGL i dodać do nich własne.
3. Podjąć współpracę z innymi organizacjami/sieciami działającymi w Twojej społeczności.
4. Zorganizować międzynarodowe wydarzenie, na które zaprosisz aktywistki/aktywistów ze swojego regionu i państwa oraz zza granicy.
5. Otworzyć wydarzenia dla szerokiej publiczności tak, aby więcej osób zdobyło wiedzę na temat wagi przeciwdziałania wszelkim formom przemocy i dyskryminacji wobec kobiet.
6. Zaprosić media do uczestnictwa w wydarzeniu i zachęcić je do napisania relacji.

Udział lokalnych mediów jest szczególnie ważny w promocji Twojego wydarzenia.

Planując wydarzenie w ramach kampanii, nie zapomnij więc odpowiednio wcześniej zawiadomić lokalnej prasy, dziennikarzy radiowych i telewizyjnych. Nawiąż kontakt z przedstawicielkami_przedstawicielami lokalnych mediów, by rozumieli cel Twoich działań i zechcieli

napisać relację z ich przebiegu.

Możesz także korzystać z portali społecznościowych,

które obecnie stanowią doskonałe narzędzie promocji i mocno wspierają rozprzestrzenianie się informacji. Spróbuj założyć wydarzenie na Facebooku i poprosić zaproszonych znajomych o jego rozpowszechnienie.



Pamiętaj, by informacja do mediów o Twoim wydarzeniu czy akcji była czytelna i zawierała najważniejsze informacje, czyli odpowiadała na pytania:

Kto? Co? Dlaczego?
Gdzie? Kiedy? Jak?

Najważniejsze, by dziennikarze_ dziennikarki otrzymali/ły niezbędne informacje, na podstawie których będą mogli/ły skonstruować artykuł lub podjąć decyzję, że chcą się zająć tematem. Dobrze, by mieli konkretny kontakt do osoby, która udzieli im więcej informacji.

Planując własną akcję lub wydarzenie w ramach kampanii warto prześledzić działania w innych miastach czy nawet krajach. Czyjeś działanie może Cię zainspirować do podjęcia zupełnie nowej w Twojej społeczności inicjatywy. Możesz także otrzymać dzięki temu dodatkowe wsparcie.

Przyłącz się do sieci lub listy mailingowej

“ Działalność może pojawić się w każdej przestrzeni między dowolnymi osobami, które chcą zająć się daną kwestią, zdobywać informacje i wiedzę oraz dzielić się nimi z innymi osobami. Dołączenie do sieci lub listy mailingowej może być użyteczne, umożliwiając wymianę informacji z osobami myślącymi w podobny sposób oraz zwiększając świadomość tego, co dzieje się nie tylko w Twoim regionie i państwie, ale również na całym świecie. Aby dołączyć do sieci lub listy mailingowej, możesz:

- zorientować się, jakie grupy działają w Twoim

regionie i czy wydają biuletyn, który możesz regularnie otrzymywać;

- zostać lokalną członkinią/członkiem organizacji posiadającej sekcję i zwalczającej przemoc wobec kobiet;

- chodzić na spotkania i rozmawiać z ludźmi, którzy je organizują lub w nich uczestniczą;

- możesz dopisać się do listy 16 Dni, wysyłając wiadomość e-mail ze swoim zgłoszeniem, na adres 16days@cwgl.rutgers.edu.*

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

Przyłączając się do istniejących grup działających w obszarze przeciwdziałania przemocy, możesz zyskać nie tylko wiedzę, ale także wsparcie osób mających podobne cele. Jednakże jeśli działasz już w jakiejś grupie inicjatywnej lub wolontariackiej zainteresowanej społeczną zmianą, możesz zachęcić jej członków i członkinie do włączenia się wraz z Tobą w Kampanię 16 Dni. **Im więcej osób zacznie angażować**

się w przeciwdziałanie przemocy ze względu na płeć, tym bliżej do **zwiększenia świadomości społecznej** i tym łatwiej lobbować na rzecz zmiany.

Zaproś mężczyzn i chłopców do udziału w wydarzeniach i działaniach związanych z 16 Dniami

“

Stworzenie świata, w którym respektowane będą prawa człowieka w odniesieniu do kobiet, świata wolnego od przemocy wobec kobiet, wymaga zmiany zachowań i postaw dotyczących użycia i akceptacji przemocy oraz dyskryminacji, które są charakterystyczne dla sprawców przemocy. Docierając do mężczyzn i zapraszając ich do udziału w działaniach związanych z Kampanią oraz z podnoszeniem świadomości, pomagają się przedstawić przemoc, jako metodę służącą do zastraszania, kontrolowania i podporządkowywania kobiet. Zbudowanie zdrowszej męskości, która potępia przemoc, wymaga od mężczyzn wzięcia aktywnej odpowiedzialności za wyeliminowanie przemocy. Niektóre ze sposobów włączania mężczyzn i chłopców 16 Dni:

1. Zabierz ich na wydarzenia związane z 16 Dniami.
2. Rozmawiaj z nimi o tych kwestiach. Możesz na przykład opowiedzieć o doświadczeniach kobiet, które

były ofiarami przemocy, dostępnych w publikacjach na stronach internetowych organizacji zwalczających przemoc wobec kobiet.

3. Opowiadaj mężczyznom i chłopcom o tym, w jaki sposób przemoc wpłynęła na życie kobiet.

4. Zachęcaj mężczyzn do aktywności i opowiadania się z dumą przeciwko popełnianym wobec kobietom aktom przemocy.

5. Dyskutuj o przyczynach, zazwyczaj głęboko zakorzenionych w społecznych i ekonomicznych normach, politykach oraz praktykach, wpływających na przemoc mężczyzn wobec kobiet. Pokazuj, w jaki sposób normy te mogą być przewyżczone przez wielowymiarowe podejście, w tym również dzięki pozytywnym działaniom mężczyzn.

6. Poproś ich o podpisanie deklaracji kampanii Every Human Has Rights.*

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

Początkowo wiele kobiet sprzeciwiało się włączaniu mężczyzn w działania na rzecz równości i rozwoju, z obawy przed rozmyciem postulatów feministycznych oraz utratą i tak ograniczonych środków na realizację inicjatyw wzmacniających kobiety. W latach osiemdziesiątych w wyniku wielu czynników nastąpiła zmiana perspektywy i z czasem zaczęły powstawać inicjatywy zrzeszające mężczyzn chcących przeciwdziałać przemocy wobec kobiet.

Na początku lat 90 powstała **KAMPANIA BIAŁEJ WSTĄŻKI** - największa na świecie, prowadzona w ponad 55 krajach świata, skierowana do mężczyzn, międzynarodowa kampania, mająca na celu walkę z przemocą wobec kobiet.

6 grudnia 1989 r., w budynku politechniki antyfeminista Marc Lepine zastrzelił 14 kobiet i ranił 13 innych osób

ponieważ – jak tłumaczył – kobiety nie powinny kończyć studiów technicznych. Ofiarami tego brutalnego mordu były: Genevieve Bergeron, Helene Colgan, Nathalie Croteau, Barbara Daigneault, Anne-Marie Edward, Maud Haviernick, Barbara Klucznik-Widajewicz (Polka), Maryse Laganiere, Maryse Leclair, Anne-Marie Lemay, Sonia Pelletier, Michele Richard, Annie St-Arneault. W 1991 roku grupa mężczyzn w drugą rocznicę masakry w Montrealu, zainicjowała Kampanię „Białej Wstążki”. Po kilku tygodniach białą wstążkę nosiło już 100 tysięcy Kanadyjczyków. W tym też roku rząd Kanady ogłosił 6 grudnia Narodowym Dniem Pamięci i Działania Przeciwko Przemocy wobec Kobiet. Przypinając do piersi białą wstążkę, mężczyzna składa osobiste przyrzeczenie, że nigdy nie będzie stosował przemocy wobec kobiet lub dziewcząt, że nie będzie jej tolerował ani przymykał na nią oczu.*

W 1999 roku Organizacja Narodów

* Oficjalna strona kampanii: <http://www.whiteribbon.ca/international/>

Zjednoczonych ogłosiła dzień 25 listopada Międzynarodowym Dniem na Rzecz Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet, upamiętniając w ten sposób zamordowanie na rozkaz dyktatora Rafaela Leonidasa Trujillo w Republice Dominikany działaczek na rzecz praw człowieka, sióstr Mirabal (Patrii Mercedes, Minervy Argentyny i Antonii Marii Teresy) w 1960 roku. 10 grudnia to również uznany przez ONZ dzień Praw Człowieka.

W 2009 roku ONZ uruchomiła kampanię pod hasłem „Zjednoczeni w walce z przemocą wobec kobiet”, w którą sekretarz generalny zaangażował mężczyzn”. W ramach tego przedsięwzięcia zebrano dane dotyczące przeciwdziałania przemocy w ponad 86 krajach i zainicjowano działania w Komisji ds. Statystyki, mające na celu opracowanie ogólnosiwiatowego kwestionariusza, a potem badania szacującego skalę przemocy wobec kobiet. Wyniki poznamy za pięć lat, na koniec kampanii w 2015 roku. W pracach biorą udział wszystkie urzędy statystyczne, w tym również polski.

** Kieniewicz M., Mężczyźni przeciwko przemocy wobec kobiet, Niebieska Linia nr 6 / 2009

Sekretarz Generalny ONZ Ban Ki-moon na stronie internetowej kampanii (<http://www.un.org/en/women/endviolence>) mówi, że mężczyźni muszą nauczyć innych mężczyzn niestosowania wobec kobiet przemocy oraz innych form dyskryminacji i opresji, i że miejscem dla kobiety jest nie tylko dom albo pole (kampania jest ogólnosiwiatowa), ale też szkoły, biura i zarządy spółek. Zaangażowanie chłopców i mężczyzn

jest koniecznym krokiem w celu przezwyciężenia przemocy wobec kobiet. Ban Ki-moon zebrał grupę liderów, którzy mają zachęcać mężczyzn na całym świecie do działań na rzecz eliminacji przemocy wobec dziewczynek i kobiet. Liderów tych poznaliśmy 25 listopada 2009 roku, w dniu ogłoszonym przez ONZ jako dzień na rzecz eliminacji przemocy wobec kobiet.

Wywieraj nacisk na rząd Twojego państwa

Sprawienie, by rządy oraz politycy wzięli na siebie odpowiedzialność

za respektowanie w danym państwie praw człowieka w stosunku do kobiet, jest niezwykle istotną kwestią. Istnienie silnej grupy nacisku, domagającej się od państwa reagowania na potrzeby kobiet oraz ich szanowania, ochrony i realizacji należnych im praw człowieka, jest równie ważne, jak międzynarodowe naciski. Kampanie mogą być adresowane do wielu aktorów sceny politycznej, jednakże wydaje się, że najczęściej akcje skierowane są do głów państw i ministrów. Mimo to dobrze jest również wziąć pod uwagę możliwość wywierania nacisku na lokalnego przedstawiciela/przedstawicielkę władzy, urzędników/urzędniczki ambasady ds. praw człowieka, a nawet lokalnych liderów/liderki i członków/członkinie Twojej społeczności. Jeśli wywierasz nacisk na swój rząd:

1. Upewnij się, że środki komunikacji, które wykorzystujesz, są najefektywniejsze, jeśli chodzi o przyciągnięcie uwagi odbiorców; rozważ różne opcje, w tym: pisanie listów, organizację protestów, pisanie petycji lub organizację jakiegoś wydarzenia.

2. Upewnij się, że organizacje kobiece oraz ofiary przemocy są również zaangażowane, aby

Twoje naciski były reprezentatywne.

3. Zaoferuj instrukcję, w jaki sposób zmiany polityki mogą być wprowadzane przez rząd.

4. Przypomnij państwu, że jest związane międzynarodowymi przepisami dotyczącymi praw człowieka, które zobowiązują je do zapewnienia wszystkim ludziom możliwości cieszenia się podstawowymi wolnościami. Sprawdź, czy Twój rząd ratyfikował wszystkie konwencje i traktaty dotyczące praw człowieka, a jeśli nie, zacznij lobbować na rzecz ich natychmiastowej i bezwarunkowej ratyfikacji. Szczególnie ważną są: Konwencja w Sprawie Eliminacji Wszelkich Form Dyskryminacji Przeciwko Kobietom (CEDAW) oraz jej dodatkowe protokoły, Konwencja Przeciwko Stosowaniu Tortur (CAT), Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (ICCPR), Konwencja Praw Dziecka (CRC), Deklaracja Praw i Obowiązków Osób, Deklaracja Obrońców Praw Człowieka (Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms) oraz Międzynarodowy Pakt Praw Ekonomicznych, Społecznych i Kulturalnych (ICESCR).*

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

5. Przyjrzyj się sytuacji w Polsce i spróbuj przyłączyć się do działań lobbujących

na rzecz ratyfikacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*, która została podpisana przez Polskę w grudniu 2012 roku.

* Treść Konwencji do pobrania ze strony Amnesty International Polska: http://amnesty.org.pl/uploads/media/konwencja_przemoc_wobec_kobiet.pdf

Wesprzyj w ramach wolontariatu organizację zwalczającą przemoc wobec kobiet

“ Jednym z najlepszych sposobów, by dowiedzieć się więcej na temat wpływu i konsekwencji przemocy wobec kobiet, a także metod jej zwalczania, jest **zaangażowanie się w działalność organizacji pracującej z kobietami - ofiarami przemocy**. Dobrą formą takiego zaangażowania może być wolontariat: wiele organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy wobec kobiet chętnie przyjmuje

wolontariuszy/wolontariuszki oraz oferuje bardzo elastyczne dni i godziny pracy. Aby dowiedzieć się więcej na temat możliwości wolontariatu, odwiedź organizacje działające w Twojej społeczności lub przejrzyj ich strony internetowe. Praca z osobami, które doświadczyły przemocy, wymaga zaangażowania się i sprostania wyzwaniom, niezbędnym do walki z przemocą wobec kobiet.*

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

Być może Ty jesteś liderką_liderem wolontariatu lub masz możliwość, by zachęcić inne osoby z Twojego otoczenia do podjęcia pracy wolontariackiej na rzecz organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy wobec kobiet czy dzieci.

Staraj się zainteresować media

“ Prasa, radio, telewizja oraz Internet, w dalszym ciągu odgrywają ogromną rolę w kształtowaniu opinii społecznej oraz informowania społeczeństwa o ważnych kwestiach. Dlatego też dla osób chcących przeciwdziałać przemocy wobec kobiet tak ważne jest traktowanie mediów zarówno jako celu, jak i kanału przekazującego hasła kampanii oraz wiedzę na temat praw człowieka w odniesieniu do kobiet. Oto niektóre ze sposobów, w jaki możesz zainteresować media kwestią przemocy wobec kobiet oraz pomóc w przygotowaniu relacji:

1. Pisz do lokalnych gazet, wyrażając opinie na temat przypadków przemocy, które miały miejsce lub dotyczące polityki i procedur w państwie, które mają wpływ na występowanie takiego rodzaju przemocy (uwaga: jeśli obawiasz się zastraszenia lub prześladowania, pisz anonimowo lub używając przybranego nazwiska). Krytykowanie złych rozwiązań i reakcji, jest równie ważne, co wspieranie dobrych metod i praktyk.

2. Jeśli podczas 16 Dni zorganizujesz jakieś wydarzenie, zaprosz na nie media, aby opisując to wydarzenie uwzględniły Twoją pracę oraz kwestię zwalczania przemocy wobec kobiet.

Jeśli wiesz, że istnieją media, które wyjątkowo chętnie poruszają kwestie kobiece, możesz zaproponować im specjalny cykl na 16 Dni. Możesz również sprawdzić, czy nie są zainteresowane zrobieniem programu poświęconemu jednej z ważnych dat, takich jak: Międzynarodowy Dzień Przeciwdziałania Przemocy Wobec Kobiet, Światowy Dzień AIDS, Międzynarodowy Dzień Obrońców Praw Człowieka czy Dzień Praw Człowieka.

Jeśli wiesz, o istnieniu mediów, które są w negatywny sposób nastawione do kwestii zwalczania przemocy wobec kobiet, możesz napisać do nich, zachęcając do przyjęcia bardziej wrażliwego na kwestię dyskryminacji ze względu na płeć podejścia.

Kieruj przekaz zarówno do mainstreamowych (z głównego nurtu) lokalnych, krajowych i międzynarodowych źródeł informacji, jak również do mediów, które nie specjalizują się w informowaniu o prawach kobiet oraz do mediów związanych z kulturą popularną, których odbiorcami są młodzi ludzie.*

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

Organizuj akcje upamiętniające ważne daty

Kampania 16 Dni służy podkreśleniu faktu, że przemoc wobec kobiet jest łamaniem praw człowieka, a także budowaniu pomostu między ruchem na rzecz praw kobiet, a perspektywą praw człowieka. Zachęcamy osoby indywidualne, organizacje i sieci uczestniczące w kampanii 16 Dni, do organizowania akcji upamiętniających kluczowe daty mieszczące się w tych dniach.*

* Przewodnik CWGL, tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=35>

Zapoznaj się z kluczowymi datami, wymienionymi wśród najważniejszych informacji na temat kampanii.

Schemat kampanii

Jeśli mimo wskazówek zawartych na poprzednich stronach nadal nie wiesz jak zabrać się do przygotowania lokalnej Kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć poniżej podajemy Ci schemat:

Do kogo kampania jest skierowana?

Zanim zaczniesz planować kampanię zastanów się, do jakiej grupy chcesz dotrzeć. Twoje działanie może być skierowane zarówno do uczniów z lokalnej szkoły, mieszkańców Twojego osiedla jak i całej społeczności Twojej miejscowości. Pamiętaj jednak, że doprecyzowanie grupy docelowej może wpłynąć na efektywność Twojego działania. Wiedząc, że pracujesz z daną grupą łatwiej Ci będzie dobrać formę działania i narzędzia promocji.

Zatem, do jakich grup z Twojej społeczności lokalnej chcesz dotrzeć?

Do czego chcesz zachęcać lub co chcesz przekazać?

To jest pytanie o cel i zależy od tego, do jakiej grupy adresujesz swoją lokalną kampanię. W ramach Kampanii 16 Dni podejmowane są różne inicjatywy adresowane do różnych grup wiekowych, czasem tylko do chłopców, a czasem tylko do dziewczynek. Wszystko zależy od tego jaki aspekt przemocy ze względu na płeć chcesz poruszyć. Możesz wybrać jeden temat np. przemoc wobec dziewczynek i zorganizować spotkania w lokalnej szkole. Możesz również skupić się na kwestii przełamania stereotypów na temat przemocy i zorganizować cykl wydarzeń

odczarowujących społeczne mity.

Możesz także wybrać kilka tematów i każdego dnia kampanii poruszać inną kwestię. Zawsze jednak pamiętaj - jeśli planujesz więcej niż jedno wydarzenie w ramach kampanii, zadbaj o spójność swoich działań. Przyjrzyj się swojej społeczności lokalnej i zastanów się, o czym warto powiedzieć mieszkańcom i mieszkankom Twojej dzielnicy, miasta, wsi czy osiedla.

Możesz także zachęcać:

Do zaangażowania się w wolontariat, czyli do aktywnego włączenia się w pomoc konkretnym organizacjom. Wówczas kampania powinna wskazywać miejsca, w których jest taka możliwość oraz określać rodzaj i zakres pomocy. Pomyśl też o stworzeniu bazy danych, jeśli takiej jeszcze nie ma w Twoim regionie (na przykład w formie strony internetowej, forum lub tablicy ogłoszeń), gdzie będą zamieszczane i udostępniane oferty pomocy oraz miejsca, w których ta pomoc jest potrzebna;

Możesz zachęcać do przerwania milczenia i uświadamiać powagę roli świadka_świadkini przemocy.

Do zainteresowania się lokalną sytuacją. Możesz skłonić mieszkańców i mieszkanki, by regularnie sprawdzali, jakie działania podejmują lokalne władze, organizacje pozarządowe lub partie polityczne w kwestii podwyższenia bezpieczeństwa w regionie, a także w jaki sposób pomagają i wspierają osoby doświadczające przemocy.

Do solidaryzowania się przeciw przemocy, czyli do przełamania stereotypu, że przemoc jest prywatną sprawą rodziny.

Jakie narzędzia możemy zastosować w trakcie kampanii?

Hasło

Możesz wymyślić dodatkowe hasło dla Twojej lokalnej Kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze Względu na Płeć, które będzie odnosiło się do tego, co chcesz przekazać przede wszystkim. Hasło możesz dołączyć jako przewodnie dla tegorocznej lokalnej Kampanii 16 Dni w Twoim regionie. Są trzy kwestie, o których warto pamiętać przy tworzeniu hasła: Po pierwsze, hasło musi nawiązywać do tematu całej kampanii. Po drugie, hasło powinno być przyciągające uwagę i łatwe do zapamiętania. Po trzecie, hasło NIE powinno urażać nikogo.

Zwróć uwagę na to, by hasło nie stygmatyzowało ofiar przemocy ani nie powielało stereotypów na temat przemocy w rodzinie.

Ulotka/broszura/plakat

Możesz przygotować ulotkę, broszurę lub plakat informacyjny lub skorzystać z materiałów dostępnych na stronie Stowarzyszenia Kobiet Konsola lub innych organizacji. Rozniesienie materiałów informacyjnych w miejsca ogólnodostępne dla członków i członków Twojej społeczności lokalnej może okazać się czasami bardziej efektywne niż spotkanie. Należy jednak dobrze przemyśleć treść przygotowywanych materiałów, a także listę miejsc ich pozostawienia. Plakaty możesz umieścić w domu kultury, kawiarniach czy restauracjach, ale również na witrynie sklepowej za zgodą właściciela. Umieszczenie ważnych informacji, na przykład dla świadków przemocy, w widocznych miejscach samo w sobie może być częścią Kampanii 16 Dni.

Film

Możesz zorganizować pokaz filmu o tematyce związanej z Kampanią 16 Dni. Pamiętaj jednak o zgodzie na projekcję - możesz ją otrzymać kontaktując się z polskim dystrybutorem danego filmu. Przy pokazach bezpłatnych można otrzymać zgodę bez ponoszenia kosztów.

Możesz też wypożyczyć któryś z poniższych 3 filmów edukacyjnych, korzystając z wypożyczalni filmów Fundacji Autonomia: „Maska Twardziela” „Delikatnie nas zabijają II” „Niebieskoocy”.

Spotkania

Ważnym elementem uzupełniającym kampanie mogą być różnego rodzaju spotkania, takie jak prezentacje, debaty, wykłady lub szkolenia czy warsztaty. Zastanów się, kto może poprowadzić takie spotkanie lub jak możesz sam_sama się do niego przygotować. Pomyśl, kogo możesz zaprosić do dyskusji i kto mógłby Ci pomóc w organizacji. Na spotkania w celu prezentacji informacji lub wsparcia dyskusji możesz przygotować prezentację multimedialną czy pojedyncze szablony z hasłami. Do tego, oprócz komputera będziesz potrzebować projektor multimedialnego (rzutnika) i ekranu (może być również biała ściana w miejscu spotkania). Jeżeli spodziewasz się większej liczby osób, a sala jest dość duża, warto zaopatrzyć się w mikrofon. Wszystkie te urządzenia możesz spróbować pożyczyć z urzędu gminy/miasta, biblioteki, domu kultury czy zaprzyjaźnionych organizacji.

Internet

To bardzo ważne narzędzie. Szczególnie popularne serwisy społecznościowe dają wiele możliwości, choćby: zamieszczania zdjęć, tworzenia aplikacji czy informacji o wydarzeniach. Ciekawym rozwiązaniem może być również stworzenie newslettera lub prostej strony internetowej.

Happening

Możesz przygotować happening, który poruszy temat przemocy wobec kobiet.

Możesz poza tym zorganizować w ramach Kampanii 16 Dni: konferencję, wystawę fotograficzną czy edukacyjną, zorganizować spektakl teatralny, cykl szkoleń lub warsztatów, marsz lub pikietę i wiele innych.

Poniżej wskazujemy kilka grup, z którymi warto podjąć współpracę przy planowaniu i organizowaniu kampanii:

Media

Przedstawiciele lokalnych mediów, dziennikarze/dziennikarki. Lokalne media mogą pomóc w wypromowaniu waszej kampanii.



Organizacje i instytucje

Organizacje i instytucje, które zapewniają miejsca pracy wolontariuszom. Warto uzgodnić wcześniej, jakiego rodzaju zaangażowania oczekują, jak wielu potrzebują, jaki charakter ma wykonywana praca. Takie organizacje mają też wielu ekspertów i ekspertek, z którymi będziecie mogli/ły skonsultować cały projekt kampanii. Może jakaś instytucja zgodzi się objąć kampanię patronatem/matronatem? Sprawdź to. Zwróć się do określonej instytucji z prośbą i dokładnym opisem planowanych działań.

Osoby prywatne

Osoby zajmujące się zawodowo tak zwanym PR (public relations), marketingiem lub reklamą. Być może wśród Twoich znajomych, członków rodziny czy uczniów/uczennic szkoły, w której się uczycie, są takie osoby. Warto się tego dowiedzieć.



Lokalne autorytety

Osoby znane i szanowane w Twojej społeczności lokalnej, które mogą wesprzeć Twoje działania swoim autorytetem.

Jak wybrać miejsce i termin?

Miejsce spotkania jest bardzo ważne. Poszukaj właściwego miejsca odpowiednio wcześniej. Powinna to być przestrzeń odpowiedniej wielkości (spróbuj więc oszacować liczbę uczestników wydarzenia). Dobrze, żeby było to miejsce powszechnie znane i ogólnodostępne, tak aby każdy wiedział, jak tam trafić. Może to być np. sala ośrodka kultury, sala parafialna, sala w urzędzie gminy/miasta, biblioteka, skwer, plac, czy park, itp. Im bardziej „neutralne” miejsce tym lepiej. Wybierz starannie dzień i godzinę spotkania w terminie między 25 listopada a 10 grudnia. Upewnij się, czy nie ma w tym czasie innych wydarzeń i czy godzina jest odpowiednia dla Twojej grupy docelowej.

Jak promować kampanię?

Pamiętaj, aby zadbać o promocję wydarzenia. Planując ustal konkretny termin, w którym chcesz rozpocząć promocję wydarzeń w ramach kampanii. Przemyśl, w jaki sposób chcesz informować o swoich działaniach, na jakich stronach internetowych powinna się pojawić informacja, aby dotarła do Twojej grupy docelowej oraz na jaką listę mailingową możesz wysłać wiadomość, by jak najwięcej osób przesłało ją dalej. Napisz do lokalnych mediów i staraj się nawiązać kontakt z osobami mogącymi zaprosić Cię na rozmowę do radia lub telewizji - to nośniki docierające do najszerzego grona.

Co powinnam_ powinienem wiedzieć?

Czym jest przemoc wobec kobiet według CWGL?

“Przemoc wobec kobiet jest jedną z najbardziej wstydlivych form łamania praw człowieka. Prawdopodobnie jest również jedną z form najbardziej rozpowszechnionych. Nie zna granic geograficznych i kulturowych, dotyczy zarówno biednych, jak i bogatych. Dopóki przemoc wobec kobiet nie zostanie trwale wyeliminowana, nie można

mówić o postępie w budowaniu sprawiedliwego, rozwiniętego i pokojowego społeczeństwa”.

Kofi Annan, były Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych „A World Free of Violence Against Women” Wideokonferencja ONZ, 8 Marca 1999

Przemoc wobec kobiet jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych form łamania praw człowieka, powoduje kryzys zdrowotny społeczeństwa, a także jest przeszkodą w budowaniu równości, możliwości rozwoju, bezpieczeństwa i pokoju na świecie. Terminy „przemoc wobec kobiet” i „przemoc ze względu na płeć” odnoszą się do różnego rodzaju nadużyć popełnianych wobec kobiet, a mających swe źródło w nierówności płci oraz niższym od mężczyzn statusie społecznym kobiet. Deklaracja ONZ w sprawie Eliminacji Przemocy wobec Kobiet z 1993 roku, definiuje tę przemoc, jako: „wszelki akt przemocy związany z faktem przynależności danej osoby do określonej płci, którego rezultatem jest, lub może być, fizyczna, seksualna lub psychiczna krzywda lub cierpienie kobiet, włącznie z groźbą popełnienia takich czynów, wymuszeniem lub arbitralnym pozbawieniem wolności, niezależnie od tego, czy czyny te mają

miejsce w życiu publicznym czy prywatnym”. Definicja ta obejmuje zatem zarówno przemoc w rodzinie, czy w społeczności, jak również przemoc stosowaną lub akceptowaną przez państwo. Przemoc wobec kobiet obejmuje następujące zjawiska, które jednak nie wyczerpują jej wszystkich możliwych przejawów: przemoc w rodzinie, wykorzystywanie seksualne, gwałt, molestowanie seksualne, handel kobietami, zmuszanie do prostytucji oraz szkodliwe tradycyjne praktyki. Jednocześnie, wielorakie i krzyżujące się tożsamości kobiet, oparte o takie czynniki, jak klasa, rasa, pochodzenie etniczne, wyznanie, seksualność, czy obywatelstwo, mogą pogłębiać ich podporządkowanie oraz zwiększać prawdopodobieństwo stania się ofiarą przemocy. Szacuje się, że jedna na trzy kobiety, w ciągu swojego życia, jest narażona na przemoc związaną z płcią.”

* Heise, L., M. Ellsberg and M. Gottemoeller. 1999. Ending Violence Against Women. Population Reports, Series L, No. 11. Baltimore: Johns Hopkins University School of Public Health, Population Information Program.

** Zapowiedź tematyczna CWGL dotyczące tematu kampanii z 2008 r. tłum. Joanna Zakrzewska dla Fundacji Autonomia: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=50>

Definicje przemocy w rodzinie

W ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która jest w Polsce najważniejszym aktem prawnym dotyczącym tego zjawiska, „przemoc w rodzinie” definiowana jest jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.”

PRZEMOC W RODZINIE TO ZAMIERZONE I WYKORZYSTUJĄCE PRZEWAGĘ SIŁ DZIAŁANIE PRZECIW CZŁONKOWI RODZINY, NARUSZAJĄCE PRAWA I DOKŁADNIE OSOBISTE, POWODUJĄCE CIERPIENIE I SZKODY.

PRZEMOC W RODZINIE CHARAKTERYZUJE SIĘ TYM, ŻE:

1. JEST INTENCJONALNA

Przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

2. SIŁY SĄ NIERÓWNOMIERNE

W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza, a sprawca silniejszy.

3. NARUSZA PRAWA I DOKŁADNIE OSOBISTE

Sprawca wykorzystuje przewagę siły narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).

4. POWODUJE CIERPIENIE I BÓL

Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.*

* Niebieska Linia: <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/definicje>

DEFINICJA PRZEMOCY W RODZINIE WG THE HAVEN WOLVERHAMPTON

Przemoc domowa jest naruszeniem podstawowych praw człowieka kobiet i dzieci.

Jest to nadużycie władzy i stosowanie kontroli, które przejawia się w fizycznym, psychicznym, seksualnym, ekonomicznym, społecznym i emocjonalnym znęcaniu się nad kobietami przez ich obecnych i byłych partnerów. Każdy członek najbliższej lub dalszej rodziny, obecny lub były partner może być sprawcą przemocy. Przemoc domowa może zdarzyć się każdym

społeczeństwie, każdemu bez względu na wiek, sprawność, klasę społeczną, kulturę, status ekonomiczny, pochodzenie etniczne czy styl życia. Przemoc domowa również występuje w każdym rodzaju relacji włączając związki osób heteroseksualnych, homoseksualnych (gejów i lesbijek), biseksualnych czy transpłciowych a także dalszą rodzinę.*

* Deficja The Haven Wolverhampton: <http://www.havenrefuge.org.uk/index.php/domestic-violence>



Przemoc w rodzinie w Polsce

Ogromną skalę zjawiska przemocy w rodzinie pokazują badania opinii publicznej i statystyki.

W Polsce wciąż żywych jest mnóstwo stereotypów na temat przemocy w rodzinie. Z badania TNS OBOP z 2007 roku wynika, że chociaż Polacy w większości nie zgadzają się ze szkodliwymi stereotypami na temat przemocy w rodzinie, to jednak niemal połowa badanych uważa, że ofiary przemocy akceptują swoją sytuację, odpowiedzialność za doświadczaną przemoc jest zrzucana na osobę atakowaną – co czwarty respondent sądzi, że sprawca zaprzestanie przemocy, gdy nie będzie prowokowany. Wciąż znaczna część społeczeństwa uważa za normalne podczas kłótni w rodzinie: obrażanie i wyzwiska (24%) oraz szarpanie i popychanie (18%). Powodem do niepokoju mogą

być dopiero siniaki i rany na ciele ofiary (16%), a więc przemoc kojarzy się przede wszystkim z przemocą fizyczną. Dość niska jest świadomość tego, jak może przejawiać się przemoc ekonomiczna – co trzeci Polak (34%) wydziałanie pieniędzy i kontrolowanie wydatków współmałżonka uważa za przejaw gospodarności. Mężczyźni częściej od kobiet zgadzają się obiegowymi opiniami dotyczącymi przemocy seksualnej.

Znaczny odsetek, bo prawie dwie trzecie (64%) Polaków i Polek zna w swoim otoczeniu, sąsiedztwie takie rodziny, o których słyszeli lub wiedzą, że dochodzi w nich do różnych form przemocy. Wśród znanych sobie rodzin, najczęściej badani dostrzegają występowanie przemocy psychicznej (52% respondentów stwierdziło, że znają takie rodziny, w których dochodzi do przemocy psychicznej) oraz fizycznej (44%).

Przypadki przemocy ekonomicznej (26%) oraz w szczególności seksualnej (9%) znane są mniejszej liczbie ankietowanych. Jakiejś formy przemocy ze strony członka rodziny doświadczył więcej niż co trzeci Polak (36%). Co piąty Polak (20%) – wedle uzyskanych deklaracji – był sprawcą przemocy wobec członków

swojego gospodarstwa domowego. Ogólnie ponad dwie piąte (42%) Polaków i Polek zamieszkuje lub zamieszkiwało w gospodarstwie domowym, w którym dochodziło do przemocy (byli ofiarą przemocy, jej sprawcą lub świadkiem stosowania jej wobec innego członka rodziny).

Przemoc w statystykach policji

Liczba osób, wobec których dopuszczono się przemocy w rodzinie to wg procedury "Niebieskiej Karty" ogółem w 2010 roku 134.866, w tym kobiety: 82.102 (ponad 60%), mężczyźni: 12.651 (9%), dzieci i małoletni 40 113 (29%). Sprawcy ogółem: 83.390, w tym kobiety: 3981 (niecałe 5%), mężczyźni: 79204

(95%). Liczba przeprowadzonych interwencji policji dotyczących przemocy w rodzinie w 2010 roku to 83488. Do izb wytrzeźwień trafia niemal 40% kobiet, które są pod wpływem alkoholu i są sprawczyniami przemocy w rodzinie i tylko 23 % mężczyzn.

Komitet Praw Człowieka ONZ, w ostatnich rekomendacjach dla Polski wiele miejsca poświęcił zwróceniu uwagi na łamanie praw kobiet w Polsce w szczególności na restrykcyjne prawo aborcyjne, nadużywanie „klauzuli sumienia” i długie procedury uniemożliwiające korzystanie z istniejących praw, brak dostępu do taniej antykoncepcji i rzetelnej edukacji seksualnej, brak aktywnych działań w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn,

ograniczenia w prawie z zakresu równego traktowania, które nie obejmuje dyskryminacji ze względu na orientację seksualną, niepełnosprawność, wyznanie lub wiek w takich obszarach jak edukacja, opieka zdrowotna, opieka socjalna oraz dostęp do mieszkań. Komitet odniósł się także do problemu przemocy w rodzinie i braku skutecznego przeciwdziałania temu przestępstwu.*

* Materiały informacyjne Fundacji Autonomia nt. kampanii z 2011 roku: <http://www.autonomia.org.pl/index.php?id=teksty2&ajdi=81>



Szacuje się, że w Polsce około 800 tysięcy kobiet rocznie (czyli 2200 kobiet dziennie) doświadczą przemocy, a około 150 z nich zostaje zamordowanych w wyniku tzw. nieporozumień domowych.*

Szacuje się, że 1 na 4 kobiety w Wielkiej Brytanii doświadczą przemocy w ciągu swojego życia (Council of Europe, 2002). Niestety 2 kobiety tygodniowo umierają w wyniku doświadczanej przemocy domowej (Women's Aid, 2004). Średnio w ciągu roku wydarza się około 635, 000 incydentów przemocy domowej w całej Wielkiej Brytanii. 19% ofiar to mężczyźni a 81% to kobiety (The 2001/2 British Crime Survey).

* <http://rownosc.info/rownosc.php/dictionary/item/id/303>

- **może wydarzyć się bez względu na wiek**, pochodzenie etniczne, status społeczny i ekonomiczny, orientację seksualną, wykształcenie, zawód, religię czy kulturę;
- zdarza się w intymnych/bliskich relacjach/związkach;
- **składa się na nią zespół zachowań** kontrolujących i wywierania przymusu, włączając w to przemoc (znęcanie się) fizyczną i/lub seksualne napastowanie, przemoc psychiczną, emocjonalną i finansową, wykorzystywanie dzieci do umacniania władzy nad partnerką;
- **to izolowanie, upokarzanie/poniżanie i/lub terroryzowanie** ofiary jako systematyczne działanie w celu ukonstytuowania władzy i sprawowania kontroli nad drugą osobą;
- **przemocowe zachowanie jest wyuczone i celowo stosowane** przez sprawcę, to wybór dokonywany przez sprawcę przemocy, a nie prowokowany przez ofiarę czy jakiegokolwiek inne czynniki wynikające z relacji/związku;
- **jest przestępstwem;**
- ryzyko jej występowania może nasilić się, gdy ofiara i dzieci są w stanie separacji ze sprawcą;
- rezultatem jej doświadczania jest stosowanie strategii przetrwania, takich jak minimalizowanie lub zaprzeczanie przemocy, branie odpowiedzialności za doświadczaną przemoc, bronienie sprawcy, szukanie pomocy, podtrzymywanie związku;
- **jest ściśle powiązana z płcią kulturową (gender)** i zachowaniami wynikającymi z funkcjonujących stereotypów płci - w 95% przypadków to mężczyźni sprawują władzę i kontrolę nad kobietami.

Przemoc psychiczna

Werbalne prześladowanie ma miejsca albo obwinianie ofiary; zmiana i dręczenie - wyzwiska, krzyki, zastraszanie; stałe krytykowanie, poniżanie; ośmieszanie na oczach innych ludzi (często bliskich); kłamanie; łamanie obietnic; stosowanie presji; kontrolowanie lub rozłączanie rozmów telefonicznych; zniechęcanie do kontaktów z rodziną, przyjaciółmi i znajomymi - izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami); dyktowanie, gdzie osoba może iść, a gdzie nie; stalking; zaprzeczanie - mówienie, że przemoc czy znęcanie się nie

ma miejsca albo obwinianie ofiary; zmiana zachowania w publicznym miejscu; obiecywanie, że przemocowe zachowanie się już nie powtórzy; wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia; narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku; wmawianie choroby psychicznej, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb itp.

Przemoc fizyczna

Uderzanie; kopanie; bicie; bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, popychanie; odpychanie; spychanie; ciskanie w kogoś przedmiotami, polewanie ściskanie; chwytanie; przypalanie; szarpanie; substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielanie obezwładnianie, przytrzymywanie, szczypanie, koniecznej pomocy itp.

Przemoc seksualna

Wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych kobiety, itp.

Przemoc finansowa

Ograniczanie lub kontrolowanie dostępu do finansów; utrudnianie lub zakazywanie podjęcia pracy; odbieranie zarobionych pieniędzy; zaciąganie długów lub kredytów na nazwisko ofiary; niedopuszczanie do podejmowania decyzji finansowych; niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny itp.

Przemoc strukturalna (instytucjonalna)*

Wyraża się w umniejszaniu i nierównym traktowaniu kobiety w różnych sytuacjach publicznych lub zawodowych, na przykład w kwestii prawa do założenia konta bankowego lub podjęcia pracy. Jest to związane z poziomem społecznej świadomości i niekiedy bardzo dotkliwe dla ofiar.



Czym jest przemoc ekonomiczna?

Na tle przemocy fizycznej przemoc ekonomiczna (finansowa) może wydawać się mało dolegliwa. Jeśli mąż lub partner nie stosuje przemocy fizycznej, wiele kobiet uważa, że nie może być w ogóle mowy o przemocy. Tymczasem przemoc ekonomiczna może być nie mniej krzywdząca niż znęcanie się fizyczne.

Przemoc ekonomiczna często współwystępuje z innymi formami przemocy i zawsze też jest formą przemocy psychicznej. Badania amerykańskie wskazują, że w ponad 90% przypadków przemocy w rodzinie mamy do czynienia również z przemocą ekonomiczną.**

O przemocy ekonomicznej mówimy wtedy, gdy

jej sprawca używa pieniędzy albo innych wartości materialnych do zaspokojenia swojej potrzeby władzy i kontroli, podporządkowując sobie partnerkę lub przerzucając na nią odpowiedzialność za utrzymanie domu.

Sprawca wykorzystuje uzależnienie partnerki od swoich dochodów lub majątku do znęcania się nad nią. Czasem uniemożliwia jej dostęp do konta, w innych wypadkach wydziela i kontroluje jej wydatki, utrudnia jej podjęcie pracy lub przyczynia się do jej utraty. Pieniądze stają się kartą przetargową.

* Beata Gruszczyńska "Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne" wyd. Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., str. 23

** Adams, A.E., Sullivan, C., M., Bybee, D. & Greeson, M. R., (2008). Development of the Scale of Economic Abuse. Violence Against Women, 14 (5) 563

Mąż lub partner uzależnia przekazanie środków na utrzymanie rodziny od spełnienia jego warunków, szantażem zmuszając swoją partnerkę do posłuszeństwa. O przemocy ekonomicznej mówimy również wtedy, gdy partner pasożytuje na pracy partnerki, nie płaci alimentów, bez jej wiedzy zaciąga kredyty lub przywłaszcza sobie środki przeznaczone na utrzymanie rodziny. Przemoc ekonomiczna jest szczególnie bolesna, gdy dotyczy kobiet, które nie pracują, gdyż prowadzą dom i wychowują dzieci. Żywią one często błędnie przekonane, że zarabiający mężczyzna ma wyłączne prawo do decydowania o sposobie wydawania pieniędzy, a zaspokajanie potrzeb rodziny zależy tylko od jego dobrej woli. Nie mniej trudna może być sytuacja kobiet, których partnerzy pasożytują na ich pracy i zasobach finansowych, nadużywają alkoholu i nie podejmują pracy (bo np. żadna nie jest wystarczająco dobra, nie spełnia jego aspiracji itd.).*

Sprawcy wybierają stosowanie przemocy aby uzyskać to czego chcą i sprawować kontrolę. Ich zachowanie

często związane jest poczuciem uprzywilejowania wzmacnianym przez seksizm, rasizm, homofobię czy inne formy dyskryminacji. Przemoc wobec kobiet stosowana przez mężczyzn „spowodowana” jest przez nadużywanie władzy i kontroli wynikającej z męskich przywilejów. Sytuacja uprzywilejowania i dominacji mężczyzn jest ugruntowywana na poziomie indywidualnym i społecznym (historia, tradycja, media, polityka itp.) - to mężczyzna ma sprawować władzę nad kobietą i dziećmi. Zatem przemoc wobec kobiet widziana jest jako konsekwencja nierówności między kobietami i mężczyznami, a także jako zakorzeniona w systemie patriarchalnym, który zachęca mężczyzn do wiary w ich prawo do kontrolowania i posiadania władzy nad ich partnerkami.

Nie zawsze przyczyną przemocy jest tradycyjna relacja władzy. Jednakże zawsze odpowiedzialny za przemoc jest sprawca, nie ofiara, bez względu na czynniki społeczne, które pomagają nam zrozumieć kontekst tego zachowania.**

* Ulotka nt. przemocy ekonomicznej wydana przez Centrum Praw Kobiet, dostępna na stronie: <http://www.cpk.org.pl/229.aktualne.html>

** Materiały informacyjne nt. przemocy domowej Women's Aid: <http://www.womensaid.org.uk/domestic-violence-articles.asp?section=0001000>



Cykl przemocy

Relacja przemocowa ma charakter cykliczny, co znaczy, że można scharakteryzować 3 podstawowe fazy w kole przemocy:



Faza ostrej przemocy

Narastanie napięcia prowadzi w końcu do aktu przemocy fizycznej, czemu towarzyszy zwykle skrajna agresja werbalna. Czynnikiem „wyzwalającym” jest zazwyczaj jakaś drobnostka np. drobna kłótnia, spóźnienie, „za słona zupa”. Sposoby rozładowania napięcia mogą być różne – bicie, wyzwiska, raniące wypowiedzi, rzucanie przedmiotami, tłuczenie i niszczenie przedmiotów, wielodniowe milczenie, niszczenie sprzętu domowego, przymusowy seks, publiczne ośmieszanie, groźby, wyśmiewanie stanu psychicznego partnerki, zagrożenie umieszczeniem jej w szpitalu psychiatrycznym, straszenie

odebraniem dzieci. Ta faza cyklu jest krótka, zazwyczaj trwa od 2 do 48 godzin, i cechuje ją ogromna brutalność. Czasem etap ten oznacza walkę o przeżycie. Po zakończeniu wybuchu osoba doświadczająca przemocy jest często w szoku, odczuwa przerażenie, wstyd, złość i bezradność. Najczęściej to jest ten moment, kiedy decyduje się zwrócić po pomoc. Równocześnie osoba dokonująca aktów przemocy zaczyna sobie zdawać sprawę, że przekroczyła granice, próbuje się usprawiedliwić i wytłumaczyć, wręcz wynagrodzić swoją brutalność. Rozpoczyna się trzecia faza cyklu.



Faza narastania napięcia

Istotą tej fazy jest stopniowy wzrost napięcia oraz nasilające się sytuacje konfliktowe. Partner jest stale pobudzony i poirytowany. Często wywołuje awantury. Kobieta stara się opanowywać sytuację: spełnia wszystkie zachcianki, uspokaja, wypełnia obowiązki, zastanawia się, co może zrobić, by powstrzymać partnera przed wyrządzeniem krzywdy. Na tym etapie dochodzi do pomniejszych aktów przemocy. Zdarza się, że u niektórych kobiet w tej fazie pojawia się wiele dolegliwości psychosomatycznych (brak wyjaśnienia fizycznej przyczyny dolegliwości,

w których tłem są problemy psychologiczne), takich jak ból żołądka, głowy, bezsenność, zaburzenia w rytmie oddychania, ból w klatce piersiowej, utrata apetytu. Inne wpadają w apatię, tracą energię do życia lub stają się niespokojne i pobudliwe. To wynik narastania napięcia, które staje się nie do zniesienia. Napięcie narasta właściwie bez powodu, wszystko może być pretekstem do niezadowolenia, osoba doświadczająca przemocy żyje w oczekiwaniu na ataki, czasami wręcz „prowokując” wybuch, żeby wreszcie „mieć to za sobą”.

Faza „miodowego miesiąca” (faza skruchy)

Sprawca przemocy przeprosza, odgrywa rolę przykładowego partnera, demonstruje przywiązanie i miłość, obiecuje poprawę. Nierzadko sprawca sam wierzy w to, że to był ostatni raz. Jeśli osoba doświadczająca przemocy znajduje siły, żeby odejść albo wnieść skargę, to w tej fazie partner stara się odzyskać zaufanie, przekonuje do powrotu, zachowuje się uprzejmie i łagodnie, rzuca używki, opowiada o tym, jak cudowny będzie związek. Tak naprawdę to nie jest faza skruchy, tylko „faza manipulacji uczuciowej”, bo dopóki

partner kontroluje przebieg wydarzeń i nadal ma poczucie władzy, to faza przebiega bez zakłóceń. W momencie, kiedy osoba doświadczająca przemocy nie chce wycofać oskarżeń czy wrócić do związku, sprawca zaczyna być na przemian uprzejmy i agresywny, przymilać się i zastraszać, prosić i szantażować odebraniem dzieci czy też samobójstwem. Na tym etapie często dochodzi do najpoważniejszych aktów przemocy, łącznie z zabójstwami.



Consuelo Barea zaznacza, że chociaż model opisujący cykl przemocy jest bardzo znany i użyteczny dla opisu dynamiki przemocy domowej, to ma ograniczone zastosowanie z kilku powodów:

1. Chociaż „cykl przemocy” występuje w wielu związkach, w których istnieje przemoc, nie zawsze fazy są regularne, czas jednej fazy może trwać dni, innej tygodnie czy miesiące.

2. Nie wszystkie kobiety poznają wszystkie fazy cyklu przemocy. Wiele z nich nigdy nie doświadczyło „miesiąca miodowego”.

3. Model ten koncentruje się na aktach przemocy fizycznej

i nie bierze pod uwagę zachowania kontrolującego, które może mieć miejsce przez cały czas.

4. Model ten nie uwzględnia innych form przemocy domowej: seksualnej, psychicznej, ekonomicznej i społecznej.

5. Nastawiony jest na terapię sprawcy, która ma mu umożliwić radzenie sobie z gniewem i wzrost samokontroli. Pod tą „przykrywką” u sprawcy dalej istnieją postawy seksistowskie i dyskryminacyjne w stosunku do kobiet.

6. Przemoc niekoniecznie musi być cykliczna. Niekiedy pojawia się znienacka, gwałtownie, bez powodu, w dowolnym momencie.

Společne oczekiwania wobec krzywdzonych kobiet

Osoby postronne oczekują, że kobieta krzywdzona przez swojego partnera:

- wyznaje pogląd, że nikt nie ma prawa grozić innej osobie ani się nad nią znęcać
- **gniewa się na swojego partnera**
- widzi obojętność oprawcy na swoje cierpienia
- **ucieknij** przy najbliższej okazji
- nie przejmują się niczym, co dotyczy partnera, nawet jego ewentualną śmiercią
- postrzega policję jako tych „dobrych”, a swojego partnera jako „złego”
- opowiada się przeciwko samej idei przemocy
- będzie pragnęła jak **najsurowszego ukarania swojego partnera**
- nie wykaże lojalności w stosunku do niego po swoim wyzwoleniu
- **poczucie się bezpieczna**, kiedy będzie już wolna

Natomiast kobieta doświadczająca przemocy często:

- czuje wdzięczność do swojego partnera, jeśli on jej pozwala odejść
- trudno jej się na niego gniewać
- postrzega go jako życzliwego sobie
- dla niej „otwarte drzwi nie wyglądają na otwarte”
- nie próbuje ucieczki, jeśli miałaby ona pociągać za sobą śmierć jej oprawcy
- postrzega go jako „dobrego faceta”, który ją chroni, a policję jako „czarne charaktery”, które im obojgu zagrażają
- sympatyzuje z poglądami swego partnera
- może się nie zgodzić na złożenie zeznań, jest wyrozumiała dla swojego partnera, a nawet stara się mu pomóc
- pozostaje lojalna w stosunku do oprawcy po uwolnieniu, nie czuje się na tyle bezpieczna, aby zaryzykować brak lojalności, gdyż obawia się kary, gdyby on wrócił
- nie czuje się bezpieczna po uwolnieniu, obawia się, że ponownie zostanie wzięta w niewolę*

* C. Barea, Poradnik dla kobiet ofiar przemocy. Metody wykrywania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie., Wyd. Czarna Owca, Warszawa 2010

Osoby doświadczające przemocy żyją w przewlekłym, chronicznym stresie, podlegają długotrwałemu, niszczącemu procesowi, w wyniku którego wykształcają się specyficzne mechanizmy adaptacyjne przystosowania do traumy i funkcjonowania psychospołecznego w tych warunkach..

Syndrom wyczonej bezradności

Syndrom ten dotyczy wszelkich sfer funkcjonowania ofiar, tj.: sfery poznawczej (przejawia się w myśleniu: nic nie można zrobić, nikt mi nie jest w stanie pomóc), motywacji (polega na całkowitej bierności, rezygnacji z działań) oraz emocjonalnej, objawiającej się pod postacią apatii, lęku, depresji, zmęczenia, poczucia niekompetencji i wrogości. Teoria ta została sformułowana przez amerykańskiego

psychologa Martina Seligmana*, który przez wiele lat pracował nad wyjaśnieniem mechanizmu powstawania bierności i rezygnacji, na bazie licznych eksperymentów, jakie przeprowadził na zwierzętach. Uzyskane wyniki dały początek badaniom nad ludzką bezradnością i biernością.

* Martin Seligman (1967) umieszczał psy w klatkach tak, aby nie mogły one uniknąć porażenia prądem elektrycznym. Po pewnym czasie i kilkunastu nieskutecznych próbach uniknięcia bólu, psy się poddawały – kładły na podłodze i biernie znosiły cierpienie. W pierwszej części eksperymentu (całkowity brak kontroli) wszystkie zwierzęta umierały z powodu apatii i niechęci do jedzenia. W innej grupie badawczej wykazano, że zwierzęta nie podejmują prób odzyskania kontroli nawet wtedy, gdy przeniesiono je do klatki, z której mogły łatwo uciec, przeskakując barierkę. Nawet wtedy gdy zrezygnowanego psa siłą przeciągnięto przez przeszkodę, pokazując mu, że druga strona jest bezpieczna, psy nie powtarzały tego zachowania samodzielnie

Leonora Walker badając przez wiele lat zachowania kobiet doświadczających przemocy w rodzinie zauważyła, że na początku pojawiania się aktów przemocy, kobiety podejmowały różne działania mające wpłynąć na zmianę sytuacji („od prośby do groźby”). Dopiero, gdy kobiety nabierały przekonania o nieskuteczności swoich

posunięć, rodziło się w nich poczucie bezradności. Wyuczona bezradność jest najczęstszym objawem u osób doświadczających przemocy. Bardzo często rozwija się na bazie życiowych doświadczeń. Walker, na podstawie wieloletnich badań, ustaliła listę czynników wysokiego ryzyka rozwoju wyuczonej bezradności, do których zaliczyła:

1.

Doświadczenia z dzieciństwa

- przemoc fizyczna;
- napaść seksualna lub molestowanie;
- sytuacje traumatyczne (śmierć lub rozwód rodziców, alkoholizm, choroba bliskich itp.);
- kłopoty w nauce;
- problemy zdrowotne.

2.

Doświadczenia wyniesione ze związków w życiu dorosłym:

- przemoc (istotny jest czas trwania, rodzaj i częstota przemocy);
- patologiczna zazdrość;
- gwałt, przymuszanie do nieakceptowanych form współżycia;
- groźby pozbawienia życia.

Syndrom wyuczonej bezradności przyczynia się do **uwięzienia kobiety w związku krzywdzącym**, działa jako silny czynnik zniewalający. Efekt wyuczonej bezradności jest tym bardziej trwały:

- im młodsza jest osoba doświadczająca przemocy,
- im dłużej pozostaje w sytuacji, na której zmianę nie ma wpływu mimo, że stara się ją jakoś kontrolować,
- im osoba doświadczająca przemocy ma więcej doświadczeń z nieposiadania wpływu na daną sytuację, niż z posiadania go,
- im mniej ma wiary i nadziei, że ona sama, jak również osoby ją otaczające mają wpływ na zmianę jej sytuacji.

PTSD - Zespół Stresu Pourazowego

Od kilkunastu lat u osób doświadczających przemocy domowej rozpoznaje się specyficzną kategorię zaburzeń emocjonalnych, w Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10 określanych jako pourazowe zaburzenie stresowe (posttraumatic stress disorder - PTSD) (zespół zaburzeń stresu pourazowego).

Jest to zespół objawów dotyczący osób będących świadkami wydarzenia, w trakcie którego odczuwały intensywny strach, przerażenie, bezradność, realne zagrożenie życia przekraczające zwykłe ludzkie zdolności przystosowawcze. Przyczyną PTSD jest traumatyczne (urazowe) wydarzenie oznaczające taką sytuację, wobec której człowiek jest bezsilny i odczuwa poważne zagrożenie dla zdrowia i życia. Objawy mogą wystąpić bezpośrednio lub do 6 miesięcy po urazie, zwykle jednak mają formę odległą od wydarzenia i mogą pojawić się nawet po 20 latach. Zwykle w diagnozie psychiatrycznej termin ten stosuje się, gdy objawy trwają co najmniej przez miesiąc; jeśli objawy trwają krócej, wówczas zaburzenie to nosi nazwę - ostrej reakcji na stres.

Wydarzenie traumatyczne to np. przemoc fizyczna, zranienie emocjonalne, zniszczenie poczucia bezpieczeństwa, depersonalizacja. PTSD zaburza funkcjonowanie osobowości i powoduje brak radzenia sobie z innymi stresami. Objawami zespołu stresu pourazowego są:

- powtarzane przeżywanie traumy
- natrączywe wspomnienia, koszmary senne, nagłe uczucie jakby wydarzenie znów miało miejsce - tzw. wtargnięcia; potrzeba odtwarzania sytuacji urazowej,
- uporczywe unikanie bodźców związanych z wydarzeniem lub utrata wrażliwości na bodźce - obojętność, brak zainteresowania ważnymi czynnościami, brak perspektyw,
- utrzymujące się objawy zwiększonego pobudzenia - drażliwość, wybuchy gniewu, poczucie wyobcowania, niepokój, trudności w koncentracji, nadmierna czujność, bezsenność, przesadne, impulsywne reakcje, dysforia, anhedonia, częściowa lub całkowita amnezja;
- nadużywanie alkoholu, środków przeciwbólowych, lub narkotyków.

PTSD rozpoznaje się u **60% bitych kobiet**. Natężenie objawów uzależnione jest od stopnia nasilenia przemocy.

Proces wiktymizacji

U osób doświadczających przemocy domowej, chronicznego stresu i lęku często rozwija się tzw. proces wiktymizacji, inaczej mówiąc – przyjęcie tożsamości ofiary. W wyniku doznawania przemocy, podejmowania nieskutecznych prób obrony siebie, a także w wyniku wtórnego zranienia spowodowanego nieprawidłowymi reakcjami otoczenia, osoba krzywdzona nabiera przekonania, że naprawdę zasługuje na takie traktowanie. Jest to symboliczny „moment” (w rzeczywistości jest to długotrwały proces, a nie moment) zwycięstwa sprawcy nad osobą doświadczającą przemocy. Traci ona poczucie zaufania do otaczającego ją świata który jest niebezpieczny, zagrażający i nieprzewidywalny. Obserwując własną bezsilność wobec doświadczanej krzywdy traci również

zaufanie do siebie samej. Przystaje oczekiwać poprawy swojej sytuacji, traci nadzieję, sprawczość i poczucie godności.

Proces ten przebiega w trzech dających wyodrębnić się etapach:

1. Zmiana utrwalonych przekonań o sobie i świecie;
2. Wtórne zranienia - utwierdzenie w poczuciu bezradności, niemocy przez osoby i instytucje, które powinny jej pomóc*;
3. Przyjęcie tożsamości ofiary - przekonanie że tak musi być, nic nie da się zrobić, taki mój los.

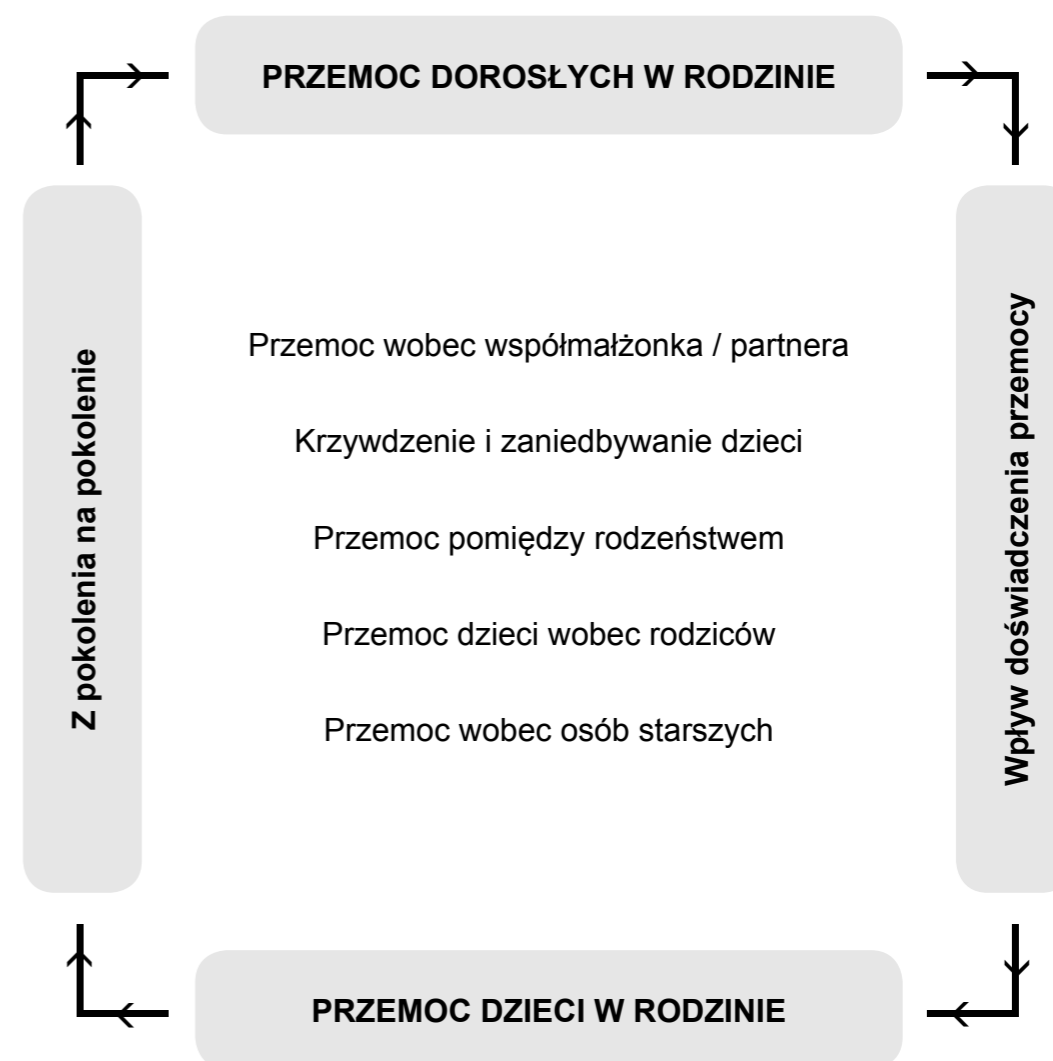
* Czasem członkowie rodziny lub inne osoby zachowują się sposób, który dodatkowo rani osobę doświadczającą przemocy. Objawia się to np. niewiarą w to, co mówi, umniejszaniem tragizmu i ważności raniących doświadczeń, obwinianiem lub naznaczaniem jej negatywnymi określeniami. Czasem wręcz osoby te odmawiają pomocy lub sugerują, że ofiara chce uzyskać nieuzasadnione korzyści ze swojej krzywdy.

Mechanizm błędnego koła

Ofiary przemocy powielają wzorce funkcjonowania rodzin generacyjnych we własnych na zasadzie modelowania, przejmowania obrazu świata i relacji międzyludzkich. Zdaniem badaczy przemoc jest często przekazywana z pokolenia na pokolenie. Powstaje swoisty „cykl rozwojowy przemocy”, który pokazuje ciągłość

zachowań agresywnych w kolejnych pokoleniach. Można zaobserwować dwa rodzaje zachowań przemocowych ze strony osób dorosłych (wobec partnera i wobec dzieci), dwa typy przemocy ze strony dzieci (wobec rodzeństwa i przemoc dzieci – nastolatków i młodych dorosłych wobec rodziców) oraz przemoc wobec osób starszych.*

* Brown K., Herbert M., Zapobieganie przemocy w rodzinie. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 1999



Z drugiej jednak strony wiele osób (ok. 50-60%) wychowanych w rodzinach przemocowych nie powieła w dorosłym życiu destruktywnych zachowań i nie staje się ani sprawcą, ani ofiarą.

Efekt psychologicznej pułapki

Wiele osób doświadczających przemocy w rodzinie

ma utrwalone przekonanie o całkowitej odpowiedzialności za związek i jego powodzenie. Ponieważ jednak wszystkie starania zadowolenia i zaspokojenia oczekiwań sprawcy przemocy nie przynoszą efektu, osoba doświadczająca przemocy wkłada coraz większy wysiłek w umocnienie związku, co

sprawia, że rezygnacja z niego wydaje się coraz bardziej nieopłacalna. Mechanizm ten objawia się w myśleniu. „Tyle poświęciłam już dla związku, że nie mogę odejść. Jak się jeszcze bardziej postaram to będzie dobrze”. Efekt psychologicznej pułapki podobny jest do uzależnienia - mimo ciągłych realnych porażek i niepowodzeń w przerwaniu przemocy, ofiary podejmują kolejne próby naprawienia związku.

Syndrom Sztokholmski

Jedną z konsekwencji ciągłego zagrożenia przemocą jest skłonność osób doświadczających przemocy do identyfikacji z oprawcą i gotowość do działania w jego interesie. Tendencję tę uważa się za podświadomie przyjętą strategię przetrwania. Podporządkowanie woli oprawcy nie jest wolną decyzją osoby pokrzywdzonej, ale bezpośrednim skutkiem przemocy. Identyfikacja ze sprawcą przemocy, będąca reakcją na sytuację bez wyjścia, określana jest mianem syndromu sztokholmskiego. Warunki wyzwalające powstanie syndromu sztokholmskiego:

1. Odczuwanie zagrożenia i przekonanie, że oprasor gotów jest bez wahania spełnić swe groźby.

2. Doznawanie, w odczuciu osoby doświadczającej przemocy, odruchów życzliwości od oprasora - w sytuacji ogólnego

terroru. Wystarczy nawet samo niezabicie ofiary.

3. Izolowanie osoby doświadczającej przemocy od opinii innych niż poglądy i stanowisko oprasora.

4. Niemożność ucieczki (realna lub wyobrażona).

Psycholodzy Dee Graham i Edna Rawlings (1998) zauważyli, że warunki te występują często w przypadkach przemocy domowej. W takich przypadkach kobieta panicznie boi się uczynić coś, co mogłoby sprowokować lub wzbudzić gniew agresywnego partnera. Próbuje zyskać życzliwość partnera, zachowywać się jak jego sprzymierzeniec, na przykład stara się bronić swego oprasora, odmawiając podania prawdziwych przyczyn odniesionych obrażeń lub twierdząc, że sama się zraniła.

Czynnikami, które przyczyniają się pozostawiania kobiet w związkach ze sprawcami przemocy są takie problemy jak: lęk o bezpieczeństwo swoje i dzieci (często występujące groźby śmierci, pobicia lub odebrania dzieci), brak własnych dochodów lub niskie zarobki, brak własnego mieszkania, wstyd, nacisk ze strony rodziny i znajomych, poczucie winy z powodu „prowokowania” sprawcy i nie spełniania roli idealnej żony i matki. Niestety, do dużej trwałości związków opartych na fizycznym i psychicznym niszczeniu oraz poniżaniu kobiet i dzieci przyczyniają się także organy państwa, społeczeństwo oraz patriachalna

kultura. Jak dowodzi Barrea, wymiar sprawiedliwości powoduje często u ofiar przemocy więcej cierpienia niż pożytku: ofiary są zmuszane do konfrontacji sądowej ze sprawcami, ponadto ofiarom z zasady się nie wierzy, dopóki sprawca nie przyzna się do zarzucanych mu czynów. Na koniec procesu sądowego w krajach takich jak Polska, gdzie występuje wysoka tolerancja wobec sprawców przemocy wobec kobiet, sprawcy są często skazywani na symboliczne kary w zawieszeniu, a kobieta pozostaje sama z psychicznymi skutkami przemocy.*

* Sergio de Arana, Polski syndrom sztokholmski. Recenzja książki Consuelo Barrea „Poradnik dla kobiet ofiar przemocy”, <http://www.feminoteka.pl>, stan na 10.08.2013

Co to jest Syndrom Sztokholmski?

Pojęcie „syndrom sztokholmski” zostało po raz pierwszy użyte w 1973 roku, dla opisu zagadkowego zachowania czterech osób pracujących w banku - trzech kobiet i jednego mężczyzny - którzy zostali pojmani jako zakładnicy przez dwóch bandytów, podczas napadu na bank w Sztokholmie. Podczas sześciu dni spędzonych w niewoli, w jeńcach ukształtowała się tak silna więź emocjonalna z porywaczami, że nie tylko zaczęli się z nimi identyfikować, przejąwszy ich „filozofię,” ale uznali policję za wroga i usiłowali chronić przed nią swych agresorów. Związek zakładników z porywaczami nie ustał po zakończeniu oblężenia banku i odzyskaniu przez nich wolności; trwał nieprzerwanie i był silny do tego stopnia, że dwie z kasjerek wyszły za mąż za obu przestępców (po odsiedzeniu przez nich dziesięciu lat w więzieniu). Reakcje zakładników biorących udział w tej opresji, jak i ofiar w innych podobnych zdarzeniach, były wnikliwie studiowane i stały się podstawą powstania pojęcia Klasyczny Syndrom Sztokholmski. To zjawisko czasami jest również nazywane syndromem identyfikacji z jeńcem (Hostage Identification Syndrome) lub syndromem identyfikacji z ofiarą (Survival Identification Syndrome).

Ofiara

Ofiarami przemocy w rodzinie są najczęściej kobiety (58%) oraz dzieci do lat 13 (24%).

Natomiast sprawcami przemocy są głównie mężczyźni (96%).^{*} Z wyjątkiem tych kobiet, które uprzednio były ofiarami krzywdzenia, nie istnieje żaden typowy portret ofiary przemocy, który byłby

^{*} Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia: <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/wybrane-informacje-i-artykuly/4050-ofiary-przemocy>

predysponowany do stania się ofiarą przemocy. Każdy człowiek - mężczyzna czy kobieta poddany długotrwałemu procesowi deprecjonowania, krytykowania, obrażania, agresji fizycznej czy seksualnej po jakimś czasie zaczyna prezentować podobny zespół objawów: stres pourazowy, depresję, syndrom pana i niewolnika itp.^{**}

^{**} C. Barea, Poradnik dla kobiet ofiar przemocy. Metody wykrywania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie., Wyd. Czarna Owca, Warszawa 2010

Sprawca

Nie istnieje także specyficzny typ sprawcy.

Można odnaleźć sprawców przemocy we wszystkich warstwach społecznych, wśród osób o różnych poziomie wykształcenia. Bywają prawnikami, lekarzami, politykami, stolarzami, rzeźnikami czy przedsiębiorcami... Najczęściej byli świadkami lub ofiarami przemocy domowej w dzieciństwie. Przeważnie nie są chorzy umysłowo ani nie są psychopatami. 70% mężczyzn, którzy krzywdzą

swoje partnerki nie można uznać za chorych. Jedynie od 20% do 30 % z nich cierpi na jakąś chorobę psychiczną.

Mężczyźni tacy najczęściej nie przejawiają agresywnych zachowań poza własnym domem. W stosunku do osób obcych są grzeczni i uprzejmi, takie też zachowanie prezentują w stosunku do przyszłej ofiary na początku znajomości.^{*}

^{*} C. Barea, Poradnik dla kobiet ofiar przemocy. Metody wykrywania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie., Wyd. Czarna Owca, Warszawa 2010

Powody, dla których kobieta może nie być gotowa, by odejść

- **może nadal jej zależeć** na jej partnerze i może mieć nadzieję na zmianę (wiele kobiet nie chce wcale zakończyć związku, chcą tylko przerwać przemoc)
- **może czuć wstyd** z powodu swoich doświadczeń i uważać, że to jej wina
- **może bać się przyszłości** (gdzie się ma udać, skąd weźmie pieniądze, że będzie musiała się już zawsze ukrywać, co stanie się z jej dziećmi)
- **może martwić się o pieniądze**, wsparcie dla siebie i dla dzieci
- **może czuć się zbyt wykończona** sytuacją i zbyt niepewna siebie by podjąć jakąkolwiek decyzję
- **może być odizolowana** od rodziny i przyjaciół lub mieć skutecznie uniemożliwioną drogę opuszczenia domu lub szukania/uzyskania pomocy
- **może nie wiedzieć, dokąd pójść**
- **może mieć bardzo obniżone poczucie własnej wartości** (pewności siebie) w wyniku doświadczanej przemocy
- **może wierzyć, że lepiej zostać dla dobra dzieci** (chce by jej dzieci miały ojca i/lub chciałyby zapobiec stygmatyzacji związanej z byciem samotnym rodzicem)^{*}

^{*} Materiały informacyjne nt. przemocy domowej Women's Aid: <http://www.womensaid.org.uk/domestic-violence-articles.asp?section=00010001002200410001&itemid=1277&itemTitle=Why+doesn%27t+she+leave> tłum. Magda Szewciów

PRZYCZYNY POZOSTAWANIA W KRZYWDZĄCYCH ZWIĄZKACH*

- 1. Zależność ekonomiczna** od sprawcy przemocy: działania agresorów często powodują ograniczenie kontaktów społecznych i rodzinnych ofiary, w tym również kontaktów zawodowych. Brak pracy sprzyja sprawowaniu kontroli działań ofiary i zależność ekonomiczną. Dodatkowo osoba doświadczająca przemocy otrzymuje komunikaty o swojej niskiej wartości, przydatności, co utrwała w niej przekonanie o braku szans na rynku pracy.
- 2. Lęk przed utratą zdrowia lub życia** swojego lub dzieci: lęk przed zemstą partnera, utratą dzieci, dalszą przemocą. Zagrożenie ze strony sprawcy często jest realnie uzasadnione.
- 3. Obowiązek bycia razem na dobre i na złe** z uwagi na dobro dzieci: „dopóki dzieci nie bije – wytrwam”, „nie mogę rozbijać rodziny”, „tak wybrałam, trudno, taka jest teraz moja rola”. Takie przekonania wzmacniane są często przez społeczne stereotypy,** występujące także w wymiarze sprawiedliwości: „Są i takie zaszczości, gdy owe zachowania spełniają znamiona stanu wyższej konieczności, są bowiem dyktowane dążeniem do ocalenia małżeństwa czy dobrem dzieci lub dobrem rzekomej ofiary bądź jeszcze innymi dobrami ważniejszymi od wątpliwej godności ofiar nagannie się prowadzących. W takich sytuacjach nawet wypełnienie znamion przedmiotowych znęcania się może nie wystarczyć do przypisania przestępstwa z art. 184”
- 4. Przekonanie że przemoc to konsekwencje własnych zachowań:** osoba doświadczająca przemocy jest przekonana o swojej winie, uważa, że zasługuje na takie traktowanie (w czym mocno utwierdza ją sprawca): zrobiła coś złe, więc jest ukarana – musi więc skupić się na naprawianiu błędów. Niestety takie przekonania są też wzmacniane przez wyroki polskich sądów: „Są sytuacje, w których takie zachowanie wynika z wyzywającego się zachowania się rzekomych ofiar; są inne, gdy ofiary odpowiadają czynami tego samego rodzaju... W takich sytuacjach nawet wypełnienie Znamion przedmiotowych znęcania się może nie wystarczyć do przypisania przestępstwa z art. 184.1 k.k., bowiem brak będzie w nich złego zamiaru sprawcy, dążenia do wyrządzenia niezasażonej dolegliwości ofierze, krzywdzenia z powodu posiadanej przewagi, zależności itp. W tych sytuacjach słuszne może być bądź uniewinnienie oskarżonego, bądź stwierdzenie przestępstwa prywatnie skargowego i odstąpienie od wymierzenia kary.

* M.in. na podstawie Program ochrony ofiar przemocy w rodzinie, Pleśna 2010

** Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie (II AK 198/97) Za: CPK

*** Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie (II Aka 198/97)

- 5. Niska samoocena: brak szacunku dla samej siebie** – nic nie umiem, moja wina, jestem do niczego, kto by mnie chciał (również bardzo wzmacniane przez sprawców: „beze mnie byś zginęła”, „kto by chciał takiego tłuka”). Trudno oczekiwać szacunku, miłości, życzliwości jeśli się na to nie zasługuje.
- 6. Przekonanie że przemoc to norma w związkach:** przecież tak funkcjonują wszystkie pary - wcześniej wyuczony model roli znęcającego się rodzica powoduje że ofiara wierzy, iż tak funkcjonują wszystkie związki.
- 7. Zaprzeczanie przemocy lub błędne przekonania** na temat przemocy: „w mojej rodzinie nie ma przemocy”; uruchamiany przez ofiary mechanizm zaprzeczenia powoduje, iż własnej sytuacji nie oceniają jako przemocowej, zagrażającej – „sąsiadkę to mąż naprawdę traktuje źle, u nas to są zwykłe sprzeczki małżeńskie”. „Tak wszędzie jest, przekleństwa to nie przemoc”.
- 8. Lęk przed samotnością, rozpadem związku:** co będzie, jak będzie bez niego?, lęk przed nieznanym, w myśl zasady „lepszy swój wróg, niż obcy przyjaciel”. To, co dzieje się teraz jest znane, „okielznane” (wiem co zrobi, powie, kiedy wybuchnie, jak go wyciszyć, kiedy uciekać), nowe – niesie niepewność, całkowita reorganizację. Jak reorganizować codzienność, zmieniać życie, jeśli jest się tak beznadziejnym?
- 9. Nieustająca, nieuzasadniona wiara w poprawę sprawcy:** on na pewno się zmieni: „miał trudne dzieciństwo”, „ma paskudną pracę”, ale potrafi być wspałały, opiekuńczy (miodowy miesiąc); zależy mu na rodzinie, zawsze obiecuje poprawę i bardzo się stara – jeszcze trochę (jak zmieni pracę, żeby tylko syn wziął się do nauki) i na pewno mu się uda.
- 10. Uczucie do sprawcy:** przecież go kocham - ma za sobą trudne doświadczenia, doznał dużo złego od innych, swoją miłością powoli spowoduję, że się zmieni.
- 11. Ochronianie sprawcy:** przecież go kocham – złamię mu życie, przeze mnie pójdzie do więzienia (to mój mąż, ojciec moich dzieci).
- 12. Brak wiedzy, informacji o formach pomocy:** a co ja właściwie mogę zrobić?, czy to jest przemoc?, przecież nikt nie będzie się wtrącał w sprawy rodziny, gdzie pójść z tym problemem?”

13. Wstyd przed ujawnieniem i reakcją otoczenia.

14. **Brak wsparcia ze strony policji i innych służb:** podejmowane próby przerwania przemocy okazują nieskuteczne, wtórnje raniące: „...Zdarza się wszak, że obelgi, naruszanie nietykalności cielesnej, szykany itp., są wzajemne, że słowa wulgarne nie są obelgami, bo należą do obyczaju środowiska, że zachowania naganne sprawcy są reakcją na prowokowanie go bądź środkiem do wymuszenia poprawnego zachowania się rzekomej ofiary”.*

15. Uwarunkowania kulturowo-religijne

* Sąd Apelacyjny w Krakowie (II Aka 40/98)

Przyczyny te często współwystępują ze sobą, nasilając bierność, bezradność oraz dysfunkcje w rodzinie.

Dlaczego kobieta nie odchodzi? (statystyki)

Zażenowanie i wstyd

20% badanych kobiet przyznaje, że żyło lub żyją w relacjach przemocowych, więcej niż połowa, bo 52% twierdzi, że było (by) zbyt zażenowaną i zawstydzoną, by powiedzieć przyjacielom, 59% stwierdziło, że nie powiedziałyby swojej rodzinie (YouGov, 2004)

Ryzyko zabójstwa

W trakcie separacji lub zaraz po opuszczeniu przemocowego partnera kobiety są narażone na największe ryzyko zabójstwa (Leeds, 2000)

Oddziaływanie na dzieci

60% kobiet według niektórych badań zostawia sprawców przemocy, ponieważ boją się że mogłyby je zabić, jeśli zostaną, według innych badań 54% kobiet zostawia sprawcę przemocy w obawie, że przemoc dotknie jej dzieci, 25 % twierdzi, że boi się o życie swoich dzieci (Humphreys&Thiara, 2002).

Konsekwencje odejścia

The British Crime Survey odkryło, że dla większości kobiet opuszczenie przemocowego partnera oznaczało koniec przemocy, ale dla 37% nie; 18% z nich było prześladowane (stalking) lub w inny sposób napastowane; 7% kobiet twierdzi, że najgorsze incydenty przemocowe miały miejsce po tym, jak przestały mieszkać ze sprawcą (Walby&Allen, 2004).

Postseparacyjna przemoc

76% kobiet w separacji zgłaszało przestępstwa przemocy ze strony sprawców (Humphreys&Thiara, 2002); 76% doświadczyło przemocy słownej i psychicznej; 41% doświadczyło poważnych gróźb wobec nich lub dzieci; 23% doświadczyło przemocy fizycznej; 6% doświadczyło przemocy seksualnej; 36% twierdziło, że przemoc trwa nadal.

Wizyty u dzieci

Więcej niż połowa z badanych w kontekście postseparacyjnej przemocy miało poważne problemy w trakcie aranżowania spotkań sprawcy z dziećmi i kontaktu z dziećmi (Humphreys&Thiara, 2002).

Kontakt z organizacjami pomocowymi

46% kobiet kontaktuje się z osiągalnym ośrodkiem pomocy po raz pierwszy, mieszkając jeszcze ze sprawcą przemocy; 90% tych kobiet opuszcza potem swoich partnerów (Humphreys&Thiara, 2002).*

* Materiały informacyjne nt. przemocy domowej Women's Aid: <http://www.womensaid.org.uk/domestic-violence-articles.asp?section=00010001002200410001&itemid=1277&itemTitle=Why+doesn%27t+she+leave> tłum. Magda Szewciów

Przez całe wieki przemoc wobec kobiet nie była uważana za problem praw człowieka.

Do dziś zresztą istnieje wysoki poziom urzędowej i społecznej tolerancji w stosunku do przemocy wobec kobiet i uważa się to za problem indywidualny albo wręcz konsekwencją bycia kobietą. Jednym z kluczowych aspektów każdej kultury jest sposób, w jaki określa ona funkcje płci. Niemal bez wyjątku kobietom przypisuje się funkcje podrzędne w stosunku do mężczyzn. Prawie we wszystkich kulturach świata istnieją formy przemocy wobec kobiet praktycznie niezauważalne, ponieważ postrzegają się je jako coś normalnego.

Nawet w krajach, gdzie przemoc wobec kobiet uznawana jest za przestępstwo, tolerancją wobec tego zjawiska można zauważyć we wszystkich warstwach społeczeństwa. Na przykład fakt, że nie tworzy się i nie finansuje programów w celu uświadamiania społeczeństwa, szkolenia urzędników i wspierania działań chroniących ofiary przemocy, wskazuje na brak politycznej woli zlikwidowania tego problemu.

Wiele zachowań przemocowych uzasadnianych jest tradycją czy wymogiem związanym ze zdrowiem lub moralnością. Współcześnie na ogromną skalę dotykają kobiety takie akty przemocy, jak zabiegi FGM/C (female genital mutilation/cutting) - kobiece okaleczenie/cięcie genitalne i tak zwane przestępstwa „honorowe” – zarówno w Europie, jak i w innych częściach świata.

Zabiegi FGM/C przeprowadza się od ponad 4 tysięcy lat, szczególnie w Afryce. W 28 z 53 państw afrykańskich

* To jest w naszych rękach. Kampania Stop przemocy wobec kobiet, Amnesty International 2004

** Wystarczy wspomnieć o chińskim obyczaju bandażowania stóp, czy zwyczaju suttee – palenia wdowy, praktykowanego w Indiach do 1829 r, kiedy zostało prawnie zabronione. Współcześnie w Indiach powszechne są morderstwa wdów oraz nękania o posąg i morderstwa zwanych paleniem panny młodej (poprzez oblanie jej naftą i podłożenie ognia).

praktykuje się różne formy FGM/C. Na przykład w Sierra Leone FGM/C poddaje się 9 na 10 dziewczynek. W Burundi natomiast praktyka ta w ogóle nie występuje. W 28 krajach, w Afryce Subsaharyjskiej i na Bliskim Wschodzie żyje około 130 milionów obrzezanych kobiet. Każdego roku przybywa 3 miliony nowych. Tego rodzaju praktyki stosowane są nie tylko w Afryce i na Bliskim Wschodzie, ale również w społecznościach imigrantów na całym świecie. Zachodnia Europa, Kanada i USA oraz Australia i Nowa Zelandia goszczą kobiety i dzieci, które zostały poddane tym zabiegom, jak również są miejscem zamieszkania tych, które są okaleczane. W niektórych krajach dziewczęta poddawane są zabiegowi w coraz młodszym wieku. Średni wiek, w którym zabieg był wykonywany obniżył się znacząco w Burkina Faso, Wybrzeżu Kości Słoniowej, Egipcie, Kenii i Mali. Przyczyną może być chęć rodziców by ukryć fakt dokonania zabiegu przed przedstawicielami rządu i/lub pragnienie zminimalizowania oporu samych dziewcząt.

FGM/C to zabieg wysokiego ryzyka, który dodatkowo najczęściej przeprowadzany jest bez znieczulenia przez lokalnych specjalistów zwanych „wycinaczami” (exciseuses), akuszerki czy starszych członków społeczności, zwykle kobiety, które czasami są członkami rodziny. Często do wykonywania zabiegu korzysta się z zardzewiałych ostrzy, noży i innych niesterylnych narzędzi. W większości krajów nie bierze w tym udziału personel medyczny, choć Egipt stanowi ważny wyjątek, ponieważ ponad 60% zabiegów przeprowadza tam personel medyczny. Są również doniesienia, że chirurdzy plastyczni działający w Europie przeprowadzają zabiegi FGM/C, tylko pod inną nazwą. W styczniu 2004 r. oburzenie wywołała propozycja włoskiego ginekologa z Florencji przeprowadzania „lekkiej” wersji FGM/C w celu „zaspokojenia tradycyjnych potrzeb (...) afrykańskich matek”.

Lekarz argumentował, że wycięcie genitaliów dziecka pod nadzorem medycznym jest lepsze niż poddanie go tradycyjnym sposobom lub wywiezienie za granicę w celu dokonania zabiegu.

Według szacunków UNFPA rocznie ponad 5 tys kobiet pada ofiarą tzw. zabójstw honorowych (organizacje kobiece uważają, że liczba zabójstw honorowych jest znacznie wyższa). Honorowe zabójstwo polega na tym, że mężczyźni członkowie rodziny zabijają krewną, która w ich ocenie zachowała się nieodpowiednio, czym przyniosła wstyd lub dyshonor rodzinie. Najczęstszymi sytuacjami prowadzącymi do zabójstw honorowych są¹:

1. Wybór partnera uznanego przez rodzinę za niewłaściwego lub wybór przyszłego małżonka wbrew planom rodziny: w niektórych kulturach nie pozostawia się kobietom swobody w odrzuceniu zaaranżowanych zaręczyn. Dzieje się tak w Indiach, niektórych krajach muzułmańskich (np. Pakistan), Afryce Subsaharyjskiej lub w Chinach. Skrajnym przypadkiem jest aranżowanie małżeństwa pod przymusem z groźbą kary, w tym zabicia.
2. Przedmałżeńskie relacje seksualne.
3. Pozamałżeńskie relacje seksualne (cudzołóstwo).
4. Zbyt „zachodni”, zdaniem rodziny – nieprzyzwoity ubiór kobiety (na przykład chodzenie w spodniach, odkrywanie ciała), także chęć przyjęcia lub przyjęcie (elementów) zachodniego stylu życia.
5. Zmiana wyznania religijnego lub porzucenie wiary.
6. Skłonności lub relacje homoseksualne.
7. Zgwałcenie.

* J. Kane, Szkodliwe praktyki tradycyjne. Broszury Daphne: Problemy i doświadczenia związane ze zwalczaniem przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet, Komisja Europejska DG ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa Program Daphne, 2008

** Za: http://pl.wikipedia.org/wiki/Zab%C3%B3jstwo_honorowe, stan na 08.08.2013

8. Inne, szeroko rozumiane, zachowania postrzegane jako „przynoszące wstyd”, a więc negatywnie wpływające na reputację rodziny.

W Europie źródłem przemocy jest w dużej mierze tradycja judeochrześcijańska. Fridjof Capra, zapowiadając zmierzch Patriarchatu, podkreśla, że mając z nim do czynienia od co najmniej trzech tysięcy lat mamy trudności z przeniknięciem go właśnie dlatego, że jest tak zadomowiony i wszechwładny. Z niego zaś bierze się przekonanie silnie wzmocnione tradycją judeochrześcijańską, iż mężczyźni służyć mają zarówno przyroda, jak i kobieta. Kobiety nie miały wpływu ani na treść prawa, ani na kierunek orzecznictwa. Dlatego też jeszcze w XIX wieku w kolebce powszechnej równości i wolności – w Stanach Zjednoczonych mąż mógł „bezkarnie bić żonę laską, kijem, ciągnąć za włosy, pluć jej w twarz i kopać”. Lekceważenie kobiet, zniewolenie psychiczne i fizyczne było koniecznym elementem potrzebnym do zaprzęgnięcia ich w karby bezpłatnej pracy domowej świadczonej na rzecz mężczyzn. Towarzyszyło temu uniemożliwianie im przez stulecia zdobywania samodzielności zarówno zawodowej jak i finansowej. Nadal trudnej emancypacji kobiet towarzyszy zestaw mitów skutecznie deformujących fakty dotyczące zarówno ich prawa do samostanowienia jak i prawa do obrony przed przemocą.²

Dopiero pod koniec XIX wieku rozpoczął się proces delegalizowania tej uświęconej tradycją praktyki dającej mężczyznom prawo do dyscyplinowania swoich żon. Kobiety znacznie później niż mężczyźni uzyskały prawa wyborcze i pełne prawo do nauki. W niektórych państwach kobiety uzyskały prawa wyborcze dopiero po II wojnie światowej.

² M. Piatek, Przemoc w rodzinie, Materiały edukacyjne przygotowane w ramach programu Socrates Grundtvig Action 1, „Law through Experience



Prawo rodzinne wielu państw uznawało mężczyznę za tzw. głowę rodziny aż do lat siedemdziesiątych XX wieku i nakazywało kobiecie posłuszeństwo. Po dziś dzień gwałt w małżeństwie nie we wszystkich krajach jest uznawany za przestępstwo.

Pierre Bourdieu mechanizm uznania dominacji przez zdominowanych nazwał przemocą symboliczną. Przemoc symboliczna to taka, której ofiara dokonuje sama na sobie. Polega na przekonaniu osoby dyskryminowanej: „jestem na właściwym miejscu, bo jestem gorsza i nic innego mi się nie należy”. Przemoc symboliczna to władza nad znaczeniami, władza nie do końca rozpoznana, niewyczuwalna i niewidoczna, którą jedna z grup społecznych narzuca drugiej. Jest nią narzucanie innym norm, wartości, sposobu patrzenia na świat zewnętrzny, dostosowanie ich zachowań do swoich oraz zdolność

do przeprowadzania swojej woli – gra o sumie zerowej, gdy jedna z grup musi stracić – podporządkować się, zaakceptować definicję świata tej drugiej.*

Patriarchat jest systemem, w którym kobiety dotyka także (a może przede wszystkim) przemoc symboliczna: męska dominacja jest wpisana w rodzajowe habitusy – historyczne struktury poznawcze i motywacyjne, które, bazując na istnieniu tego, co społeczne (w jednostce i poza nią), kierują ludzkim działaniem. Dominację tę uprawomocniają istniejące w kulturze systemy symboliczne – sugestie, groźby, zakazy i zarzuty, odwołania do porządku społecznego. W procesie męskiej dominacji ma udział fakt, że ciało to konstrukcja społeczna, która odgrywa bardzo ważną rolę w procesie reprodukcji oraz w wytwarzaniu systemu pozycji społecznych.

* „Sukces tej władzy gwarantuje współudział tych, którzy nie chcą dostrzec, że jej podlegają lub ją sprawują”. Pierre Bourdieu

Przemoc ze względu na płeć

Przemoc wobec kobiet ma poważne konsekwencje dla zdrowia, ale często jest ignorowana. Ten rodzaj przemocy jest często niewidoczny, ponieważ dzieje się za zamkniętymi drzwiami i skuteczny, gdyż prawne systemy i normy kulturowe nie traktują go jako przestępstwo, ale raczej jako „prywatne” sprawy rodziny, lub normalną część życia.

Przemoc na tle seksualnym oraz ze względu na płeć obejmuje przypadki przemocy domowej, gwałt, molestowanie seksualne, zastraszanie w miejscu pracy lub szkole, handel ludźmi lub zmuszanie do prostytucji. Chociaż przemoc taka może być kierowana zarówno przeciwko kobietom, jak mężczyznom, chłopcom i dziewczętom, zwykle to kobiety i dziewczęta padają jej ofiarą. Źródłem przemocy ze względu na płeć są w dużej mierze stereotypy* płciowe.

* z gr.: stereos – sztywny, zastygły; typos – obraz, forma, typ,

Według L. Brannon stereotypy męskości i kobiecości, to przekonania dotyczące cech psychicznych mężczyzn i kobiet, jak również działań odpowiednich dla jednej lub drugiej płci K. Deaux oraz L. Lewis przedstawiły złożoność stereotypów płci, opisując stereotyp męskości i kobiecości składający się z czterech części.

Komponenty te to stereotypy dotyczące:

- cech osobowości,
- ról społecznych,
- wyglądu zewnętrznego (w tym fizyczności kobiet i mężczyzn),
- zawodów.

wzorzec. Funkcjonujące w świadomości społeczeństwa uproszczone, skrótowe i zabarwione wartościująco obrazy rzeczywistości, odnoszące się do: grup społecznych, osób, sytuacji, instytucji (a także i przedmiotów). Stereotypy sprawiają, że identyczne cechy zostają przypisane wszystkim bez wyjątku członkom/członkiniom grupy, niezależnie od rzeczywistych różnic między nimi.

Płeć kulturowa (ang. gender – rodzaj; w Polsce używa się także tłumaczeń: płeć społeczno-kulturowa oraz (społeczno-) kulturowa tożsamość płci) oznacza zestaw norm, dotyczących wszystkiego, co w danej kulturze czy społeczeństwie jest uważane za odpowiednie dla kobiety / dziewczynki lub mężczyzny / chłopca. A za odpowiednie mogą być uważane szeroko rozumiane role społeczne, które często są przypisywane w sposób jednoznaczny jednej płci. Stanowią one zestaw zakazów i nakazów, oczekiwań społeczeństwa kierowanych w stronę kobiet i mężczyzn, a dotyczących tego, jaka powinna być „prawdziwa kobieta”, a jaki – „prawdziwy mężczyzna”.*

* Małgorzata Jonczy-Adamska, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, dla portalu <http://www.rownosc.info>: <http://rownosc.info/rownosc.php/dictionary/item/id/270>

Stereotyp

Stereotypem nazywamy uproszczone przekonania dotyczące grupy społecznej lub jej członkini/członka, wyróżnionych na podstawie jednej cechy, np. płci, wieku, narodowości, wyznania, orientacji psychoseksualnej. Stereotyp przypisuje pewne cechy, zachowania, role społeczne wszystkim członkiniom / członkom grupy społecznej, której dotyczy, zacierając przy tym różnice indywidualne pomiędzy tymi osobami. Stereotypy są zatem rozpowszechnionymi w danej grupie opiniami i przekonaniami, których obiektami są inne grupy społeczne czy kulturowe.

Stereotypy charakteryzują się następującymi cechami:

- proste, nadmiernie upraszczają świat,
- trudne do zmiany, trwałe, sztywne,
- formułowane na podstawie nieprawdziwych, obiegowych informacji,
- przekazywane za pomocą różnych kanałów, często nieformalnych,
- nabywane w procesie socjalizacji, „z pokolenia na pokolenie”,
- odporne na niezgodne z nimi informacje – działają jak filtr, przyjmują głównie treści zgodne z nimi (w sytuacji, kiedy czyjeś zachowanie czy cecha w stereotypie się nie mieszczą, często używamy sformułowania „to tylko wyjątek potwierdzający regułę” lub wyostrzamy swoje zmysły na informacje, które mieszczą się w stereotypie).

W literaturze dotyczącej stereotypów, a także w polskich podręcznikach można spotkać się z podziałem na stereotypy pozytywne i negatywne. W kontekście edukacji antydyskryminacyjnej kwestionuje się taki podział, wskazując na negatywne konsekwencje zjawiska stereotypizacji oraz miejsce stereotypów w łańcuchu dyskryminacji (stereotypy jako element poznawczy często prowadzący do uprzedzeń i dyskryminacji). Owszem, takie uproszczone przekonania mogą dotyczyć cech, które w określonej kulturze są uznawane za pozytywne, np. opiekuńczość czy umiejętność szybkiego podejmowania decyzji, jednak trzeba tutaj pamiętać, że taki stereotyp ma

* Małgorzata Jonczy-Adamska, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, dla portalu <http://www.rownosc.info>: <http://rownosc.info/rownosc.php/dictionary/item/id/273>

Komponent wyglądu zewnętrznego wpływa na pozostałe części składowe stereotypów męskości i kobiecości, i jest z nimi silnie skorelowany, będąc najłatwiej identyfikowalnym i dostępnym w relacjach interpersonalnych. Przez pryzmat cech fizycznych jednostki postrzegają pozostałe komponenty stereotypów płci.*

Stereotypy cech związanych z płcią to zestaw cech psychicznych i właściwości behawioralnych, które w danej kulturze, przypisywane są każdej z płci. Stereotypy ról płciowych odnoszą się natomiast do zbioru przekonań na temat rodzajów aktywności, postrzeganych jako odpowiednie dla kobiet oraz odpowiednie dla mężczyzn. Stereotypy te obejmują głównie role wynikające z podziału obowiązków zawodowych oraz rodzinnych. W myśl stereotypów ról płciowych, role osoby odpowiedzialnej za zabezpieczenie bytu materialnego rodziny, to role męskie, natomiast opieka i wychowanie dzieci, a także prowadzenie gospodarstwa domowego to role przypisane kobiecie. Według Deaux i Lewis charakterystyki męskości i kobiecości w kontekście ról społecznych przedstawiają się następująco: stereotyp męski w tym zakresie polega na tym, że mężczyzna jest tzw. głową rodziny, przywódcą,

* L. Brannon, Psychologia rodzaju. GWP, Gdańsk 2002

negatywne konsekwencje dla osób, które – należąc do stereotypizowanej grupy – żyją niezgodnie ze społecznymi oczekiwaniami.

Stereotypy są pierwszym ogniwem łańcucha dyskryminacji, mechanizmu wyjaśniającego zależność między przekonaniem na temat grup społecznych wyróżnionych na podstawie jednej cechy (stereotyp), ich negatywnym osądem związanym z silnymi emocjami (uprzedzenie), a gorszym traktowaniem przedstawicieli/li tych grup w różnych sytuacjach społecznych (dyskryminacja).*

jest odpowiedzialny za utrzymanie finansowe rodziny oraz za naprawy w gospodarstwie domowym. Kobieta natomiast stanowi źródło wsparcia emocjonalnego dla członków rodziny, jest osobą zarządzającą gospodarstwem domowym, opiekującą się i wychowującą dzieci oraz osobą odpowiedzialną za urządzenie domu.

Zestaw cech określających „typowego mężczyznę” i „typową kobietę” nie zmienia się od lat. Do lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia męskość i kobiecość uważane były za dwa krańce jednego kontinuum. Dzisiejsze stereotypy rodzaju sięgają wieku dziewiętnastego i umieszczają mężczyznę w świecie zewnętrznym i w życiu zawodowym. Bardzo często wskazuje się na ciepło i ekstrawersję – cechy kobiece oraz racjonalność i kompetencję – cechy męskie, jako rdzenie stereotypów związanych z płcią.**

Kobiecość i męskość często utożsamiane są z wieloma różnicującymi cechami. Męskość zazwyczaj kojarzy się z orientacją instrumentalną – skupianiu się na pracy lub rozwiązaniu problemów, czy też czynnikową – trosce o siebie jako jednostkę; kobiecość natomiast wiąże się z orientacją ekspresyjną (grupową) – skupianiu się na relacjach z innymi.

** Mandal E., Kobiecość i męskość, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003.

Stereotypy rodzaju charakterystyczne dla poszczególnych kultur wykazują więcej podobieństw niż różnic, a stereotyp męskości zazwyczaj pasuje do modelu instrumentalnego (czynnego). Jednocześnie męska orientacja instrumentalna jest wartościowana wyżej niż orientacja ekspresyjna charakterystyczna dla kobiet. Męska orientacja instrumentalna wiąże się z asertywnością i dążeniem do opanowania środowiska i kontroli. Za męskie uważane są także cechy takie jak niezależność, kompetencja, siła, agresywność, traktowanie stosunków interpersonalnych jako środka do osiągnięcia własnych celów i maksymalizacji własnych korzyści. W międzykulturowych badaniach nad stereotypami płci prowadzonych w trzydziestu krajach na sześciu kontynentach zidentyfikowano 6 przymiotników, które we wszystkich społecznościach były kojarzone z mężczyzną. Do cech tych należały odwaga, dominacja, gwałtowność, niezależność, męskość i siła. W innych podobnych badaniach określono mężczyzn następującymi przymiotnikami: pewny siebie, niezależny i władczy.*

Stereotypy płci mogą mieć dalekosiężne skutki - mężczyźni cieszą się w społeczeństwie większym prestiżem, szacunkiem społecznym, zarobkami oraz mają lepsze samopoczucie i samoocenę. Częściej pełnią funkcję autorytetów społecznych, politycznych i naukowych. Kobiety nierzadko napotykają na bariery kulturowe w tych obszarach, do czego odnoszą się pojęcia: „lepka podłoga” lub „szklany sufit”, obrazujące utrudnienia w procesie awansu kobiet oraz „szklane ruchome schody”, przedstawiające zjawisko odwrotne w stosunku do mężczyzn. Co więcej, jeśli już pełnią przywódcze funkcje, to częściej oceniane są przez mężczyzn negatywnie, jako że wykonują zadania

* Dymecka J., „Twardy jak stal” – stereotypy, role i ideały męskości, <http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=402>, stan na 06.08.2013

niezgodne ze stereotypowo przypisaną im rolą społeczną.

Według danych GUS (Oleński 2007), praca domowa zajmuje kobietom prawie 5 godzin dziennie, a mężczyznom dwa razy mniej, przy czym pracują oni zawodowo o godzinę dłużej niż współmałżonka.

W stereotypowym postrzeganiu świata występuje tendencja do dzielenia świata na grupę własną i obcą, czyli podział na „NAS” i „ICH”. Grupa własna to ta grupa, z którą jednostka się identyfikuje i do której czuje przynależność. Jednostki są stronnicze wobec grupy własnej, co oznacza, że mają szczególnie pozytywne odczucia wobec jej członków i członkiń. Ci, którzy do tej grupy nie należą, reprezentanci i reprezentantki grupy obcej, odbierani/odbierane są negatywnie i obdarzani/obdarzane negatywnymi uczuciami. Jednostki należące do grupy obcej postrzegane są jako bardziej do siebie podobne, niż ma to miejsce w rzeczywistości. Następuje ujednocianie się obrazu członków innych grup, co wzmacnia przekonanie, że „oni/one są do siebie podobni/podobne, a my jesteśmy zróżnicowani/zróżnicowane”. Pojęcie „My” dotyczy kategorii konkretnych osób (indywidualizowanie), natomiast „Oni” to kategorie cech ogólnych (zbiorowość).

Uogólniona opinia odnosząca się do grupy (np. warstwy społecznej, klasy), w ramach której identyczne cechy zostają przypisane wszystkim bez wyjątku jej członkom, nie uwzględnia faktycznych różnic między nimi. W rzeczywistości różnice wewnątrz grupy, między jej członkami/członkiniami, są często większe niż różnice pomiędzy grupami. Mężczyźni ogólnie są wyżsi od kobiet. Ale wszyscy znamy kobiety wyższe od niektórych mężczyzn i mężczyzn niższych od niektórych kobiet.



Uprzedzenie

Uprzedzenie to wroga bądź negatywna ocena lub osąd na temat grupy społecznej, oparty wyłącznie na ich przynależności do tej grupy. Uprzedzenia nie dotyczą, zazwyczaj, jednej osoby, lecz grupy osób. Może to być mała grupa (kilka osób), ale również określona płeć czy grupa etniczna. Uprzedzenia stanowią także jeden z elementów mechanizmu dyskryminacji i mogą być zagrożeniem dla funkcjonowania społeczeństwa lub pewnych grup społecznych, gdy przybierają charakter instytucjonalny i stają się częścią określonych ideologii, np. rasizmu, szowinizmu czy seksizmu. Stanowią także jeden z elementów mechanizmu dyskryminacji.

Uprzedzenie jest postawą, a zatem pewnym stałym stosunkiem do grupy osób, kształtowanym w dłuższym okresie i trudnym do zmiany. Wiąże się z emocjami, odczuwanymi w stosunku do danej grupy lub jej przedstawicielki/ła, najczęściej są to emocje o znaku ujemnym, takie jak lęk / strach, złość. Uprzedzenia powodują, że w pewien sposób nastawiamy się do przedstawicieli i przedstawicieli określonej grupy - zwykle nastawiamy się negatywnie, i to nastawienie utrudnia rzeczywiste poznanie osoby.*

* Małgorzata Jonczy-Adamska, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, dla portalu <http://www.rownosc.info>: <http://rownosc.info/rownosc.php/dictionary/item/id/274>

Dyskryminacja

DYSKRYMINACJA (łac. discriminatio - rozróżnianie) to nieusprawiedliwione, negatywne lub krzywdzące działanie skierowane przeciwko członkowi danej grupy, wyłącznie dlatego, że do niej należy. Dyskryminacja to traktowanie danej osoby mniej przychylnie, niż innej w porównywalnej sytuacji, ze względu na jakąś cechę (np. płeć, tożsamość psychoseksualną, wiek, niepełnosprawność, wyznawaną religię lub przekonania czy pochodzenie etniczne lub rasowe). Dyskryminacja oparta jest najczęściej na uprzedzeniach i etykietowaniu dotyczącym pewnych cech. Należy pamiętać, że jest ona kwestią władzy, czyli tego, kto definiuje pewne grupy jako nadrzędne lub podrzędne.

Z dyskryminacją ze względu na płeć mamy do czynienia zarówno wtedy, gdy dana osoba jest gorzej traktowana, gdyż przynależy do określonej płci (dyskryminacja bezpośrednia), jak i wtedy, gdy płeć nie jest oficjalnym kryterium nierówności – np. wówczas, kiedy pozornie neutralne prawo, polityka czy praktyka dają negatywny efekt dla osób należących do określonej płci (dyskryminacja pośrednia).

Dyskryminacja ze względu na płeć może przejawiać się w formie mechanizmów dyskryminujących kobiety lub mężczyzn jako całe grupy oraz w formie dyskryminacji konkretnej osoby ze względu na jej płeć.

Łańcuch dyskryminacji to mechanizm opisujący zależności przyczynowo-skutkowe między stereotypami, uprzedzeniami i dyskryminacją.

Pierwsze ogniwo łańcucha dyskryminacji stanowią stereotypy, czyli uproszczone przekonania dotyczące grupy społecznej lub jej członkini/członka, wyróżnionych na podstawie jednej cechy, np. płci, wieku, narodowości, wyznania, orientacji psychoseksualnej. Stereotyp przypisuje pewne cechy, zachowania, role społeczne wszystkim członkiniom / członkom grupy społecznej, której dotyczy, zacierając przy tym różnice indywidualne pomiędzy tymi osobami. Stereotypy są zatem rozpowszechnionymi w danej grupie opiniami i przekonaniami, których obiektami są inne grupy społeczne czy kulturowe.

Jeżeli do stereotypów, czyli przekonań na temat jakiejś grupy, dodamy emocje, powstaje uprzedzenie.

Uprzedzeniem nazywamy wrogą, negatywną ocenę lub osąd jakiejś grupy społecznej, wyróżnionej na podstawie jednej cechy, opartą wyłącznie na przynależności osób do tej grupy. Ocena ta jest tendencyjna, oparta na rzeczywistych lub wyobrażonych właściwościach członkiń /członków grupy.

Trzeci element łańcucha to właśnie dyskryminacja, czyli nierówne, gorsze traktowanie jakiejś osoby, tylko na podstawie jej przynależności do pewnej grupy, wyróżnionej na podstawie jednej cechy, najczęściej wynikające ze stereotypów i uprzedzeń. Oznacza niewłaściwe, wybiórcze, krzywdzące, nieuzasadnione i niesprawiedliwe traktowanie poszczególnych jednostek z powodu ich przynależności grupowej. Warunkiem powstania dyskryminacji jest posiadanie władzy, czyli możliwości i umiejętności narzucania innym osobom swojej woli, wynikająca z formalnej lub nieformalnej relacji w grupie, instytucji, strukturze.*

* Małgorzata Jonczy-Adamska, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, dla portalu <http://www.rownosc.info>: <http://rownosc.info/rownosc.php/dictionary/item/id/276>

Dyskryminacja bezpośrednia

Działanie wynikające z przekonania, że by inną osobę w porównywalnej sytuacji członkowie jakiejś grupy są gorsi i nie zasługują wyłącznie z powodu "odmienności" (np. różnica na takie same prawa jak grupa dominująca płacowa kobiet i mężczyzn na tym samym w społeczeństwie. Dana osoba traktowana jest stanowisku pracy).
mniej przychylnie niż traktuje się lub traktowano

Dyskryminacja pośrednia

Czasami dla zobrazowania zjawiska używa się sformułowania „Przezroczysta dyskryminacja”. Występuje wówczas, gdy pozornie neutralne warunki, kryteria lub praktyki będą niekorzystne dla osób z przyczyn pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii lub wyznania, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej, o ile praktyka taka nie może zostać uznana obiektywnie za uzasadnioną prawem. Pojęcie dyskryminacji pośredniej w wielu przypadkach stanowi uzasadnienie uprzywilejowania danej grupy. Przykładem dyskryminacji pośredniej jest wymaganie, aby wszystkie osoby starające się o pewną pracę zdały test w określonym języku, nawet, jeśli język ten nie jest konieczny do wykonywania pracy. Może to spowodować wykluczenie wielu osób, które mają inny język ojczysty.

Za dyskryminację uznaje się również polecenie dyskryminacji

– działanie polegające na zachęcaniu innej osoby do naruszania zasady równego traktowania. Dyskryminacyjny charakter ma także zachowanie, którego celem lub skutkiem jest pogwałcenie godności danej osoby oraz stworzenie atmosfery zastraszania, wrogości, poniżenia lub upokorzenia (molestowanie).

Ponadto dyskryminacją ze względu na płeć jest także molestowanie seksualne, które oznacza każde nieakceptowane zachowanie o charakterze seksualnym lub odnoszące się do płci, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności lub poniżenie albo upokorzenie. Na zachowanie to mogą się składać fizyczne, werbalne lub pozawerbalne elementy.

Dyskryminacją nie są działania wyrównawcze/pozytywne polegające na preferencyjnym traktowaniu osób należących do niedoreprezentowanej grupy społecznej, w celu przyspieszenia eliminacji nierówności ich dotyczących. Te szczególne środki stosowane są tam, gdzie istnieją dowody historycznie bądź instytucjonalnie utrwalonej nierówności i mają na celu osiągnięcie równości faktycznej, nie tylko formalnej. Ich stosowanie winno być jedynie przejściowe - zostanie przerwane w momencie osiągnięcia celu, czyli faktycznej równości. Działania wyrównawcze mogą mieć zastosowanie w różnych dziedzinach życia: polityce i uczestnictwie

w procesie podejmowania decyzji (np. kwoty lub parytety na listach wyborczych), zatrudnieniu (np. specjalne ułatwienia w procesie rekrutacji dla osób wywodzących się z grup narażonych na dyskryminację), w sektorze przedsiębiorstw (np. kwoty lub parytety w zarządach spółek).

Przykład: Na obszarze zamieszkałym w 30% przez ludność romską jedynie 1% funkcjonariuszy policji stanowią Romowie. Dlatego też, w świetle prawa miejscowego, przez czas w nim określony, do pracy w miejscowej policji preferowane są osoby pochodzenia romskiego.

Od działań wyrównawczych należy odróżnić dyskryminację pozytywną i akcję afirmatywną. Wymienione wyżej dwie ostatnie instytucje są mniej znane w kontekście europejskim i funkcjonują lub funkcjonowały w Stanach Zjednoczonych lub innych krajach, w których w przeszłości obowiązywała oficjalna segregacja rasowa (w przeszłości niewolnictwo). Akcje afirmatywne to narzucone różnym instytucjom wymogi naboru np. do pracy lub na studia, którego podstawowym kryterium jest rasa, kolor skóry czy pochodzenie etniczne. Przykładem kraju, gdzie wdrażanie akcji afirmatywnych jest mocno promowane przez ustawodawcę są Stany Zjednoczone, gdzie w 1997 roku George W. Bush podpisał ustawę nakazującą wszystkim amerykańskim uniwersytetom publicznym w stanie Teksas zagwarantowanie mniejszościom etnicznym co najmniej 10% miejsc.*

* Krzysztof Śmiszek, Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego dla portalu <http://www.rownosc.info>: <http://rownosc.info/rownosc.php/dictionary/item/id/403>

Dyskryminacja wielokrotna

W wąskim rozumieniu – sytuacja, w której jedna osoba jest dyskryminowana ze względu na przynależność do różnych grup, ale doświadcza tej dyskryminacji oddzielnie, w różnym czasie, np. pracownica z niepełnosprawnością ruchową jako kobieta nie jest preferowana przez swojego pracodawcę jako kandydatka do awansu (dyskryminacja ze względu na płeć), a w innym momencie pracodawca nie dba o to, by zawodowe spotkanie zespołu, do którego osoba ta należy, odbyło się w miejscu, do którego ta

pracownica może się dostać (dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność). W kontekście prawnym taki rodzaj dyskryminacji na podstawie więcej niż jednej przesłanki postrzegany jest jako „zwykła” dyskryminacja, ponieważ oba jej rodzaje dzieją się w różnym czasie. Sytuacje te traktowane są osobno, w oparciu o istniejące przepisy, rozdzielnie traktujące każdy przypadek dyskryminacji i przesłankę, która leżała u jego podstaw.

Dyskryminacja sumowana / wiązana (compound discrimination)

Różne przesłanki dyskryminacji „dodają się” do siebie w jednej sytuacji. W konkretnym przypadku, np. gdy pracodawca poszukuje na dane stanowisko osoby do 30. roku życia, bez statusu imigranckiego, pełnosprawnej, białej, mieszkającej w odległości 5 kilometrów od miejsca pracy. Niespełnienie przez osobę każdego kolejnego z kryteriów odnoszących się do tych tożsamości, nie oznacza braku szans na zatrudnienie, ale te szanse osłabia. Im większej liczby z tego katalogu cech nie spełnia, tym mniejsze prawdopodobieństwo uzyskania pracy na tym stanowisku. Np. w sytuacji, gdy na rynku pracy pewne prace uznawane są za odpowiednie dla mężczyzn, a inne dla imigrantów, prawdopodobieństwo znalezienia pracy przez kobietę-imigrantkę jest ograniczone, właśnie ze względu na dyskryminację sumowaną.

Dyskryminacja intersekcjonalna / krzyżowa (intersectional discrimination)

To taki rodzaj współgrania z sobą różnych charakterystyk grupowych danej osoby, które wchodzi z sobą w interakcje jednocześnie. Nie daje się ona zredukować po prostu do „sumy” doświadczeń wynikających z przynależności do różnych grup, lecz tworzy nowy, charakterystyczny system wykluczeń.*

* Natalia Sarata, Fundacja Przestrzeni Kobiet dla portalu <http://www.rownosc.info>: <http://rownosc.info/rownosc.php/dictionary/item/id/290>

Typy dyskryminacji:

- **rasizm** - dyskryminacja ze względu na rasę (kolor skóry)
- **seksizm** - dyskryminacja ze względu na płeć
- **homofobia** - dyskryminacja ze względu na orientację seksualną
- **ksenofobia** - dyskryminacja ze względu na pochodzenie i narodowość
- **antysemityzm** - uprzedzenie względem osób pochodzenia żydowskiego
- **ageizm** - dyskryminacja ze względu na wiek
- **atrakcjonizm** - dyskryminacja ze względu na wygląd zewnętrzny
- **handicapizm (ableizm)** - dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność

Seksizm (z ang. sexism, sex = płeć biologiczna) - przekonanie o biologicznej, intelektualnej, moralnej lub ustanowionej przez bogą wyższości jednej płci nad drugą lub o istnieniu innych przyczyn, dla których jedna płeć miałaby zasługiwać na lepsze traktowanie; dyskryminacja osób wynikająca z owego przekonania. Analizy psychologiczne, socjologiczne oraz ekonomiczne wskazują, że seksizm oznacza przede wszystkim dyskryminację kobiet, tj. preferowanie mężczyzn przy zatrudnianiu i awansach, niższe zarobki kobiet na tych samych stanowiskach, mniejszą reprezentację w strukturach władzy, tradycyjne przekonanie o nadrzędnej pozycji mężczyzny

w rodzinie, sprowadzanie kobiety do roli obiektu seksualnego itp. Nie należy jednak zapominać, że dyskryminacja ze względu na płeć dotyczy także mężczyzn (seksizm antymęski). Za jego przejawy uznaje się m.in. obowiązek służby wojskowej, dyskryminacja ojców, presję społeczną na bycie dostarczycielem dóbr itp.

Wyróżnia się 2 rodzaje seksizmu w miejscu pracy: Wrogi - negatywne postrzeganie kobiet, ich kompetencji, umiejętności, zdolności itp. Dobroczynny - stereotypowe postrzeganie kobiet jako tych delikatniejszych, uczciwszych, lepszych.

Seksizm występuje w stosunku do:

a) kompetencji:

- wrogi - pomniejszanie kompetencji kobiet,
- "dobroczynny": podkreślanie cech stereotypowych np. kobiety są lepsze, bo uczciwsze.

b) dominacji i ochrony:

- wrogi - dominacja, kontrola kobiet,
- "dobroczynny": ochrona kobiet, lepsze traktowanie.

c) seksualności:

- wrogi: kobieta wydaje się być manipulatką, kokietką, używa swojego uroku, by osiągnąć sukces, "czaruje",
- "dobroczynny": nonszalancja, zawstydzanie, aluzje seksualne, nadskakujące okazywanie erotycznego zainteresowania wbrew woli zainteresowanej.



Przemoc wobec osób starszych

Na świecie żyje obecnie około 600 mln ludzi mających 60 lub więcej lat. Liczba ta podwoi się do 2025 roku, a w 2050 roku świat będzie zamieszkiwało 2 mld osób starszych. Najszybciej powiększającą się populacją w krajach rozwiniętych są osoby mające 80 lub więcej lat. Kobiety żyją dłużej niż mężczyźni praktycznie we wszystkich społeczeństwach; wskutek tego w populacji osób w bardzo podeszłym wieku stosunek kobiet do mężczyzn osiąga wartość 2:1.

Skala przemocy wobec osób starszych:

- NIEMCY - 8,9% ofiar przestępstw z zastosowaniem przemocy było powyżej 60 r.ż., w tym 58,2% kobiety, 41,8 mężczyźni (dane policji, 2003).
- USA - rocznie ponad 550 tys. osób w wieku 60+ doświadcza przemocy lub zaniedbania. Ocenia się, że 4 razy więcej przypadków nie zostało zgłoszonych (dane Physicians for a Violence-Free Society, 1996) większość badaczy wskazuje na częstość występowania przemocy wobec starszych między 4% a 10% (za Browne & Herbert „Zapobieganie przemocy w rodzinie”, 1997).
- POLSKA:
 - co setna osoba starsza (1%) doznała przemocy ze strony własnych dzieci*
 - 5% Polaków mieszka w gospodarstwie domowym, gdzie ofiarą przemocy stała się osoba starsza lub niepełnosprawna. Przemoc ekonomiczna dwa razy częściej dotyka osoby chore, niepełnosprawne i wymagające opieki (13%) niż osoby zdrowe (7%) osoby chore i niepełnosprawne (16%) oraz cierpiące na poważniejsze dolegliwości (14%) są częściej narażone na akty wielokrotnej przemocy niż osoby zdrowe (7%)**.

Definicja WHO określa, iż przemoc wobec osób starszych jest jednorazowym lub powtarzającym się aktem, który staje się przyczyną zranienia lub

niesie za sobą ryzyko zranienia (bez względu na to, czy działanie jest intencjonalne, czy też nie) osoby starszej, ze strony opiekuna, pod którego opieką się znajduje lub ze strony innych osób, pozostających z nią w relacjach, które powinny zapewniać zaufanie, a w rzeczywistości są źródłem „zranienia lub stresu dla osoby starszej”****.

* Warto zapoznać się z wynikami projektu badawczego pt. „Przemoc wobec ludzi starych w Polsce na przykładzie badań środowiskowych na Podlasiu”, Nr N11603231/3950, realizowanego w latach 2006-2009, finansowanego przez Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, pod kierownictwem: prof. UwB, dr hab. Małgorzaty Halickiej

** Badania CBOS 2005

*** Badania TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, październik 2007

**** Lachs, Pillemer, British Action on Abuse of Older Persons, Toronto Declaration on Elder Abuse, 2004

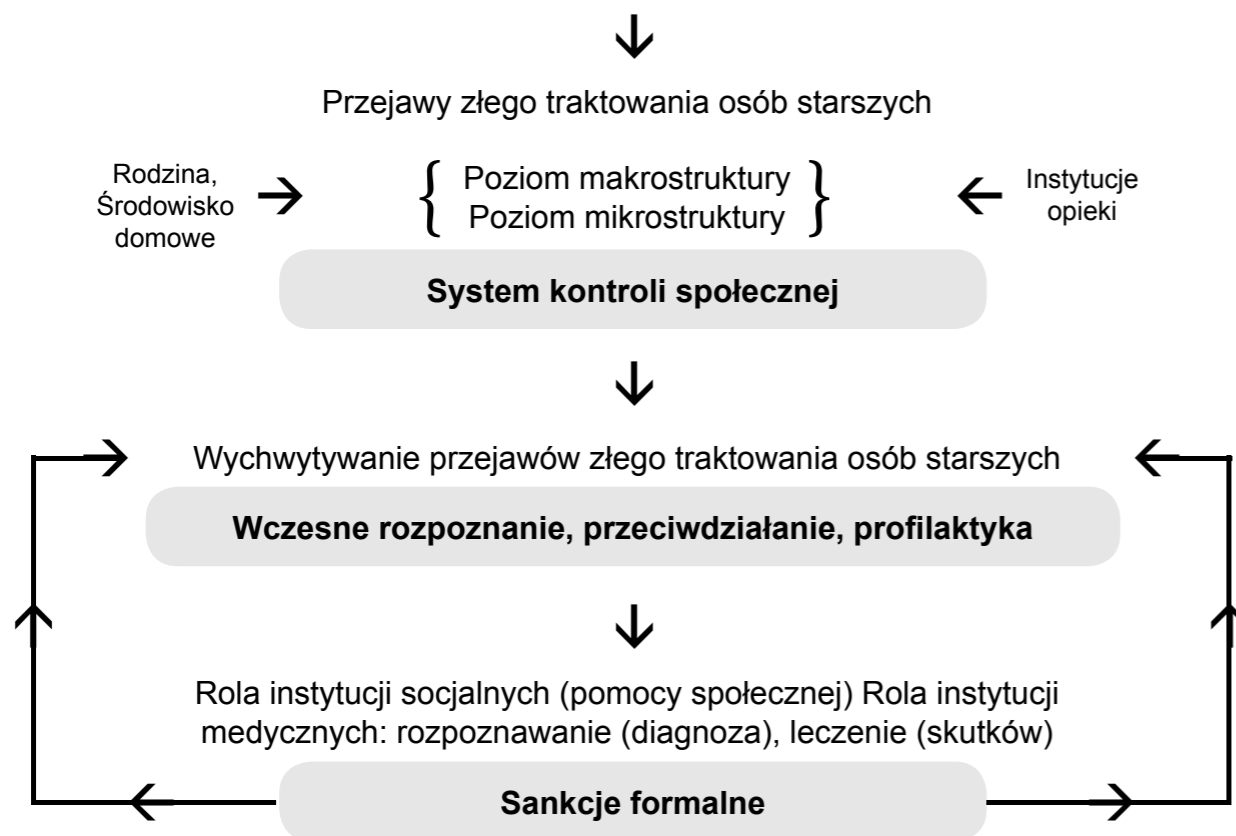
Wyróżnia się następujące formy przemocy wobec osób starszych:

- **Krzywdzenie fizyczne**, które polega na zadawaniu bólu fizycznego lub powodowaniu obrażeń przez takie działania jak: bicie, krępowanie ruchów lub szarpanie i popychanie. Niektórzy autorzy włączają do tej kategorii wykorzystywanie seksualne (zmuszanie osoby starszej do kontaktów seksualnych), inni z kolei wymieniają je jako formę odrębną.
- **Krzywdzenie psychiczne i emocjonalne**, które definiuje się jako „dehumanizację ofiary przez wzbudzanie w niej strachu przed przemocą lub innymi konsekwencjami rozniewiania sprawcy”. Obejmuje ono napaści słowne, groźby, wyzywanie i infantyлизację (stosowanie „dziecinnej” mowy, ograniczanie swobody decyzji ofiary).
- **Wykorzystanie finansowe** (przemoc materialna/przemoc ekonomiczna), które polega na „bezprawnym i niewłaściwym używaniu własności i zasobów osoby starszej”. Ponieważ wiele starszych osób nie jest w stanie prowadzić własnych interesów finansowych z powodu stanu zdrowia (somatycznego i psychicznego), są one skazane na zaufanie wobec swoich opiekunów. Wskazuje się na dwa typy sprawców wykorzystania finansowego osób starszych. Pierwszy typ charakteryzuje się dysfunkcyjnością, niskim poczuciem własnej wartości, może być uzależniony od substancji psychoaktywnych, może być narażony na stres psychospołeczny i cierpi z powodu pełnienia funkcji opiekuna (takie osoby są pasywne, wykorzystują przede wszystkim niepełnosprawne starsze osoby i wykorzystują sprzyjające okoliczności wynikające ze stanu osoby starszej). Drugi typ jest bardziej agresywny, zwykle z osobowością antyspołeczną, nie liczy się z prawami innych osób; stara się uzyskać nad ofiarą przewagę, kontroluje wszystko, stosuje przemoc emocjonalną wobec ofiary.
- **Zaniedbanie**, czyli powstrzymanie się od odpowiedniej opieki, która zaspokajałaby fizyczne, medyczne i psychiczne potrzeby osoby starszej. O ile poprzednie formy krzywdzenia odnosiły się do czynów, o tyle zaniedbanie jest formą opartą na zaniechaniu. Odmowa zaspokojenia potrzeb fizycznych osoby starszej (na przykład regularnego dostarczania pożywienia, zapewnienia higieny osobistej), potrzeby okazywania jej szacunku lub zapewniania jej wsparcia finansowego – są to formy krzywdzenia, które mogą być równie szkodliwe dla ofiary, jak wymienione wyżej krzywdzące zachowania.
- **Przemoc seksualna** – obejmującą wszelkiego rodzaju kontakty lub akty seksualne, podejmowane bez zgody jednego z partnerów. Kontakt seksualny z wymuszoną zgodą jest również traktowany jako przemoc seksualna. Przemoc seksualna często pojawia się w okolicznościach skrywających przemocowy charakter działania. Panuje mylne przekonanie, że starsze kobiety nie mogą być seksualnie wykorzystane.
- **Przemoc instytucjonalna**: mogą to być wszystkie podane wyżej rodzaje nadużyć występujące w urzędach, przychodniach, domach pomocy społecznej i tym podobnych instytucjach, a także niedostosowanie systemu, bądź zaniechania w procedurach. Osoby starsze skarżą się na bagatelizowanie ich problemów, ograniczanie należytej im uwagi i czasu, zwracanie się do nich po imieniu, albo pozornie dobrotliwie „niech babcia”, okazywanie zniecierpliwienia wobec ich niepełnosprawności (np. niedosłyszenia, powolności), nie dawanie wiary ich skargom. Poważnym problemem zgłaszanym przez osoby starsze (głównie kobiety) jest traktowanie ich na rynku pracy: ogromne problemy ze znalezieniem etatu w celu dopracowania do okresu emerytalnego, wykorzystywanie ich słabej pozycji przez pracodawców poprzez nadmierne obciążanie obowiązkami, złe traktowanie, bo i tak nie znajdują pracy gdzie indziej.**

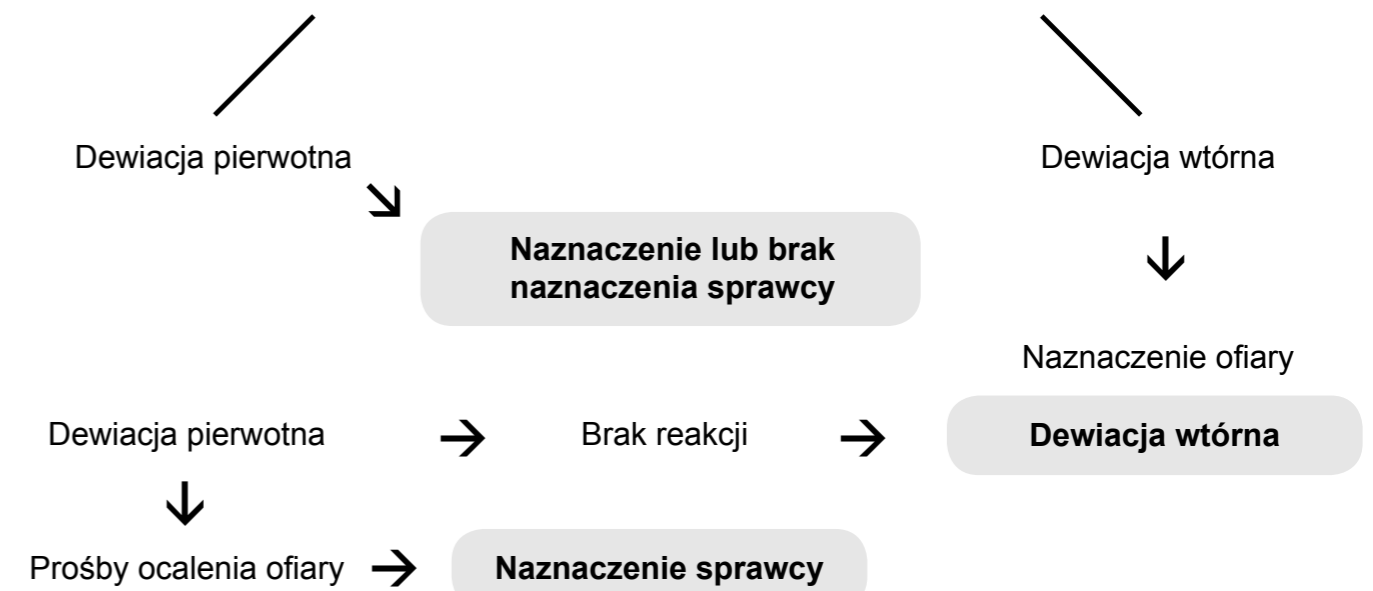
* Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, pod red. D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, MIPS, Warszawa 2010, str. 45 i dalsze

** <http://www.kampaniaprzemoc.pl/2009/024.php>, stan 08.08.2013

Ageizm - podstawy przyzwolenia społecznego na złe traktowanie, dyskryminację osób starszych



TRAKTOWANIE OSOBY STARSZEJ



Sprawcy przemocy, najczęściej krewni

– małżonek w podeszłym wieku lub dzieci w średni wieku równie często kobiety jak mężczyźni. Ofiara i sprawca są od siebie zależni – sprawca to

opiekun, ale często zależny od ofiary pod względem finansowym i mieszkaniowym. Opiekun przeżywa ostry lub przewlekły stres związany z obowiązkami względem osoby starszej - 79% opiekunów osób krzywdzonych ma problemy natury emocjonalnej lub psychicznej (versus 24% w grupie kontrolnej).

ZASOBY

zdrowotne społeczne materialne

Jakość opieki / pielęgnacji
Status społeczny ofiary / agresora
Stopień izolacji społecznej ofiary / agresora
Sieć relacji społecznych / wsparcie

↓
naruszenie norm opieki

Czynniki wysokiego ryzyka związane z osobą starszą

Fizyczna lub umysłowa zależność od „najważniejszej osoby w rodzinie”. Złe komunikowanie się z opiekunem, wymagające i/ lub agresywne zachowanie, wcześniejsza historia przemocy w tej rodzinie (odwroćcie ról), występowanie „wyzwalających” zachowań lub stanów (nieczyście, agresja, zaburzenia pamięci...), stałe zamieszkiwanie z opiekunem, częste hospitalizacje, historie upadków, siniaków, nieprecyzyjne wyjaśnienia na temat obrażeń, płę - dane pokazują, że wśród osób starszych kobiety są częściej ofiarami przemocy niż mężczyźni. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest fakt, że kobiety żyją dłużej od mężczyzn, co

naturalnie prowadzi do sytuacji, że wśród osób starszych więcej jest kobiet niż mężczyzn. Także gorszy (w porównaniu z mężczyznami) stan zdrowia kobiet, związany często z chorobami przewlekłymi i rosnący poziom niesprawności, mogą prowadzić do wielowymiarowej zależności, a tym samym do zwiększonej podatności na przemoc. Także role społeczne, tradycyjnie przypisane kobietom prowadzą w rezultacie do sytuacji, w której kobiety są bardziej podatne na przemoc. Stwierdza się nadreprezentację mężczyzn wśród osób krzywdzących, zwłaszcza sprawców krzywdzenia fizycznego.*

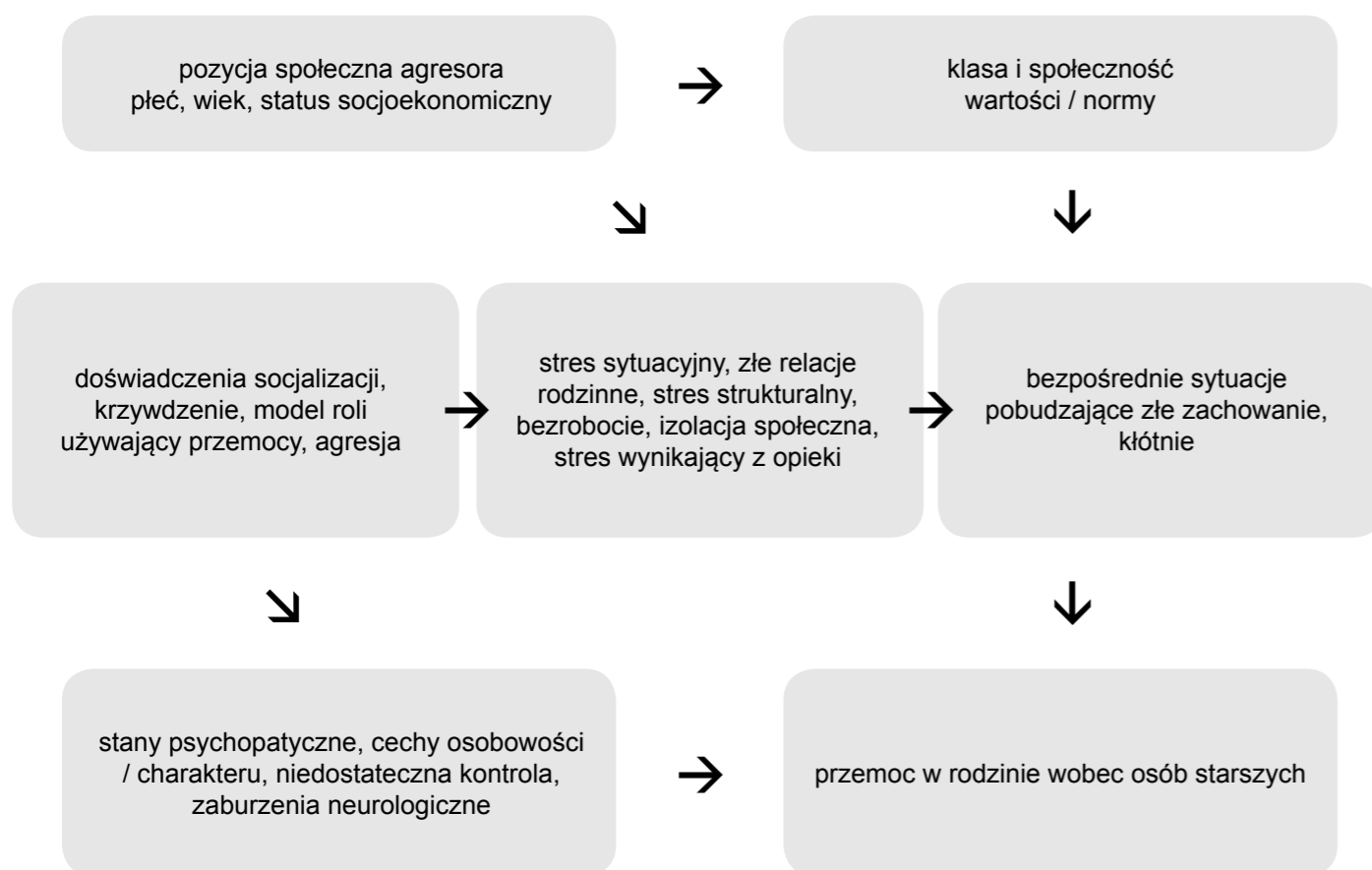
* Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, pod red. D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, MIPIS, Warszawa 2010, str. 49

Czynniki wysokiego ryzyka związane z opiekunem

Zły stan zdrowia fizycznego, brak doświadczenia w opiece, nierealistyczne oczekiwania wobec osoby starszej, negatywne uczucia związane z podopiecznym, opiekun jest odpowiedzialny za jeszcze inną osobę w rodzinie (dziecko, męża...), opiekun doświadcza stresu z różnych powodów (konflikty małżeńskie, problemy finansowe), opiekun często korzysta z porad lekarza, niska samoocena opiekuna, opiekun był w dzieciństwie ofiarą przemocy lub zaniedbania.

Czynniki wysokiego ryzyka związane z rodziną

Zła lub niedostateczna dbałość o zdrowie rodziny, brak wsparcia ze strony społeczności lokalnej i służb socjalnych, ciasne, zatłoczone mieszkanie, rodzina izolowana społecznie, konflikt między członkami rodziny, pragnienie umieszczenia podopiecznego w instytucji opiekuńczej.



Przemoc wobec osób z niepełnosprawnością

Skala problemu przemocy w rodzinie wobec osób chorych i niepełnosprawnych nie jest znana. Na podstawie europejskich i amerykańskich badań można przypuszczać, że osoby z niepełnosprawnością doświadczają przemocy ze strony swoich bliskich od 2 do 5 razy częściej niż osoby zdrowe.

W dokumencie wydanym przez Kongres USA w 1998 roku "Crime Victims with Disabilities Awareness Act", który miał zwrócić uwagę na ciężkie położenie niepełnosprawnych ofiar przestępstw, poinformowano, że osoby z upośledzeniami rozwoju od 4 do 10 razy częściej stają się ofiarami przestępstw niż osoby pełnosprawne. Badania prowadzone w Kanadzie, Australii i Wielkiej Brytanii pokazują, że osoby upośledzone rozwojowo są wielokrotnymi ofiarami przestępstw. Jest to związane m.in. z niewielką liczbą zgłoszeń oraz z brakiem zaufania pracowników służb, prokuratorów i sędziów do niepełnosprawnych osób, które zgłaszają przypadki ich wykorzystywania. Źródła amerykańskie podają, że niepełnosprawne dzieci są 3 razy bardziej narażone na maltretowanie niż inne dzieci. Zdarzają się także

przypadki zabójstw osób niepełnosprawnych; większość z nich jest popełniana przez rodziców lub opiekunów.*

W Polsce w 2009 r. Instytut Psychologii Państwowej Akademii Nauk badał świadomość społeczeństwa, dotyczącą stosowania przemocy wobec osób z niepełnosprawnością. Ponad 30% badanych Polaków przyznała, że zna rodziny, w których stosowana jest przemoc wobec osoby chorej lub z niepełnosprawnością. Najczęściej były wskazywane takie formy przemocy jak: zabieranie dóbr materialnych, wytykanie i zarzucanie niepełnosprawności, szarpanie lub popychanie, izolowanie i zamykanie.

Z badań wynika, że osoby z niepełnosprawnością są bardziej narażone na przemoc niż pełnosprawne. Zależność od innych, częste ubóstwo, brak niezależności finansowej i wykluczenie z rynku pracy, społeczna izolacja, niewystarczająca ilość odpowiednich usług i wsparcia, dyskryminacja, to tylko niektóre problemy mające wpływ na to zjawisko.

* A. Starga, Przemoc wobec osób niepełnosprawnych
Czasopismo Niebieska Linia, 4/2003

Badania dotyczące niepełnosprawnych kobiet pokazują, że w porównaniu z kobietami pełnosprawnymi:

- są one w większym stopniu narażone na przemoc, która charakteryzuje się również większym nasileniem i częstotliwością;
- mają mniejszą możliwość zadbania o własne bezpieczeństwo;
- są narażone na akty agresji przez znacznie dłuższy czas;
- doznają przemocy, która jest bardziej zróżnicowana;
- doświadczają przemocy od większej liczby sprawców.

Sytuacja tych kobiet utrudnia im decyzję o opuszczeniu sprawcy i szukaniu pomocy, ponieważ mogą one m.in.:

- obawiać się ujawnić przemoc z powodu zależności od sprawcy (np. gdy sprawca jest opiekunem, członkiem rodziny ofiary);
- mieć trudności związane z barierami w dostępie do pomocy z powodu braku wiedzy o możliwościach szukania pomocy, problemów z komunikacją, brakiem odpowiednich usług (przeszkody w znalezieniu odpowiedniego zakwaterowania, hostele często nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, w szczególnej trudnej sytuacji znajdują się kobiety z niepełnosprawnymi dziećmi - chęć wydostania się z sytuacji przemocy może wiązać się z zakłóceniem dostępu do szkoły specjalnej lub terapii dla dzieci);
- nie umieć uznać przemocy za pogwałcenie ich praw z powodu braku odpowiedniej edukacji i wiedzy;
- mieć trudności w porozumiewaniu się; charakteryzować się niską samooceną i brakiem asertywności;
- spotykać się z dyskryminacją (kobiety z niepełnosprawnością są postrzegane jako gorsze, bezpłciowe, asekualne lub nadmiernie seksualne).**

* Building the Evidence. A report on the status of policy and practice in responding to violence against women with disabilities in Victoria. Healey, L., Howe, K., Humphreys, C., Jennings, C., Julian, F., Women's Health Victoria and Victorian Women with Disabilities Network, 2008.

** A.Starga, op. cit.

Formy przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami:

- **Naruszenie nietykalności** np. popchnięcie, kopnięcie, szarpanie, przytrzymanie, oblewanie płynem, lekkie spoliczkowanie, pociągnięcie np. za ucho, włosy, ubranie, oplucie, pocałowanie kogoś bez jego zgody.
- **Znieważenie** - dotyczy szczególnie osoby z niepełnosprawnością intelektualną, często się wiąże używaniem archaicznych już terminów typu: debil, imbecyl, kretyn, głupek.
- **Przemoc seksualna** - narażone na nią są szczególnie osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Sytuacja niepełnosprawnych kobiet jest znacznie gorsza od sytuacji niepełnosprawnych mężczyzn. Kobiety stanowią od 72% do 82% osób z niepełnosprawnością, które doznają przemocy seksualnej. Od 51% do 79% kobiet z niepełnosprawnością intelektualną twierdziło, że doświadczało przemocy seksualnej.

Z badań wynika, że sprawcami przemocy seksualnej (około 95% przypadków) są najczęściej mężczyźni, którzy są znani ofierze: członkowie rodziny, znajomi czy osoby udzielające im pomocy (np. pracownicy ośrodków, osoby pomagające). Podobnie jak wiele pełnosprawnych kobiet, niepełnosprawne kobiety nie zgłaszają przypadków przemocy ze względu na swoją zależność od sprawcy. Niepełnosprawne kobiety pozostające w związkach boją się porzucenia, umieszczenia w domu pomocy społecznej, dlatego często nie informują o przemocy i nie szukają wsparcia. Wiele kobiet obawia się, że sprawca może je pozbawić opieki nad dziećmi, wykorzystując niepełnosprawność w sądzie.*

- **Znęcanie się** - przez „znęcanie się” należy rozumieć różnorodne zachowania sprawcy polegające na zadawaniu cierpienia fizycznego lub psychicznego. Osoby niepełnosprawne pozostają zazwyczaj ze sprawcą przemocy w stosunku zależności. Pokrzywdzony niepełnosprawny nie jest zdolny z własnej woli przeciwstawić się znęcaniu i często poddaje mu się z obawy przed pogorszeniem swoich relacji z opiekunem lub dotychczasowych warunków życiowych.
- **Przemoc emocjonalna** - formy psychicznego znęcania się mogą być różnorodne: odmawianie więzi emocjonalnej, oziębłość, izolowanie, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie), wpajanie poczucia niższości, narzucanie własnych sądów, podejmowanie decyzji bez liczenia się z pragnieniami, wyborami i wolą osoby niepełnosprawnej, wbrew niej i za nią. Przypadki przemocy emocjonalnej są ujawniane i karane niezmiernie rzadko.
- **Zaniedbywanie**, czyli niezaspokajanie podstawowych potrzeb osób niepełnosprawnych, zarówno fizycznych, jak i psychicznych może być uznane za przemoc.
- **Przemoc ekonomiczna** - wobec osób niepełnosprawnych jest powszechna i polega m.in. na ograniczaniu dostępu do pieniędzy, odbieraniu świadczeń za osoby niepełnosprawne, uniemożliwianiu podjęcia pracy, niezaspokajaniu podstawowych, materialnych potrzeb, dysponowaniu pieniędzmi osoby niepełnosprawnej bez jej wiedzy i zgody, bezprawnym pozbawianiu majątku. Stan ten pogłębia poziom tzw. opieki prawnej w przypadkach ubezwłasnowolnienia. Osoby, o których mowa są na ogół – poprzez ubezwłasnowolnienie – pozbawiane spadków.
- **Przemoc instytucjonalna** - najbardziej sprzyjającym środowiskiem dla zaistnienia przemocy wobec niepełnosprawnych są domy pomocy społecznej oraz inne zakłady zwane opiekuńczymi, działające na podobnych zasadach. Bardzo często pod pretekstem stosowania przymusu bezpośredniego dozwolonego przepisami prawa, personel zakładów narusza nietykalność cielesną, stosuje przemoc i łamie prawa człowieka. Co więcej, w programach wychowawczo-leczniczych stosowanych w takich ośrodkach spotykane są np. metody awersyjne, które są w rzeczywistości niczym innym jak stosowaniem przemocy. Objawy przemocy stosowanej w instytucjach, będące przykładami nadużyć: nieuzasadnione obezwładnianie, rzucanie na podłogę, siadanie na osobach niepełnosprawnych, bicie, szczypanie, odmawianie im pożywienia; nadużywanie środków prawnie dozwolonego przymusu; ograniczenie wolności, wymuszanie pieniędzy, wydzielanie picia, jedzenia lub papierosów, wulgarność, niezachowanie intymności, grożenie, zwracanie się do osoby po imieniu wbrew jej woli, wysługiwanie się innymi itp.; organizacja domów pomocy społecznej jako przyczyna przemocy (m.in. niedobór personelu terapeutycznego, niski poziom kwalifikacji, brak programów aktywizujących i możliwości uczestniczenia w normalnym życiu).**

* Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, pod red. D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, MIPS, Warszawa 2010, str. 87 i dalsze

** K. Mrugańska, M. Zima, Doświadczenie przemocy przez osoby niepełnosprawne, Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych

Przemoc wobec dzieci, jak zauważa prof. Monika Płatek, ma potężnego sojusznika w złowieszczych obyczajach, przyzwyczajeniu i braku wiedzy o innych formach komunikowania się z dziećmi i otoczeniem. Sprzymierzeńcem przemocy wobec dziecka jest także, a może nade wszystko, utrwalona przez wieki tradycja jurydyczna i samo prawo. Wystarczy krótki rzut oka na historię, by przyznać, że walcząc z przemocą wobec dzieci, z przemocą w rodzinie, dokonujemy zamachu na uświęconą instytucję patriarchalnej rodziny. W wymiarze historycznym możemy mówić o skutecznej próbie ograniczania praw rodziców, jak i o ewolucji stosunków między rodzicami i dziećmi.*

Krzywdzenie wg Światowej Organizacji Zdrowia, to każde zamierzone lub niezamierzone działanie albo zaniechanie działania osoby dorosłej, instytucji lub państwa, które ujemnie wpływa na rozwój fizyczny lub psychospołeczny dziecka.

Według Józefy Brągiel dziecko krzywdzone to takie, które cierpi z powodu niewłaściwego zachowania innych osób - głównie rodziców i opiekunów - w stosunku do niego, a przy tym doznaje poczucia niesprawiedliwości i bezsilności. Proces ten to zarówno zamierzone, jak i niezamierzone działanie osoby dorosłej, ujemnie wpływające na zdrowie, rozwój fizyczny lub psychospołeczny dziecka.**

* M. Płatek, Prawne korzenie przemocy wobec dziecka, Niebieska Linia nr 6 / 2001

** J. Brągiel, Zaniedbanie dziecka w rodzinie, Roczniki Socjologii Rodziny, tom X (1998)

Trudno oszacować skalę zjawiska, ze względu na to że przemoc wobec dzieci w rodzinie może się przejawiać w różny sposób, np.

- w zakazie mówienia w określonym czasie,
- w zakazie chodzenia,
- w zakazie załatwiania potrzeb fizjologicznych,
- w areszcie domowym,
- w zamykaniu w jakimś pomieszczeniu,
- w wypędzaniu z domu,
- w demolowaniu lub wynoszeniu z domu sprzętów,
- w agresji między rodzicami,
- w agresji wobec rodzeństwa,
- w agresji nagradzanej przez uzyskiwanie przewagi,
- w serwowaniu zmuszania innej osoby do określonych zachowań,
- w odrzuceniu,
- w terroryzowaniu,
- w izolacji wewnątrz rodziny,
- w korumpowaniu,
- w deprecjacji,
- w braku akceptacji.

Z badań wyłania się jednak przerażający obraz:*

- **Większość Polaków nie zgadza się z negatywnymi stereotypami na temat przemocy wobec dzieci.** Jednak znaczący jest odsetek osób, którym bliskie są szkodliwe stwierdzenia na temat krzywdzenia dzieci: jedna piąta (24%) społeczeństwa aprobuje karanie swojego dziecka laniem, a 22% jest przekonana, że kłótnie i rękoczynny zdarzają się w każdym domu.
- **Jedna piąta (19%)** badanych zgadza się z opinią, że pogróżki i zastraszanie dziecka w rodzinie to jeszcze nie przemoc, a co dziesiąty (10%) Polak sądzi, że rodzice nie muszą pytać dziecka o zgodę, jeśli chcą wydać jego pieniądze. Co jedenasty respondent (9%) zgadza się ze stwierdzeniem, iż w ogóle nie istnieje coś takiego jak wykorzystywanie seksualne dzieci w rodzinie.
- **87% dzieci** doświadczających różnych form krzywdzenia w rodzinie wyrażało przekonanie, że w takich sytuacjach potrzebowało pomocy i wsparcia, ale aż 13% z nich nigdy nie zwróciło się o nią, uznając, że nie mają do kogo.
- **W Polsce przemoc w rodzinie wobec dzieci** jako zjawisko powszechne dostrzega 5% badanych, podczas gdy w najbliższej okolicy jest to zjawisko rozpoznawalne powszechnie tylko przez 1% ankietowanych. Jako częstą przemoc w rodzinie wobec dzieci dostrzega w Polsce 28% respondentów, a w swojej okolicy tylko 6% badanych, natomiast jako dotyczącą mniej więcej połowy rodzin w Polsce dostrzega przemoc 21% respondentów, a w swoim sąsiedztwie 7% badanych.
- **Jedna piąta (19%)** badanych przyznaje, że stosowała przemoc (przynajmniej jedną jej formę) wobec członków swojej rodziny.
- **15% Polaków** którzy mają dzieci poniżej 18 roku życia stosowało wobec swojego dziecka jakąś formę przemocy przynajmniej raz, 12% Polaków przyznaje się do zastosowania wobec swojego dziecka przynajmniej jednej z czterech form przemocy więcej niż raz, natomiast do stosowania jakiejś formy przemocy wiele razy przyznaje się 1% badanych.
- **9% rodziców** stosowało przynajmniej raz wobec swojego dziecka przemoc fizyczną, 8% badanych stosowało przemoc psychiczną, a 2% rodziców stosowało przemoc ekonomiczną.
- **Do stosowania wobec swojego dziecka przemocy seksualnej** przyznało się mniej niż 1% badanych.
- **12% badanych** deklaruje, że mieszka w gospodarstwie domowym, w którym dochodziło do jakiegokolwiek formy krzywdzenia dzieci. W gospodarstwie domowym co jedenastego (9%) Polaka dochodziło do przemocy psychicznej wobec dzieci. 7% ankietowanych przyznaje, że w domu, w którym mieszka stosowana była wobec dzieci przemoc fizyczna, a 3% badanych mówi, że w jego domu dzieci były ofiarami przemocy ekonomicznej.
- **Mniej niż 1% badanych** wspomina, że w jego gospodarstwie domowym dochodzi bądź dochodziło do przemocy seksualnej wobec dzieci.

* Badanie dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci. Opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie wobec Dzieci, Raport z badania TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, lipiec 2008

Przemoc wobec dzieci można scharakteryzować ze względu na:

1. Charakter doznawanych cierpień, sposób krzywdzenia.
2. Obszar w obrębie którego dokonuje się przemoc, miejsce doświadczanych krzywd.
3. Sposób zaistnienia.

Charakter doznawanych cierpień, sposób krzywdzenia:

- **Przemoc fizyczna** – zadawanie fizycznych ran, takich jak stłuczenia, poparzenia, pręgi, cięcia, złamania, czy też doprowadzanie do sytuacji, w której dziecko mogłoby doznać urazów.
- **Przemoc emocjonalna** – zachowanie dorosłych, takie jak odrzucenie emocjonalne dziecka, brak wsparcia i zainteresowania, nadmierna kontrola, wywieranie presji psychicznej, wymuszanie lojalności, wzbudzanie poczucie winy, nieposzanowanie godności i prywatności dziecka, wygórowane oczekiwania i wymagania stawiane dziecku, degradacja werbalna, narzucanie własnych sądów, groźby, krzyki, izolacja, ograniczanie kontaktów, zaprzeczanie stanom emocjonalnym dziecka, chłód emocjonalny, demoralizacja, nieokazywanie uczuć, brak wsparcia i zainteresowania dzieckiem lekceważenie potrzeb, nadopiekuńczość.
- **Wykorzystywanie seksualne** - angażowanie dziecka w aktywność seksualną przez osoby dorosłe. Może odbywać się poprzez kontakt fizyczny: pobudzanie intymnych części ciała, kontakty oralno-genitalne, penetrację seksualną, ocieractwo, komercyjne wykorzystywanie dzieci (pornografia, prostytutka) lub bez kontaktu fizycznego: rozmowy o treści seksualnej, ekspozycja anatomii i czynności seksualnych, treści pornograficznych, podglądactwo.

Obszar w obrębie którego dokonuje się przemoc, miejsce doświadczanych krzywd:

Miejsce zaistnienia:

- w rodzinie
- poza rodziną (osoby obce, instytucje, placówki wychowawcze)

Sposób zaistnienia:

- działanie – wszelkie działania powodujące szkody i cierpienie dziecka oraz zaburzające jego psychofizyczny rozwój,
- zaniechanie działań (niewywiązywanie się z opieki, które ma konsekwencje dla zdrowia psychicznego i fizycznego dziecka, pozbawianie dziecka odpowiedniego jedzenia, ubrań, schronienia, opieki medycznej i bezpieczeństwa).

Dziecko będące świadkiem przemocowych, agresywnych zachowań u dorosłych jest jednocześnie ofiarą przemocy - doświadcza bowiem tych samych skutków i ponosi takie same konsekwencje, jak osoba doświadczająca przemocy.

Charakterystyka sprawców przemocy wobec dzieci

Prawie co 10 Polak stosował przynajmniej raz wobec swojego dziecka przemoc fizyczną, 8% badanych stosowało przemoc psychiczną, a 2% rodziców stosowało przemoc ekonomiczną. Do stosowania wobec swojego dziecka przemocy seksualnej przyznało się mniej niż 1% badanych. Jedna piąta badanych przyznaje, że stosowała przemoc (przynajmniej jedną jej formę) wobec członków swojej rodziny.

W przypadku przemocy psychicznej, ekonomicznej i fizycznej ofiarami poszczególnych form przemocy są częściej chłopcy niż dziewczynki. Najczęściej krzywdzone są dzieci w wieku 10-13 lat (28% doświadczyło przemocy psychicznej, a 36% przemocy fizycznej). Ofiarami przemocy ekonomicznej są najczęściej dzieci w przedziale wiekowym 14-16 lat. Przemocy seksualnej częściej doświadczają dziewczynki. Kiedy zdarzenie miało miejsce po raz ostatni, najczęściej ofiary miały poniżej 10 lat. Dzieci są głównie krzywdzone przez swoich najbliższych, czyli ojca i matkę.

11% Polaków przyznaje się do stosowania w rodzinie przemocy fizycznej. Częściej niż inni stosują ją osoby, będące ofiarami tego typu przemocy w dzieciństwie (30%) i jedna czwarta (24%) osób, które doświadczyło w okresie niepełnoletności którejkolwiek formy przemocy. Częściej niż pozostali do stosowania przemocy fizycznej wobec swoich dzieci przyznają się osoby z wykształceniem wyższym (15%) i średnim (12%) – prawdopodobnie dlatego, gdyż osoby słabiej wykształcone nie identyfikują swoich zachowań

jako przemocy. Częściej niż inni o tym rodzaju przemocy mówią także osoby w wieku 40-49 lat (15%). Najczęściej przemoc tę stosowały osoby, które w dzieciństwie były jej ofiarami (28%) oraz respondenci, którzy doświadczyli w dzieciństwie którejkolwiek formy przemocy (22%).

Mniej niż jeden na stu badanych rodziców przyznało się, do stosowania przemocy seksualnej wobec swoich dzieci.

Do stosowania przemocy psychicznej wobec dzieci przyznają się częściej osoby lepiej wykształcone, co może wynikać z faktu, że częściej identyfikują ten rodzaj przemocy niż badani o niższym poziomie edukacji. W rozpowszechnieniu przemocy psychicznej wobec dzieci nie ma istotnych różnic w przypadku płci rodzica - sprawcy. Istotnie częściej niż inni stosują ten rodzaj przemocy wobec swoich dzieci osoby w wieku 40-49 lat (11%), natomiast istotnie rzadziej młodzi rodzice w wieku 18-29 lat (1%).

Do stosowania przemocy ekonomicznej wobec swoich dzieci częściej przyznają się mężczyźni (4%) niż kobiety (1%). Zdecydowanie częściej o jej stosowaniu mówią respondenci, którzy doświadczyli tego typu przemocy w dzieciństwie (16%).*

* Na podstawie: Badanie dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci. Op. cit.

Mity i fakty na temat przemocy wobec kobiet

Przemoc domowa to problem „marginesu” społecznego. MIT

FAKT Przemoc domowa może dotyczyć każdego. Badania pokazują, iż mężczyźni, którzy są sprawcami przemocy, pochodzą ze różnicowanych ekonomicznie i społecznie środowisk. Również kobiety doświadczające przemocy ze strony swoich partnerów mają różne wykształcenie, status społeczny i ekonomiczny.

Akt przemocy był jednorazowym incydem. To się więcej nie powtórzy. MIT

FAKT Akt przemocy w rodzinie rzadko jest jednorazowym incydem. Zazwyczaj jest tylko pierwszym ogniwem w łańcuchu nasilającej się przemocy. Ponad jedna czwarta bitych kobiet staje się ofiarą przemocy częściej niż pięć razy w roku.

Mężczyźni będący sprawcami przemocy domowej są z natury agresywni. MIT

FAKT Większość mężczyzn, którzy są sprawcami przemocy w stosunku do swoich partnerek, nie jest agresywna poza domem.

Sprawcy przemocy działają pod wpływem alkoholu. MIT

FAKT Wielu mężczyzn jest agresywnych w stosunku do partnerki, kiedy są trzeźwi. Powoływanie się przez sprawcę na alkohol jako przyczynę stosowania przemocy jest formą usprawiedliwiania się w celu uniknięcia odpowiedzialności. Należy jednak karać sprawcę przemocy i leczyć jego

Kobieta musiała zrobić coś, czym zasłużyła na przemoc. MIT

FAKT Nikt nie „zasługuje” na zniewagi i bicie, tak jak nikt nie ma prawa bić i poniżać kogokolwiek, bez względu na to co zrobił. Wielu sprawców przemocy stawia swoim partnerkom irracjonalne wymagania i oczekuje od nich rzeczy niewykonalnych. W relacjach przemocowych każdy pretekst jest dobry by znęcać się nad drugą osobą.

Jeżeli przemoc byłaby naprawdę poważna, kobieta zdecydowałaby się odejść. MIT

FAKT Strach, zależność ekonomiczna, brak innych możliwości zamieszkania, obawa przed zakłócaniem życia dzieciom - to tylko niektóre z czynników powstrzymujących kobiety od porzucenia partnera, który stosuje wobec nich przemoc.

Przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem częstym. MIT

FAKT Prawie jedna trzecia kobiet w pewnym okresie swojego życia staje się ofiarą przemocy w rodzinie. Dane te dotyczą zarówno przemocy fizycznej, seksualnej, jak i znęcania się psychicznego.

Przemoc w rodzinie to sprawa prywatna. Nikt nie powinien mieszać się do tego, w jaki sposób małżonkowie (partnerzy) rozwiązują swoje problemy. MIT

FAKT Przemoc w rodzinie jest przestępstwem i istotnym problemem społecznym. Dotyczy każdego z nas. Prawie połowa zamordowanych kobiet to ofiary swoich mężów, partnerów lub byłych partnerów.

Prawdopodobieństwo doświadczenia przemocy ze strony obcego mężczyzny jest większe niż ze strony własnego męża czy partnera. MIT

FAKT Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem częstszym niż ta, na jaką jesteśmy narażeni na ulicy, w barze lub miejscu pracy. Przemoc wobec kobiet w rodzinie stanowi jedną czwartą wszystkich aktów przemocy zgłoszonych organom ścigania.

Mężczyźni, którzy używają przemocy są chorzy psychicznie. MIT

FAKT Nie ma bezpośredniego związku pomiędzy przemocą w rodzinie a chorobą psychiczną. U podłoża przemocy wobec kobiet leży dążenie do przejęcia nad nimi kontroli i utrzymania władzy.

Przemoc w rodzinie jest wynikiem chwilowej utraty samokontroli. MIT

FAKT Większość sprawców planuje swoje działania. Kiedy biją, starają się to robić tak, by nie zostawiać śladów.

Kobiety są najczęściej gwałcone poza domem, w ciemnych alejkach, późno w nocy. MIT

FAKT Jedynie 9% gwałtów ma miejsce poza domem. Zdecydowana większość tego typu przestępstw jest dokonywanych w pomieszczeniach, zazwyczaj w mieszkaniu. Kobiety zgwałcone w domu lub w miejscu pracy rzadziej zgłaszają to na policję z obawy, że i tak nikt im nie uwierzy.

Jeśli kobieta nie została pobita i nie stawiała oporu, to nie był to gwałt. MIT

FAKT Gwałciciele często używają broni lub grożą użyciem przemocy w celu zastraszenia swoich ofiar. Fakt, że nie ma ewidentnych śladów stosowania przemocy, nie oznacza, że kobieta nie została zgwałcona.

Kobiety w końcu ulegają, rozluźniają się i czerpią z tego przyjemność.

MIT

FAKT

Kobiety nie czerpią przyjemności z przemocy seksualnej. Nikt przecież nie myśli, że ofiarom morderstwa, kradzieży lub innego typu przestępstw sprawia to przyjemność.

Gwałty na kobietach najczęściej dokonywane są przez osoby obce.

MIT

FAKT

W 83% przypadków sprawcami gwałtów są osoby, które kobieta zna i którym ufa. W 20% są to kochankowie, a w 33% mężowie ofiar.

Gdy mężczyzna zostanie seksualnie pobudzony, musi odbyć stosunek płciowy.

MIT

FAKT

Większość gwałtów to przestępstwa popełniane z premedytacją. Gwałt jest aktem przemocy, a nie zaspokojeniem seksualnym. Mężczyzna gwałci lub w inny sposób wykorzystuje seksualnie kobietę z chęci upokorzenia jej, pokazania swojej władzy i kontroli nad nią.

Mężczyzna, będąc pod wpływem alkoholu (narkotyków), w depresji (w stresie) nie był sobą.

MIT

FAKT

Mężczyźni używają różnych argumentów, aby usprawiedliwić popełnione przez siebie przestępstwo. Nic nie usprawiedliwia gwałtu.

Nie ujawnia się tajemnic rodzinnych.

MIT

FAKT

Przemoc nie skończy się sama. Pierwszym krokiem do jej przerwania jest przełamanie izolacji i milczenia.

Przemoc to sprawa prywatna. Nikt nie powinien się wtrącać w prywatne sprawy rodziny.

MIT

FAKT

Przemoc w rodzinie jest przestępstwem. Każdy ma prawo zapobiec przestępstwu.

Przemoc jest wtedy gdy są widoczne ślady pobicia.

MIT

FAKT

Nie trzeba mieć siniaków i złamanych kości, aby być ofiarą przemocy domowej. Poniżanie i obelgi bołą tak samo jak bicie. Przemoc może przybierać różne formy.

Nie można zmienić swego przeznaczenia. Tak musi być.

MIT

FAKT

Nieprawda. Nawet po wielu latach osoba doznająca przemocy może przerwać przemoc. Nigdy nie jest za późno, aby powiedzieć NIE!

Informacje pochodzą z Centrum Praw Kobiet oraz Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.



Wpływ alkoholu na stosowanie przemocy domowej

Mitem jest stwierdzenie, że przemoc w rodzinie występuje tylko w domach, w których nadużywa się alkoholu, jednakże prawdopodobieństwo wystąpienia aktów przemocy w rodzinach alkoholowych jest ponad dwukrotnie większe niż w pozostałych.

Zauważalny jest istotnie wyższy w porównaniu do ogółu społeczeństwa odsetek zdiagnozowanych alkoholików wśród osób, które zastosowały kiedykolwiek przemoc fizyczną (2%) w rodzinie, i wśród osób, które zastosowały kiedykolwiek przemoc psychiczną (3%) w rodzinie.*

Judy Roizen twierdzi, że w chwili popełnienia przestępstwa pod wpływem alkoholu było kolejno powyżej 86% zabójców, 37% sprawców napadów, 60% osób dopuszczających się przestępstw na tle seksualnym, powyżej 57% mężczyzn i 27% kobiet zaangażowanych w przemoc domową oraz 13% osób dopuszczających się nadużyć wobec dzieci.

Alkohol NIE jest przyczyną przemocy w rodzinie, jednak może nasilać agresję lub przemoc przez zakłócenie normalnej pracy mózgu. Na przykład zgodnie z hipotezą dotyczącą rozhamowania alkohol osłabia działanie mózgu, który normalnie powstrzymuje zachowania impulsywne, włączając w to nieuzasadnioną agresję. Zaburzając przebieg procesów przetwarzania informacji, alkohol może także prowadzić do niewłaściwej oceny sygnałów społecznych, a przez to do nadmiernej reakcji na spostrzegane zagrożenie.

Równolegle zawężenie procesów uwagi może prowadzić do niewłaściwej oceny przyszłego ryzyka działań podjętych pod wpływem chwilowego impulsu agresywnego. Co więcej, osoba, która zamierza dokonać aktu przemocy, może wypić w celu dodania sobie animuszu lub w nadziei uniknięcia kary czy też potępienia. Picie w celu uniknięcia potępienia jest wzmacniane przez rozpowszechniony pogląd, że upicie się jest swego rodzaju "stanem zawieszenia", podczas którego nie podlega się tym samym regułom oceny postępowania, które stosuje się wobec ludzi trzeźwych.**

Pamiętaj jednak, że bycie pod wpływem alkoholu nie stanowi usprawiedliwienia dla stosowania przemocy wobec bliskich. Uzależnienie nie zwalnia sprawcy przemocy od odpowiedzialności za popełnione czyny.

Liczba osób żyjących w Polsce w rodzinach z problemem alkoholowym, będących dziećmi, małżonkami lub najbliższymi krewnymi ludźmi uzależnionych można oszacować na około 3 do 4 milionów osób. Badania żon alkoholików wskazują, że blisko 80% tych kobiet oraz ich dzieci doświadczają przemocy ze strony swego męża lub partnera.

Wyniki badań przeprowadzonych w aglomeracji warszawskiej potwierdzają częste współwystępowanie przemocy domowej z nadużywaniem alkoholu***. Osoby, które deklarowały doświadczenia z przemocą w związku, zostały poproszone o określenie, czy sytuacje takie miały związek z alkoholem. Ponad połowa ofiar przemocy odpowiadała, że zależności takie występowały zawsze lub czasami. W przypadku policzkowania i bicia odsetki te były znacznie wyższe i sięgały około 80%. Uwagę zwraca tu fakt, że kobiety znacznie częściej niż mężczyźni mówiły o tym, że sytuacje, gdy były krzywdzone (zwłaszcza bite lub policzkowane) zawsze miały związek z alkoholem. Ponad połowa kobiet, które przyznały się, że były bite przez partnera (55%) stwierdziła, że zdarzenia te zawsze miały związek z alkoholem, a kolejne 25% odpowiedziało, że czasami.

Natomiast jeśli chodzi o stosowanie przemocy wobec partnera, mężczyźni częściej wskazywali, że czasami miało to związek z alkoholem, ale w kategorii "zawsze" odpowiadali w podobny do kobiet sposób. Kobiety częściej stwierdzały, że sytuacje, kiedy to one atakowały partnera nigdy nie miały związku z alkoholem. Relacje badanych - tak ofiar, jak sprawców - pokazują więc, że agresorami pod wpływem alkoholu stają się przede wszystkim mężczyźni****

Ponieważ nie posiadamy jednoznacznych danych na temat skali przemocy w rodzinie, nie wiemy jak wiele istnieje relacji przemocowych bez korelacji z alkoholem.

Źródło: Instytut Psychologii Zdrowia, badanie Przemoc domowa wśród mieszkańców Warszawy (2004)

**** Dane z badań dotyczących przemocy z lat 2000-2005 przeprowadzanych przez Instytut Psychologii Zdrowia, oprac. Na potrzeby projektu Wzmocnienie polityk równego traktowania kobiet i mężczyzn Na zlecenie LRDP Kantor Polska, Warszawa 2005

* Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie w Polsce, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, 2011

** Alkohol, przemoc i agresja, Alkohol i Nauka 1/1999

Doświadczanie przemocy domowej może też stać się przyczyną uzależnienia od alkoholu. Powody, dla których osoby doświadczające przemocy piją, to m.in.:

- **zmniejszenie bólu fizycznego i psychicznego**, który najczęściej wynika bezpośrednio z aktów przemocy. Wówczas alkohol działa jako środek znieczulający;
- **ucieczka od zagrażającej rzeczywistości** jest możliwa dzięki sięganiu po alkohol, który pozwala na pewien czas oddzielić się od świata, w którym dominuje ból i cierpienie, a kolejna porcja alkoholu ten ograniczony czas wydłuża;
- **środek nasenny** jest bardzo pożądanym, kiedy trudności z zasypianiem i/lub płytkim snem uniemożliwiają odpoczynek i zaburzają równowagę organizmu ofiary przemocy;
- **środek poprawiający funkcjonowanie w sytuacjach zadaniowych**, np.: uroczystości rodzinne, praca (zwłaszcza, gdy osoba doświadczająca przemocy nie ujawniła otoczeniu problemu przemocy), rozprawy w sądzie itd.;
- **poprawa obrazu własnej osoby** - lepsze samopoczucie po alkoholu wpływa również na poczucie własnej wartości, która z powodu doświadczanej przemocy znajduje się na coraz niższym poziomie;
- **zamiana silnych uczuć nieprzyjemnych (np. lęku, wstydu, poczucia winy) na przyjemne (np. ulga)**. W tym przypadku alkohol staje się regulatorem życia emocjonalnego. Jeśli przeważają w nim silne uczucia nieprzyjemne pojawia się zapotrzebowanie na alkohol, który choć na krótki czas „przenosi” w świat uczuć przyjemnych;
- **alkohol sprzyja uruchomieniu myślenia magiczno-życzeniowego**. Alkohol pozwala postrzegać sytuację w innym/lepszym świetle - dzięki niemu ofiara przemocy może przekonać siebie, że jej sytuacja nie jest najgorsza, usprawiedliwiać występowanie przemocy oraz zwracać uwagę na inne sprawy nie związane z przemocą;
- **żeby nie dać satysfakcji sprawcy przemocy** („nie zobaczy mnie słabej”). Niektóre ofiary przemocy są przekonane, że widok ich słabych prowokuje sprawcę do kolejnych aktów przemocy. Dlatego alkohol w ich przekonaniu choć na pewien czas pozwala pokonać tę słabość.*

* <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/wybrane-informacje-i-artykuly/4048-przemoc-a-alkohol?showall=&start=3>, stan na 07.08.2013

Jak wesprzeć osoby doświadczające przemocy

I. Co może zrobić osoba doświadczająca przemocy?

Consuelo Barea, psychoterapeutka, ekspertka ds. przeciwdziałania przemocy wobec kobiet doradza osobom doświadczającym przemocy, żeby zaproponowały partnerowi metodę komunikacji, która pozwoli znaleźć przyczyny i rozwiązać konflikty w związku*.

W sytuacji, gdy nadal stosowana jest przemoc, kobieta musi poczynić kolejne kroki:

1.

Zdać sobie sprawę, że dzieje się jej krzywda – zatrzymać się, zauważyć wszystkie przemocowe zachowania, spisać listę zachowań partnera (polecam zapoznanie się z książką M. F. Hirigoyen, Molestowanie moralne, Wydawnictwo W Drodze, Poznań 2002).

2.

Przeciwstawić się krzywdzeniu – zmienić swoje zachowanie na asertywne i stanowcze: za każdym razem, gdy on powtarza agresję słowną, powiedz mu pewnym siebie i zdecydowanym tonem:

- Już wystarczy!
- Natychmiast przestań się tak zachowywać!
- Nie mów do mnie w ten sposób!
- Nie traktuj mnie w ten sposób!
- Nie krytykuj wszystkiego co mówię! Przestań ciągle mi się sprzeciwiać!

→ Jeżeli osoba doświadczająca przemocy boi się, że sprawca obrzuci ją obelgami lub zaatakuje fizycznie, oznacza to, że przemoc zaszła już tak daleko, że jedynym możliwym wyjściem z sytuacji jest natychmiastowe zakończenie związku.

→ Jeżeli partner Cię ignoruje – wyjdź z domu na tak długo jak to możliwe, albo spróbuj się wyłączyć zakładając słuchawki, jedząc sama ładnie przygotowany posiłek.

→ Jeżeli partner celowo utrudnia komunikację – bądź stanowcza i zdecydowana, próbując zmusić go do tego, żeby Cię wysłuchał i odpowiedział na Twoje pytanie.

* Metoda jest skuteczna jedynie w przypadku fazy początkowej związku przemocowego.

Kiedy jesteś świadkiem / świadkinią przemocy

- Jeśli mówi, że nie powiedział tego, co powiedział lub nie słyszał tego, co Ty powiedziałaś lub jeśli zaprzecza że coś ustalił, ponownie porusz temat. Nagrywaj rozmowę, dawaj mu ją do przesłuchania.
- Gdy ignoruje to co mówisz, sprawdź czy zainteresuje go inny temat.
- Gdy sprzeciwia się i krytykuje wszystko co mówisz – sprawdź czy faktycznie jest zainteresowany znalezieniem innego rozwiązania, podając jako swoje argumenty przytoczone przez niego. Staraj się go zbić z tropu.

3.

Opisać wyrządzoną przez partnera krzywdę – po akcie przemocy, kiedy emocje opadną, porozmawiać z partnerem o tym co się zdarzyło. Opisać mu z detalami, co zrobił, nie tuszując agresji, nie usprawiedliwiając się i nie biorąc na siebie współodpowiedzialności za przemoc. Nie szukaj u niego aprobaty i czułości, pogódź się z tym, że fakt, że odważyłaś się mu przeciwstawić może mu się nie podobać. Nie pozwalaj na zbyt szybkie wyrażenie skruchy i zamknięcie sprawy. Opisz swoje myśli, uczucia i zachowania, jakie wywołała agresja partnera. Nie okazuj mu ciepłych uczuć.

4.

Postawić ultimatum – jeśli nadal nie ma możliwości znalezienia rozwiązania w komunikacji, kobieta powinna postawić ultimatum i wyznaczyć maksymalny okres, przez jaki będzie znosić taką sytuację. Masz prawo do tego, żeby oczekiwać, że sprawca przyzna się do agresji, zgodzi się na terapię, nie będzie więcej przekraczał granic i stosował przemoc.

5.

Spełnić ultimatum – jeśli nie uzyskasz zmiany, to poszukaj sobie psychoterapeutki, która pomoże Ci w procesie wychodzenia z toksycznej, przemocowej relacji, nawiąż kontakt z prawnikiem wyspecjalizowanym w pomocy osobom doświadczającym przemocy. A przede wszystkim – zabezpiecz się przed sytuacjami, w których będziesz zdana na łaskę i niełaskę partnera – pamiętaj, żeby zawsze mieć przy sobie karty, pieniądze, dokumenty i telefon komórkowy. Jeśli boisz się agresji, przygotuj torbę z rzeczami i daj komuś na przechowanie.*

* Za: C. Barea, Poradnik dla kobiet ofiar przemocy, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2010, str.44 i dalsze

Osoby doświadczające przemocy często mają ogromne poczucie wstydu i bezradności. Doświadczają też ambiwalentnych uczuć, a także dostają często sprzeczne informacje zwrotne (z jednej strony współczucie, z drugiej oskarżanie o bycie powodem własnej krzywdy, prowokowanie sprawcy, czy też masochizm, „lubienie” przemocy, głupotę, odpowiedzialność za wybór przemocowego partnera („widziały gały, co brały”). Dlatego niezwykle istotne jest, żeby zachowywać się i rozmawiać z odpowiednią wrażliwością.

Najważniejsza jest EMPATIA, gotowość wysłuchania, zapewnienie o tym, że można na nas liczyć.

Ważne jest przede wszystkim to, żebyś:

- wysłuchał/a osoby, która doznaje przemocy, uwierzył/a w to, co mówi;
- zapewnił/a ją o tym, że ma prawo szukać pomocy,
- zawiadomił/a osoby, które zajmują się udzielaniem pomocy w sytuacjach kryzysowych.

Pamiętaj, że NIE MUSISZ, starać się przeprowadzać „wychowawczych” rozmów z osobą stosującą przemoc czy też interweniować wprost. Masz prawo się bać i Twoim obowiązkiem jest przede wszystkim chronić siebie. Zastosuj analogię do porad, jak zakładać maskę tlenową w samolocie. Wskazuje się, żeby najpierw założył ją sobie opiekun/ka, a dopiero potem obsłużył dziecko. Dzięki temu opiekunka jest przytomna i może pomóc dziecku. Jeśli pozwolisz się skrzywdzić, nie tylko sam/a doświadczysz przemocy, ale także umocnisz w osobie, której chcesz pomóc przekonanie o wszechwładzy sprawcy i niemożności wyrwania się z toksycznej relacji.

Nie oznacza to jednak, że masz biernie przyglądać się aktom przemocy, ponieważ minimum, jakie musisz zrobić to zawiadomienie policji i nakłonienie jej do interwencji. Zapewnij też osobę doświadczającą przemocy o gotowości pomocy i udzielenia wsparcia, poszukaj sojuszników/ów, którzy będą stanowili przeciwwagę i wsparcie w ewentualnym starciu z agresorem.

Rozmawiając z osobą doświadczającą przemocy domowej warto pamiętać o kilku zasadach:

- unikaj własnych interpretacji i ocen sytuacji - mogą okazać się one nietrafne i pochopne,
- bądź cierpliwa/y, często kobiety odchodzą od przemocowego partnera i wracają do niego po kilka razy - nie jest to oznaka niepowodzenia czynionych przez nas działań, nie obwiniamy osoby poszkodowanej za przemoc w rodzinie,
- jasno sprecyzuj swoje przekonania dotyczące przemocy - za przemoc odpowiedzialny jest zawsze sprawca, uświadamiaj, że przemoc w rodzinie jest powszechnym zjawiskiem,

- nie bagatelizuj problemu – osoba doznająca przemocy wie najlepiej, jakich rozmiarów jest jej problem - brak wiary w tę świadomość, może zostać potraktowany jako bagatelizowanie,
- zamiast sugerować gotowe rozwiązania, zapytaj się, co byłoby pomocne w rozwiązaniu problemu,
- nie krytykuj „ofiary” za to, że wcześniej nie szukała pomocy - prawdopodobnie miała ważne powody, aby wcześniej tego nie czynić,
- nie wyręczaj, ale też nie wymagaj zbyt wiele - pomóż poszkodowanej rozwijać własne kompetencje - zrobi tyle, ile będzie w stanie,
- unikaj błędów, wynikających z Twojego sposobu myślenia, pytaj o przemoc wprost,
- unikaj używania terminu „ofiara” w stosunku do osoby doświadczającej przemocy domowej,
- włącz się aktywnie w opracowanie planu zapewniającego bezpieczeństwo,
- poinformuj o prawach, a w szczególności przypomnij, że osoba doświadczająca przemocy domowej ma prawo do wezwania policji w celu skutecznej interwencji, która polega na zatrzymaniu sprawcy, jeśli stwarza zagrożenie dla otoczenia, wypełnieniu formularza „A” Niebieskiej Karty, sporządzeniu notatki służbowej przez policjantów, i założenia sprawy karnej w prokuraturze*,
- poinformuj o miejscach, do których można zwrócić się o pomoc - najlepiej zapisać to na kartce lub wręczyć ulotkę; podaj informacje o grupach wsparcia dla „ofiar” przemocy domowej,
- poinformuj o bezpłatnych poradach prawnych, udziel informacji o schroniskach, domach dla matek z dziećmi, noclegowniach, postaraj się zachęcić do szukania pomocy,
- pozostaw decyzję o czasie i sposobie osobie, której chcesz pomóc, nie naciskaj, szanuj zasadę małych kroków,
- szukaj wspólnie niewielkich, lecz realnych posunięć,
- nawiązuj współpracę z innymi instytucjami, które mogą pomóc, aktywnie z nimi współpracując.

* Jej założenie jest bezpłatne, do założenia sprawy potrzebne są dowody: zaświadczenia lekarskie/obdukcje oraz wizyty u lekarza w Przychodni Zdrowia, lista świadków (zeznawać w sprawie mogą osoby obce i członkowie rodziny, wystarczy podać personalia świadków, nie trzeba pytać o ich zgodę), interwencje policji, zapisy z kasy z nagraniem awantury domowej.

O co warto zapytać:

- Co mogę zrobić, aby ci pomóc?
- Jak się czujesz ?
- Jak zachowanie sprawcy przemocy wpływa na ciebie?
- Jak sobie radziłaś do tej pory?
- Jak możesz zadbać o swoje bezpieczeństwo?
- Jeśli odejdiesz, czego będziesz się obawiać?
- Jeśli zostaniesz, czego będziesz się obawiać?
- Jak często dochodzi do przemocy?
- Jaki jest najgorszy scenariusz dla ciebie i dzieci?
- Czego się najbardziej boisz?
- Jakie podejmujesz kroki, aby chronić siebie/dzieci? (możesz się dowiedzieć, czy kobieta zrobiła już coś w tym kierunku)
- Jakie elementy ochrony są skuteczne w praktyce, a jakie nie?
- Jak radzisz sobie z całą sytuacją emocjonalnie? (Oceń stopień pewności siebie, wiary w siebie).
- Jakie zewnętrzne zasoby mogą okazać się pomocne? (znajomi, rodzina, dostęp do pieniędzy, innego zakwaterowania, itd.) Jak można zwiększyć zewnętrzne wsparcie?
- Czy mogę ci jeszcze jakoś pomóc?
- Jakie rozwiązania będą najbardziej praktyczne w twojej sytuacji? Co możemy zrobić?

Niespodziewane rany – niewłaściwe reakcje, najczęstsze błędy popełniane przez osoby starające się pomóc:*

Niedowierzenie: „Jesteś pewna/pewien, że tak było?”

Nie proś osoby, która się zgłasza o udowodnienie, że dyskryminacja/przemoc faktycznie miała miejsce. Nie oceniaj i nie podważaj prawdziwości wydarzenia. Zamiast tego powiedz, że chcesz usłyszeć więcej o tym wydarzeniu.

Zaprzeczanie: „Takie rzeczy się tutaj nie wydarzają.”

Odmawianie prawdziwości wydarzeniu nie zachęca do dzielenia się myślami i emocjami. Zamiast tego powtórnie wiktyimizuje osobę doświadczającą dyskryminacji/przemocy.

* Na podstawie materiałów ze strony <http://www.lekcjarownosci.pl/mlodziez-lgbt/przemoc/>, stan z 08.08.2013

Pomniejszanie znaczenia: „Nie bierz tego tak poważnie.”

Osoba może mocno przeżywać lub lekceważyć doświadczenie. Ty, w żadnym wypadku nie lekceważ tego, co się wydarzyło.

Postawa obronna: „Ale o co właściwie Ci chodzi?”

Trudno nie przyjmować postawy obronnej, kiedy słyszymy o przemoc, którą trudno nam przyjąć. Taki opór wobec prawdy drugiej osoby sprawia, że uwaga zostaje przeniesiona z istoty wydarzenia na inne okoliczności. Często taka postawa sprawia, że osoby opowiadające o przemoc wycofują się, a ich historie nie zostaje wypowiedziane.

Intelektualizowanie: „Ten problem społeczny w dzisiejszych czasach...”

Osoby szukające wsparcia zwykle nie poszukują wyjaśnienia mechanizmów dyskryminacji/przemocy. Podstawową potrzebą jest skupienie się na emocjonalnym aspekcie wydarzenia i wyrażenie emocji z nim związanych.

Racjonalizacja: „Jestem pewna, że mówiąc to, nie miał nic złego na myśli.”

Łatwo można odnaleźć wytłumaczenie wydarzenia, czy usprawiedliwienie motywów osób dopuszczających się przemoc/dyskryminacji, jednak umniejsza to znaczenie wydarzenia.

Odwrócenie uwagi: „To samo wydarzyło mi się dzisiaj rano...”

W intencji znalezienia porozumienia z osobą doświadczającą dyskryminacji/przemocy lub po to, aby zaoszczędzić osobie przykrych emocji, niektóre osoby wspierające zbyt szybko zmieniają temat. Takie zachowanie odwraca rolę, wprowadza osobę, która się do nas zwraca, w rolę słuchacza/słuchaczki, zaraz po tym jak wyrazi się chęć do wysłuchania jego czy jej.

Naprawianie/Branie na siebie odpowiedzialności: „Pójdę to zgłosić na policję.”

Przeskakiwanie od razu do rozwiązań, bez wysłuchania i/lub uzyskania zgody ze strony osoby doświadczającej przemoc, może świadczyć o lęku osoby wspierającej przed konfrontacją z trudnymi emocjami osoby pokrzywdzonej. Odbiera to też poczucie sprawczości tej osobie, przez co może ją osłabiać.

Hamowanie ekspresji emocji: „O nie... Nie rozklejaj się, nie płacz proszę!”

Przykre emocje mogą być niewygodne, ale niewyrażone emocje mają skłonność do odnajdywania innych form ekspresji. Zamiast hamowania emocji, towarzysząc osobie, kiedy doświadcza tych emocji, pomóż jej je wyrazić.

Obwinianie ofiary: „Ale dlaczego nie mówiłaś/mówiłeś wcześniej?”

Z całych sił staraj się unikać łączenia przemoc z odpowiedzialnością osoby jej doświadczającej. Skup się na przemoc samej w sobie, to ona jest zła.

Kiedy jesteś świadkiem przemoc masz obowiązek reagować, pamiętaj o zachowaniu zasad bezpieczeństwa!

1. TY jako świadek/świadkini przemoc domowej wobec osoby Tobie nieznanej

Zadzwoń na policję i poproś o interwencję. W miarę możliwości skontaktuj się z Pogotowiem Niebieskiej Lini (22 668 70 00) lub inną organizacją wspierającą osoby doświadczające przemoc domowej np. lokalnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Lista pomocowych instytucji jest dostępna pod adresem www.porozumienie.niebieskalinia.pl.

- Jeśli masz możliwość, przekaz osobie doświadczającej przemoc **słowa wsparcia i informacje o tym, gdzie może szukać pomocy.**
- Zastanów się, czy nie potrzebujesz **odreagować sytuacji w rozmowie ze specjalistą/ką.**

2. TY jako świadek/świadkini przemocy domowej wobec osoby z Twojej rodziny/otoczenia

- **Po pierwsze porozmawiaj** na ten temat z otoczeniem, postaraj się potwierdzić swoje podejrzenia.
- **Przygotuj się do rozmowy**, biorąc pod uwagę jak rozmawiać, żeby nie zranić oraz zwiększyć swoją świadomość dotyczącą mechanizmów przemocy.
- **Przygotuj listę organizacji/institucji** mogących udzielić pomocy, postaraj się, żeby osoba doświadczająca przemocy, niezależnie od tego jak się potoczy rozmowa, miała kartkę z informacjami (wielkości pozwalającej włożyć ją do kieszeni czy torebki i ukryć przed agresorem).
- **Zaoferuj swoją pomoc**, tak, żeby osoba doświadczająca przemocy wiedziała, że może się do Ciebie zwrócić w każdej chwili.
- **Ustal z osobą doświadczającą przemocy sygnał**, który będzie zawiadomieniem o niebezpieczeństwie.
- **Zaproponuj przechowanie kopii ważnych dokumentów** oraz wartościowych przedmiotów na wypadek gdyby musiała opuścić swoje mieszkanie w pośpiechu.
- **Zaoferuj ofierze praktyczne wsparcie** (jak dostęp do telefonu lub adresu w celach kontaktowych, zapasowe klucze, spiwory, ważne dokumenty potrzebne w nagłych wypadkach).
- **Utrzymuj kontakt** z osobą doświadczającą pomocy.
- **Jeśli osoba doświadczająca przemocy nie zechce się otworzyć**, a wydaje ci się, że jest ofiarą przemocy, zawiadom o tym odpowiednią instytucję, zapewniając profesjonalną pomoc.
- **Osoba doświadczająca przemocy**, oprócz wsparcia rodziny i najbliższych, potrzebuje także profesjonalnej opieki psychologa/psycholożki lub terapeuty/tki.
- **Nie utrzymuj przyjaźni z osobą doświadczającą przemocy oraz sprawcą jednocześnie**. Prawdą jest, że starając się wspierać obie strony, nie wyświadczysz zbyt dużej przysługi żadnej z nich. Kobieta potrzebuje porozmawiać z kimś, kto jej uwierzy, kto nie będzie solidaryzował się ze sprawcą oraz nie będzie namawiał jej, aby wróciła do partnera. Pozycja mediatora nie pomoże ci rozwiązać problemu.
- Zastanów się, czy nie potrzebujesz **odreagować sytuacji w rozmowie ze specjalistą/ką**.

Pomagając pamiętaj o trzech kluczowych kwestiach:

- 1.** Nie ty, lecz osoba doświadczająca przemocy będzie ponosić konsekwencje podjętych decyzji. Często podejmują one decyzje w swoim najlepszym interesie, tak jak postrzegają go w danej chwili, nie stosując się do rad.
- 2.** Odejście od kogoś jest bardzo trudną decyzją, która pociąga za sobą emocjonalne oraz praktyczne konsekwencje. Co więcej, często kobiety są w sytuacji, kiedy chcą podjąć konkretną decyzję odnośnie do sprawcy przemocy, podczas gdy on błaga je, aby zostały z nim zapewniając, że się zmieni.
- 3.** Często odejście od partnera stosującego przemoc oznacza koniec związku, a nie koniec przemocy. Statystycznie dwie kobiety są mordowane co tydzień przez obecnego lub byłego partnera. Większość z nich próbowała odejść lub odeszła od partnera, który stosował przemoc.

Przede wszystkim zachowaj cierpliwość. Być może osoba doświadczająca przemocy będzie chciała opowiedzieć ci o swoich przejściach kilkakrotnie, będzie starała się poprawić swoją sytuację, dać swojemu partnerowi kolejną szansę. Pamiętaj, że kobiety często odchodzą od partnera i wracają do niego wielokrotnie, ale zyskując więcej pewności siebie przy odpowiednim wsparciu, mogą zostawić partnera definitywnie.

6 sposobów, jakimi mężczyźni mogą zapobiec molestowaniu

1. BĄDŹ ŚWIADOMY

Molestowanie w przestrzeni publicznej jest niechcianym i niepożądanym działaniem naruszającym czyjąś prywatność. Molestowanie dotyka głównie kobiety, jest poniżające i degradujące.

2. BĄDŹ MĘSKIM SZOJUSZNIKIEM

Reaguj. Możesz odegrać ważną rolę w powstrzymaniu molestowania.

3. DAWAJ PRZYKŁAD

To zaczyna się od ciebie. Przemyśl swój język, postawę, zachowanie. Zastanów się, czy nie wpływają na kobiety i dziewczyny w sposób krzywdzący lub poniżający.

4. BĄDŹ WZOREM

To wpływa na innych. Rozmawiaj ze swoją rodziną, przyjaciółmi, współpracownikami i młodymi ludźmi wokół ciebie o traktowaniu kobiet z szacunkiem i godnością.

5. PRACUJ NAD SWOIM JĘZYKIEM I ZACHOWANIEM

Miej świadomość działania poniżających i obraźliwych kawałów, komentarzy i zachowań. Nie uczestnicz w tym ani nie śmieję się z innymi. Wspomagaj innych mężczyzn w byciu odpowiedzialnym.

6. DZIAŁAJ ODPOWIEDNIO

Oceń zagrożenie i dostosuj zachowanie do sytuacji, tak, aby rozwiązać ją bezpiecznie. Jeśli potrzebujesz, poproś o pomoc. Gdy jesteś świadkiem molestowania lub przemocy, porozum się z ofiarą i zaproponuj odpowiednie wsparcie. Powiedz jej, że nie popierasz tego, co ją spotkało; zapytaj, czy wszystko jest w porządku; powiedz jej, że mężczyzna nie ma prawa w ten sposób traktować kobiety.

10 rzeczy, które mogą zrobić mężczyźni, by przeciwdziałać przemocy wobec kobiet (wg Jacksona Katza)*

1.

Traktuj przemoc ze względu na płeć jako kwestię dotyczącą mężczyzn w różnym wieku i o różnym statusie socjoekonomicznym oraz zobacz ich nie tylko jako potencjalnych sprawców, ale również jako tych, którzy mogą takim zdarzeniom przeciwdziałać.

2.

W sytuacji, gdy brat, przyjaciel, kolega z klasy czy z pracy stosuje przemoc wobec swojej partnerki – czy wobec jakiegokolwiek innej kobiety – nie odwracaj głowy. Jeśli nie czujesz się dobrze z taką sytuacją, spróbuj porozmawiać z nim. Nie pozostaw obojętnym!

3.

Miej odwagę do spoglądania w głąb siebie. Zwracaj uwagę na sytuacje, w których to, co robisz lub mówisz, rani kogoś innego. Próbuj zrozumieć, w jaki sposób twoje zachowania mogą nieść ze sobą treści seksistowskie czy przemocowe. I pracuj nad tym, by je zmieniać.

4.

Jeśli podejrzewasz, że bliska ci kobieta była ofiarą przemocy, zapytaj, czy możesz jej pomóc.

5.

Jeśli kiedykolwiek teraz lub w przeszłości wykazywałeś zachowania przemocowe wobec kobiet, poszukaj profesjonalnej pomocy.

6.

Bądź sojusznikiem wszystkich kobiet, które swoimi działaniami przyczyniają się do zwalczania wszelkich form przemocy ze względu na płeć.

* Katz J., Paradoxs macho. Dlaczego niektórzy mężczyźni nienawidzą kobiet i co wszyscy mężczyźni mogą z tym zrobić, Warszawa: Wydawnictwo Czarna Owca, Fundacja Feminoteka, 2012.

7.

Rozpoznawaj zachowania homofobiczne i mów o nich głośno.

8.

Uczęszczaj na zajęcia, oglądaj filmy, korzystaj z programów, czytaj artykuły dotyczące nierówności płciowej, różnorodnych sposobów traktowania tego, czym jest męskość i odkrywaj korzenie przemocy ze względu na płeć. Edukuj siebie i innych na temat sił społecznych, które oddziałują i podsycają konflikty pomiędzy mężczyznami a kobietami.

9.

Występuj przeciwko traktowaniu kobiet jako obiekty seksualne, jak ma to miejsce w dużej ilości czasopism, programów telewizyjnych czy w innych sytuacjach.

10.

Jeśli masz taką możliwość, przekazuj młodym mężczyznom wiedzę na temat tego, jak „być męskim” w sposób, który nie będzie prowadził do zachowań przemocowych. Sam bądź takim przykładem.

Jak mówić o przemocy

Język wpływa na naszą zdolność zwracania uwagi na informacje. Słowa są wskazówkami – kierują naszą uwagę w stronę określonych aspektów działania ludzi i sytuacji, w jakiej się znajdujemy. W publikacji świadomie staramy się zmienić język mówienia o przemocy domowej. W czasie warsztatów będących częścią projektu, w dyskusji zainicjowanej przez jedną z uczestniczek, doszliśmy do wniosku, że chcemy uniknąć języka deficytu, czyli sposobu definiowania w sposób etykietujący i sprawiający, że tożsamość osoby doświadczającej przemocy jest sprowadzony wyłącznie do tego doświadczenia. Dlatego też uznaliśmy i uznaliśmy, że zamiast słowa „ofiara przemocy” będziemy mówić o „osobie doświadczającej przemocy”.

To, co jest zauważalne w sposobie relacjonowania wypadków przemocy wobec kobiet, to używanie formy

bezosobowej lub strony biernej, co jest jednym z głównych sposobów odwracania uwagi od roli mężczyzn w zjawisku przemocy wobec kobiet.

Jackson Katz zwraca uwagę, że dyskusja na temat przemocy ze względu na płeć, tocząca się w Sieci, w prasie, w telewizji i w codziennych rozmowach, zdominowana jest przez stronę bierną i gramatyczną „bezosobowość” – mówi się o zamordowanych kobietach, zgwałconej lekarce, porwanej dziewczynce. Unika się form wskazujących kim była osoba dokonująca aktów przemocy. Nie słyszymy – „mężczyzna zgwałcił kobietę”, w przestrzeni funkcjonuje sformułowanie odbierające podmiotowość – kobieta została zgwałcona.*

* Katz J., Paradoxs macho. Dlaczego niektórzy mężczyźni nienawidzą kobiet i co wszyscy mężczyźni mogą z tym zrobić, Warszawa: Wydawnictwo Czarna Owca, Fundacja Feminoteka, 2012.

Dzięki temu nie tylko odwraca się uwagę od tego, kto jest sprawcą, ale także dochodzi do uprzedmiotowienia ofiary. Oczywiście są wyjątki – kiedy sprawcą przemocy jest osoba z grup wykluczonych, czy dyskryminowanych, nagle zaczyna się ona pojawiać w języku – „Czarnoskóry mężczyzna molestował swoje uczennice”.

Strona bierna i eliminowanie sprawcy jako gramatycznego podmiotu skutecznie przesuwają odpowiedzialność za przemoc – oraz za jej zapobieganie – z mężczyzn sprawców na kobiety ofiary. Spójrzmy, jak to działa w języku codziennym. Wszystkie poniższe pytania stosują taki zabieg:

- Ile kobiet zostało zgwałconych na tej uczelni w zeszłym roku?
- Ile dziewcząt w tej szkole jest w związkach przemocowych?
- Ile nastolątek rocznie zachodzi w ciążę?

W każdym z tych przypadków użycie strony biernej lub usunięcie czynnika sprawczego z funkcji podmiotu przesuwają naszą uwagę z mężczyzn i chłopców na kobiety i dziewczęta. Wzmacnia to przekonanie, że przemoc ze względu na płeć jest sprawą kobiet, bowiem przedmiotem rozmowy staje się to, co dzieje się dziewczynkom i kobietom, a nie, kto co robi i dlaczego. Ale zmieńmy teraz podmiot w tych pytaniach:

- Ilu mężczyzn zgwałciło kobiety na tej uczelni w zeszłym roku?
- Ilu chłopców w tej szkole krzywdzi swoje dziewczyny?
- Ilu mężczyzn i chłopców zapłodniło nastolatki w zeszłym roku?

Umieszczenie czynnika sprawczego na miejscu gramatycznego podmiotu zmienia znaczenie całości.

Gdyby język stosujący te formy był bardziej powszechny, z pewnością łatwiej przychodziłoby nam uznanie odpowiedzialności mężczyzn za męską przemoc. Język by nas do tego skłonił.

Lingwistka Julia Penelope w wykładzie „Fałszywe opisy w języku patriarchalnym”, wygłoszonym na National Women’s Studies Conference w apeluje do kobiet i ostrzega je, by uważnie używały języka w rozmowach o przemocy, ponieważ obowiązująca konwencja językowa zdejmuje odpowiedzialność ze sprawcy i nie chroni interesów kobiet. Autorka ilustruje to następującym ciągiem zdań:

1. John pobił Mary.
2. Mary została pobita przez Johna.
3. Mary została pobita.
4. Mary jest bita.
5. Mary jest kobietą bitą.

Zastanów się, jakie znaczenie niesie każde z tych zdań. Kto jest podmiotem, a kto przedmiotem? Na kim koncentrujesz uwagę i dlaczego?

A teraz zacznij mówić o przemocy zupełnie inaczej niż do tej pory.



Problematykę przemocy domowej regulują dwa, podstawowe w tej mierze, akty prawne: Kodeks Karny oraz Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie uchwalona 29 lipca 2005 roku*.

I. Uregulowania dotyczące przemocy w rodzinie zawarte w Kodeksie Karnym.

W świetle polskiego prawa karnego przemoc w rodzinie stanowi przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności, o czym mówi:

Art. 207

§1. Kto znęca się fizycznie^{**} lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 197.

§1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia określonego w § 1 lub 2, działając ze szczególnym okrucieństwem lub wspólnie z inną osobą, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

* Znowelizowana 10 czerwca 2010 r.

** Przemoc fizyczna to wszelkie działania skierowane przeciw zdrowiu lub życiu ofiary, którą jest osoba najbliższa pozostająca w stałej lub czasowej zależności od sprawcy albo osoba małoletnia (czyli taka, która nie ukończyła 18 roku życia) lub nieporadna ze względu na swój stan psychiczny lub fizyczny o czym mówi §1 cytowanego wyżej artykułu. Jeżeli sprawca działa szczególnie okrutnie, za popełniony czyn grozi mu wyższy wymiar kary - od roku do 10 lat pozbawienia wolności (§2). Jeżeli natomiast w wyniku popełnienia przez sprawcę czynów określonych w §1 lub 2 pokrzywdzony podejmie próbę samobójczą, sankcja wynosi od 2 do 12 lat pozbawienia wolności. Fizyczna przemoc to także przemoc seksualna polegająca na wymuszaniu współżycia czy takich jego form, które nie są akceptowane przez ofiarę. Jeżeli sprawca dopuszcza się gwałtu, który także w małżeństwie jest przestępstwem, może odpowiadać na podstawie art.197 kodeksu karnego: Znęcanie się psychiczne to wszelkie działania charakteryzujące się poniżaniem, wzbudzaniem poczucia zagrożenia a także przemoc ekonomiczna wyrażająca się niezaspokajaniem potrzeb materialnych, uniemożliwianiem podjęcia pracy czy pozbawianiem dochodów. Do zaistnienia przestępstwa wystarczy dopuszczenie się przez sprawcę jednego rodzaju przemocy: fizycznej lub psychicznej.

10 maja 2013 Sejm znowelizował kodeks karny i kodeks postępowania karnego w zakresie ścigania przestępstw na tle seksualnym. Nowe przepisy zakładają, że gwałt wobec każdej osoby - zarówno małoletniej, jak i dorosłej - będzie ścigany z urzędu, a nie jak do tej pory na wniosek pokrzywdzonego lub jego prawnego opiekuna. Wprowadzono też zasadę, że ofiary przestępstw seksualnych będą przesłuchiwane w całym postępowaniu tylko raz, w specjalnym, przyjaznym pomieszczeniu i w obecności psychologa. Dźwięk i obraz z przesłuchania będzie nagrywany i odtwarzany na rozprawie sądowej. Powtórne przesłuchanie w sądzie będzie możliwe tylko wyjątkowo np. za pomocą telekonferencji bez konieczności bezpośredniej konfrontacji osoby pokrzywdzonej z oskarżonym, aby ograniczyć stres ofiary. Przy czym osoby małoletnie do 15. roku życia powinny być przesłuchiwane w razie konieczności tylko raz (w postępowaniu przygotowawczym), w specjalnie przygotowanych pomieszczeniach.

Inne przepisy kodeksu karnego znajdujące zastosowanie w przypadku zaistnienia przemocy domowej:

Art. 191.

§1 - Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbą bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia - podlega karze pozbawienia wolności do lat 3

Art. 190.

§1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art.115.

§12. Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem.

Art. 209.

§1 k.k. Kto uporczywie uchyla się od wykonywania ciężącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych - podlega karze pozbawienia wolności do lat 2

Art. 210.

§1. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

II. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zawarto w niej definicję tego, czym jest przemoc domowa. Art. 2 pkt 2 określa przemoc w rodzinie jako "jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą". Za członka rodziny przepisy ustawy uważają, zgodnie z powoływanym wcześniej art. 115 §11 małżonka, wstępnych (rodzice, dziadkowie), zstępnych (dzieci, wnuki), rodzeństwo, powinowatych w tej samej linii lub stopniu, osoby pozostające w stosunku przysposobienia (przysposobiony i przysposabiający) oraz ich małżonków, a także osoby pozostające we wspólnym pożyciu (partner w związku nieformalnym), rozszerzając to pojęcie o inne osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące (art.2 pkt 1).

Art. 14 ustawy daje sądowi możliwość zastosowania, zamiast tymczasowego aresztowania, dozoru policji pod warunkiem, że oskarżony o przestępstwo, o którym mówi art.13 opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym w terminie wyznaczonym

przez sąd, określając jednocześnie swoje miejsce pobytu.

Art.3 ustawy określa też formy pomocy, z jakich może skorzystać osoba dotknięta przemocą w rodzinie, a są to:

- poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne i socjalne,
- interwencja kryzysowa i wsparcie, ochrona przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc wspólnego zamieszkiwania z osobą pokrzywdzoną,
- zapewnienie, na żądanie osoby dotkniętej przemocą, bezpiecznego schronienia. Ustawa określa działania korekcyjno-edukacyjne jakie stosuje się wobec osób stosujących przemoc.

Osoba doświadczająca przemocy może skorzystać z takiej formy ochrony, jaką jest izolacja sprawcy. Są trzy drogi:

- 1) W postępowaniu cywilnym, niezależnie od postępowania karnego (np. przed wszczęciem postępowania).
- 2) W postępowaniu karnym, na etapie postępowania przygotowawczego.
- 3) Po zakończeniu postępowania karnego – środki karne lub probacyjne, orzekane w orzeczeniu kończącym, na czas określony.

Ad. 1) Środki izolacji sprawcy od pokrzywdzonego w postępowaniu cywilnym:* zobowiązanie do opuszczenia mieszkania orzekane na wniosek przez sąd cywilny (niezależnie od postępowania karnego):

- uprawnienie do złożenia wniosku przysługuje osobie dotkniętej przemocą, wspólnie zamieszkującej ze sprawcą – członkiem rodziny (wpis – 40 zł),
- przesłanką jest czynienie szczególnie uciążliwym wspólnego zamieszkiwania poprzez zachowanie polegające na stosowaniu przemocy,
- termin do rozpoznania sprawy – 1 miesiąc,
- wykonalność orzeczenia
- z chwilą ogłoszenia,
- nowe uregulowania prawne (1046 kpc): skuteczna egzekucja bez konieczności zapewnienia pomieszczenia tymczasowego
- zmiana orzeczenia możliwa w razie zmiany okoliczności (zmiana lub uchylene).

Ad.2) Środki izolacji sprawcy od pokrzywdzonego w postępowaniu karnym - przygotowawczym:nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego (275a kpk) przez podejrzanego wspólnie zamieszkującego z pokrzywdzonym;

- przesłanka – uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził;
- środek ten stosuje się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące z możliwością przedłużenia przez sąd na dalsze okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące (może być ich więcej niż jeden);
- oskarżonemu, na jego wniosek można wskazać miejsce pobytu w placówkach zapewniających miejsca noclegowe.

Ad. 3) Środki karne orzekane wobec sprawcy przemocy w rodzinie w postępowaniu sądowym: zakaz zbliżania się do określonych osób (pokrzywdzonego) – sąd powinien wskazać odległość od osób chronionych - 106 orzeczeń w 2011 roku, (26 - 2010); nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym - 110 orzeczeń w 2011 roku (20 - 2010);

- przesłanka – skazanie za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym wobec osoby najbliższej;
- środki karne mogą być połączone z obowiązkiem zgłaszania się do policji lub innego organu w określonych odstępach czasu;
- zakaz zbliżania orzeka się w latach od roku do lat 15;
- nakaz opuszczenia lokalu orzeka się w latach od roku do lat 10; (przy ponownym skazaniu za to samo przestępstwo możliwy jest dożywotni zakaz zbliżania się i nakaz opuszczenia lokalu)."

* W 2011 roku wpłynęły co najmniej 197 (353 – 2010) wnioski o zobowiązanie sprawcy do opuszczenia lokalu, z czego w co najmniej 49 (138 – 2010) przypadkach żądanie uwzględniono; żądanie oddalono jedynie w 10 (41 – 2010) przypadkach. Reszta spraw pozostawała w toku. Spadek liczby tego typu spraw w sądzie wynika prawdopodobnie z tego, że po raz pierwszy gromadzono je w formularzach statystycznych, a także z tego, że w niektórych sądach sprawy te rozpoznawane są w przez Wydziały Rodzinne i Nieletnich, zamiast w Wydziałach Cywilnych, co wpływa na zaniżenie danych. Szacuje się, że liczba tego typu spraw jest w rzeczywistości na porównywalnym lub wyższym poziomie aniżeli w 2010 roku

** Rozpoznawane są w przez Wydziały Rodzinne

Środki probacyjne orzekane wobec sprawcy przemocy w rodzinie: zakaz zbliżania się do określonych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - 190 orzeczeń w 2011 roku, (99 - 2010); nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - 406 orzeczeń w 2011 roku, (279 - 2010);

- przesłanka – orzeczenie w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary (zwykle kary pozbawienia wolności), ewentualnie warunkowego umorzenia postępowania;
- środki probacyjne (orzekane także łącznie) stosuje sąd w wyroku kończącym sprawę karną;
- środki probacyjne orzeka się w okresie próby na okres od 2 do 5 lat (sąd wskazuje odległość od osób chronionych oraz sposób kontaktu).

Zmiana w Kodeksie karnym (nowelą do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii – od 2.01.2012 roku) – art. 67 § 3 kk – nałożenie w/w obowiązku przy warunkowym umorzeniu postępowania.

art. 72 § 1 pkt 6a kk – obowiązek uczestnictwa w programach korekcyjno – edukacyjnych – wobec 296 osób (253 – 2010, 145 – 2009);

art. 72 § 1 pkt 7 kk – obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach – wobec 317 (170 – 2010, 90 – 2009);

art. 72 § 1 pkt 7a kk – obowiązek powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób – wobec 592 osób (554 – 2010, 375 – 2009);

Przyjęta przez Sejm RP nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, wchodząca w życie z dniem 01 sierpnia 2010 roku wprowadziła szereg zmian istotnych dla poprawy sytuacji osób doświadczających przemocy w rodzinie. Zgodnie z art. 9a ust. 1 gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym.

Zespół interdyscyplinarny powołuje wójt, burmistrz lub prezydent miasta. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi osoby reprezentujące:

- jednostki organizacyjne pomocy społecznej;
 - gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych; policję;
 - oświatę;
 - ochronę zdrowia;
 - organizacje pozarządowe,
- a także kuratorzy sądowi.

W skład zespołu interdyscyplinarnego mogą wchodzić także prokuratorzy oraz przedstawiciele podmiotów innych niż wymienione w ust.3, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zespół interdyscyplinarny działa na podstawie porozumień zawartych między wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta a podmiotami, o których mowa w ust.3 lub 5.

Dużo emocji wywołały nowe przepisy, umożliwiające, by w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe miał prawo odebrać dziecko rodzinie i umieścić je u innej niezamieszkującej z nią osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Zmieniły się także przepisy i nastąpiło rozszerzenie obowiązku realizacji procedury „Niebieskiej karty” · Zgodnie z art. 9d ust. 2 procedura „Niebieskie karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, policji, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Ministerstwo Sprawiedliwości w 2011 roku, działając we współpracy z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej oraz Komendą Główną Policji, opracowało i wydało Kartę Praw Osoby Dotkniętej Przemocą w Rodzinie. Karta zawiera zestaw podstawowych praw przysługujących osobie pokrzywdzonej przemocą w rodzinie oraz wykaz placówek, do których osoby te mogą zwrócić się po pomoc. Karta została wydana w formie ulotki, jako „podręczny informator” do kieszeni czy torebki, z którego w każdej chwili można skorzystać.

Karta została wydana w kilku wersjach językowych: polskiej (Karta Praw Osoby Dotkniętej Przemocą w Rodzinie), angielskiej (Charter of rights of a person affected by domestic violence), niemieckiej (Karte der Rechte einer Person die von Gewalt in der Familie betroffen ist), rosyjskiej (Хартия прав лица, пострадавшего от домашнего насилия) oraz francuskiej (Charte des droits de la personne qui subit les violences conjugales et familiales).

Kartę, przepisy prawne i poradniki można pobrać ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/>

Przydatny wyciąg z przepisów prawa <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/GKRPA/przemoc-domowa-w-prawie-karnym.pdf>

Niebieska karta

Zasady funkcjonowania „Niebieskiej Karty” zostały uregulowane w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” wydanym jako akt wykonawczy na podstawie art. 9d ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Rozporządzenie to określa:

- procedurę „Niebieskiej Karty”,
 - wzory formularzy „Niebieska Karta” wypełniane przez przedstawicieli podmiotów realizujących procedurę.
- Niebieska Karta składa się z 4 formularzy: A, B, C, D.



Wszczęcie procedury następuje przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta — A” przez przedstawiciela/kę jednego z podmiotów wymienionych w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (czyli policji, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, oświaty, służby zdrowia, pomocy społecznej), w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. W przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, czynności podejmowanej realizowane w ramach procedury przeprowadza się co do zasady w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego. Jeżeli to właśnie te osoby podejrzewamy o stosowanie przemocy wobec dziecka, to działania z udziałem dziecka przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.2), Zgodnie z tym przepisem osoba najbliższa to współmałżonek, wstępni, zstępni, rodzeństwo i powinowaci, a także osoby pozostające w faktycznym wspólnym pożyciu z osobą pokrzywdzoną. Działania z udziałem dziecka, co do którego istnieje podejrzenie, że jest dotknięte przemocą w rodzinie, powinny być prowadzone w miarę możliwości w obecności psychologa.

Po wypełnieniu formularza „Niebieska Karta – A” osobie, co do której istnieje podejrzenie, że dotyczy jej przemoc, przekazuje się formularz „Niebieska Karta — B”. Jeżeli tą osobą jest dziecko, formularz „Niebieska Karta — B” przekazuje się rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu albo osobie, która zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie. Po sporządzeniu formularza „Niebieska Karta – A” należy przekazać go do przewodniczącego/ej zespołu interdyscyplinarnego niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wszczęcia procedury. Kopię wypełnionego formularza „Niebieska Karta – A” pozostawia się u wszczynającego procedurę. Przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego

po otrzymaniu formularza „Niebieska Karta – A” niezwłocznie, lecz nie później niż w ciągu 3 dni od dnia jego otrzymania przekazuje formularz członkom zespołu interdyscyplinarnego.

Członkowie zespołu bądź grupy roboczej wypełniają formularz „Niebieska Karta – C” na posiedzeniu, w obecności zaproszonej osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Na posiedzenie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej nie zaprasza się dziecka. Osoba dotknięta przemocą w rodzinie nie ma obowiązku stawienia się na spotkanie. Nie grozi jej za to żadna sankcja. Taka sytuacja nie wstrzymuje jednak prac zespołu.

W dalszej kolejności członkowie zespołu bądź grupy roboczej wypełniają formularz „Niebieska Karta – D” w obecności osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie. Osoba ta zostaje wezwana na posiedzenie zespołu bądź grupy roboczej. Jeżeli domniemany sprawca przemocy nie stawi się na wezwanie zespołu, bądź grupy roboczej, to taka sytuacja nie wstrzymuje dalszych działań specjalistów, choć niewątpliwie przeprowadzenie rozmowy z domniemanym sprawcą jest ważne dla ustalenia planu pomocy rodzinie.

W następnej kolejności obowiązkiem zespołu jest wnikliwe przeanalizowanie sprawy, przygotowanie planu pomocy rodzinie i realizowanie go w dalszej części procedury.

Zakończenie procedury jest możliwe w dwóch przypadkach:

- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy, albo
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Zakończenie procedury wymaga udokumentowania w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego/ą zespołu interdyscyplinarnego. Protokół ten powinien zawierać:

- dane dotyczące osób, wobec których realizowana była procedura;

- datę rozpoczęcia i zakończenia procedury;
- opis podjętych działań w ramach procedury.

O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty uczestniczące w procedurze po jej zakończeniu.*

* Olszewska A., Procedura Niebieskiej Karty, <http://www.niebieskalinia.pl/serwis-prawny/akty-prawne>, stan na 6.08.2013



Wybór filmów na temat przemocy

Filmy fabularne

- Chłopięcy świat, reż. Michael Caton-Jones, USA 1993, film fab., czas trwania: 115'
- Czas motyli, reż. Mariano Barroso, Meksyk/USA 2001, film fab., czas trwania: 95'
- Dziewczyna z sąsiedztwa reż. Gregory Wilson, USA 2007, film fab., czas trwania: 91'
- Gniazdo bestii, reż. Claudio Assis, Brazylia 2007, film fab., czas trwania: 80'
- Juarez, Mexico, reż. James Cahill, USA 2005, film fab., czas trwania: 90'
- Kobieta samotna, reż. Agnieszka Holland, Polska 1987, film fab., czas trwania: 92'
- Kobiety bez mężczyzn, reż. Shirin Neshat, Shoja Azari, Niemcy/ Austria/ Francja 2009, film fab., czas trwania: 95'
- Kochankowie mojej mamy, reż. Radosław Piwowarski, Polska 1986, 93'. film fab., czas trwania: 93'
- Kwiaty wojny, reż. Yimou Zhang, Chiny/Hongkong 2011, film fab., czas trwania: 146'
- Lilja 4-ever, reż. Lukas Moodysson Dania/Szwecja 2002, film fab., czas trwania: 109'
- Made in Dagenham, reż. Nigel Cole, Wielka Brytania 2010, film fab., czas trwania: 108'
- Anarchistki, reż. Vincente Aranda, Belgia/Hiszpania/Włochy 1996, film fab., czas trwania: 122'
- Matka Teresa od kotów, Paweł Sala, Polska 2010, film fab., czas trwania: 95'
- Monster, reż. Patty Jenkins, USA 2003, film fab., czas trwania: 109'
- Musimy porozmawiać o Kevinie, Lynne Ramsay, USA/Wielka Brytania 2011, film fab., czas trwania: 110'
- Oskarżeni, reż. Jonathan Kaplan, USA 1988, film fab., czas trwania: 110'
- Persepolis, reż. Vincent Paronnaud, Marjane Satrapi, Francja/USA 2007, film fab., czas trwania: 95'
- Plac Zbawiciela, reż. Krzysztof Krauze, Joanna Kos-Krauze, Polska 2006, film fab., czas trwania: 105'
- Płonące łóżko, reż. Robert Greenwald, USA 1984, film fab., czas trwania: 100'
- Poliss, reż. Maiwenn, Francja 2011, film fab., czas trwania: 127'
- Politechnika, reż. Denis Villeneuve, Kanada 2009, film fab., czas trwania: 77'
- Siostry Magdalenki, reż. Peter Mullan, Irlandia/Wielka Brytania 2003, film fab., czas trwania: 119'
- Sypiając z wrogiem, reż. Joseph Ruben, USA 1992, film fab., czas trwania: 99'
- Vera Drake, reż. Mike Leigh, Francja/Nowa Zelandia/Wielka Brytania 2004, film fab., czas trwania: 125'
- Wybieram życie, reż. Andrzej Titkow, Polska 2008, film dok., czas trwania: 40'
- Za minutę dziewięć, reż. Tommy Davis, USA 2008, film fab., czas trwania: 83'
- Złe wychowanie, reż. Pedro Almodóvar, Hiszpania 2004, film fab., czas trwania: 105'

Filmy dokumentalne

- Chłopcy z dworca ZOO, reż. Rosa von Praunheim, Niemcy, film dok., czas trwania: 2011, 83'
- Czarny autobus, reż. Anat Yuta Zuria, Izrael, 2009, film dok., czas trwania: 52'
- Delikatnie nas zabijają III. Obrazy kobiet w reklamach, reż. Sut Jhally, USA 2000, film dok., czas trwania: 34'
- Kamienna cisza, reż. Krzysztof Kopiczyński, Polska 2007, film dok., czas trwania: 51'
- Kiedy w Indiach rodzi się dziewczynka, reż. Neil Samson, Maria Sherry, Wielka Brytania 2007, film dok., czas trwania: 45'
- Kobiety Islamu, reż. Farheen Umar, USA 2003, film dok., czas trwania: 47'
- Kobiety, których brak, reż. Manon Loizeau, Alexis Marant, Francja 2005, film dok., czas trwania: 52'
- Maski twarde. Przemoc, media i kryzys męskości, reż. Sut Jhally, prod. USA 1999, film dok., czas trwania: 84'
- Miss Representation, reż. Jennifer Siebel Newsom, USA 2011, film dok., czas trwania: 85'
- Niebieskoocy, reż. Bertram Verhaag, Niemcy, USA 1996, film dok., czas trwania: 54' lub 93'
- Pieśń Hibo, reż. Sigrid Dethloff, Renate Bernhard, Niemcy 2008, film dok., czas trwania: 55'
- Podziemne państwo kobiet, reż. Anna Zdrojewska, Claudia Snochowska-Gonzalez, Polska 2009, film dok., czas trwania: 45'
- Przeznaczone do burdelu, reż. Zana Briski, Ross Kauffman, Indie/USA 2005, film dok., czas trwania: 85'
- Przysięczona, reż. Lesław Dobrucki, Polska 2010, film dok., czas trwania: 18'
- Rezolucja ONZ nr 1960, reż. Marika Griehsel, Szwecja 2011, film dok., czas trwania: 59'
- Zbrodnia za zbrodnię, reż. Yoav Potash, USA 2011, film dok., czas trwania: 93'
- Ziemia kobiet, reż. Adriana Estrada, Meksyk 2002, film dok., czas trwania: 57'

Wybór publikacji i książek

Wybrane publikacje i książki

- Antydyskryminacja. Pakiet edukacyjny. CODN. Warszawa 2005
- Białe plamy na mapie równości płci, Redakcja: Anna Dzierzgowska, Joanna Piotrowska
- Stowarzyszenie Kongres Kobiet, Fundacja Feminoteka, Warszawa, 2011
- Bici biją, (oprac. zbiorowe), ŻAK Wydawnictwo Akademickie, 2012
- Co wiemy o dyskryminacji ze względu na wiek - rozdział z publikacji "My też - seniorzy w UE", Akademia Rozwoju Filantropii, 2004
- Czas na prawa. Polski Raport Social Watch 2008, Koalicja KARAT, Warszawa 2008
- Czarna księga kobiet, Ockrent Christine, Wydawnictwo W.A.B. 2007
- Człowiek i agresja. Głosy o nienawiści i przemocy. Ujęcie interdyscyplinarne, Wydawnictwo SIC! I SNS PAN, Warszawa 2002
- Człowiek dorosły i starszy w sytuacji przemocy, (oprac. zbiorowe), Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2012
- Damy, rycerze i feministki. Kobiety dyskurs emancypacyjny w Polsce, Sławomira Walczewska, Wydawnictwo eFka, Kraków 2000
- (De)konstrukcje kobiecości, Joanna Mizielińska, słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2004
- Dlaczego Bóg nienawidzi kobiet?, Benson Ophelia, Stangroom Jeremy, Wydawnictwo Czarna Owca, 2011
- Dobro dziecka w dyskursie państwo – rodzina, inaczej o przemocy domowej, Kamińska Kamila, Oficyna Wydawnicza IMPULS, 2011
- Dość milczenia. Przemoc seksualna wobec kobiet i problem gwałtu w Polsce. J. Piotrowska, A. Synakiewicz (red.), Fundacja im. Heinricha Boella i Fundacja Feminoteka, Warszawa 2011
- Drogi Równości. Izabela Jaruga-Nowacka - polityczka, feministka, działaczka lewicy, (red.) Beata Maciejewska, Katarzyna Kądziała, Zuzanna Dąbrowska, Fundacja Przestrzenie Dialogu, 2011
- Druga płeć, Simone de Beauvoir, Santorski i S-ka, Warszawa 2003
- Duch równości. Tam gdzie panuje równość wszystkim żyje się lepiej, Kate Pickett, Richard Wilkinson, Wydawnictwo Czarna Owca, 2011
- Dyskryminacja ze względu na płeć i jej przeciwdziałanie - publikacja powstała jako część projektu "Przewyciężanie barier na drodze ku równości kobiet i mężczyzn w Polsce", realizowanego w ramach Programu dot. Wspólnotowej Strategii Ramowej na rzecz Równości Płci 2001-2006. Warszawa 2004 (publikacja bezpłatna, niedostępna w wolnej sprzedaży)
- Dyskryminacja ze względu na wiek - regulacje prawne. Adam Bodnar (tekst opracowany dla Akademii Rozwoju Filantropii)
- Dyrektywy Unii Europejskiej dotyczące równego traktowania bez względu na rasę, jako instrument zmiany prawa polskiego. Międzynarodowa konferencja naukowa, 29 września 2004, Dyrektywy Unii Europejskiej dotyczące równego traktowania bez względu na rasę, jako instrument zmiany prawa polskiego. Międzynarodowa konferencja naukowa, 29 września 2004, Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej oraz Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004

- Dziecko jako ofiara przemocy, (oprac. zbiorowe), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2009
- Edukacja bez wykluczenia. ABC wsparcia dla dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Informator dla nauczycieli i nauczycielek Agnieszka Kaim, Agata Gugniiewicz, Fundacja Przestrzenie Dialogu, 2007
- Edukacja na rzecz tolerancji. Przewodnik internetowy - publikacja w formie CD, OSCE, Instytut Europeistyki UJ, Kraków 2006
- Europejskie ramy odniesienia dotyczące zapobiegania zaniedbywaniu i przemocy wobec osób starszych - Kontekst, dobre praktyki i zalecenia, 2011
- Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością, Danuta Gorajewska. Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa 2006
- Fakty przeciwko mitom o lesbijkach i gejach Kostrzewa Y., Zawadzka A., Porozumienie Lesbijek, Warszawa 2006
- Feministki własnym głosem o sobie, S. Walczewska (red.), Fundacja Kobieta eFka, Kraków 2005
- Funkcjonowanie psychospołeczne osób niepełnosprawnych umysłowo, Ryszard Kościelniak, WSiP, Warszawa 1996
- Gender – film – media, E.Oleksy, E. Ostrowska (red.), Rabid, Kraków 2001
- Gender: konteksty, M. Radkiewicz (red.), Rabid, Kraków 2005
- Gender-kultura-społeczeństwo, M. Radkiewicz (red.), Rabid, Kraków 2002
- Gender – kulturowa tożsamość płci. Podręcznik dla trenerów, Amnesty International, Warszawa 2005
- Gender mainstreaming. Jak skutecznie wykorzystać jego polityczny potencjał?, Agnieszka Grzybek (red.), Przedstawicielstwo Fundacji im. Heinricha Bella w Polsce, Warszawa 2008
- Gender. Perspektywa antropologiczna (t. 1: Organizacja społeczna), pod red. Renaty E. Hryciuk i Agnieszki Kościańskiej. Warszawa: UW, 2007
- Gender w kinie europejskim i mediach, Ostrowska E. (red.), Rabid, Kraków 2001
- Gender w kulturze popularnej, M. Radkiewicz (red.), Rabid, Kraków 2003
- Gender w społeczeństwie polskim, (oprac. zbiorowe), Nomos Zakład Wydawniczy, 2011
- Gwałt. Głos kobiet wobec społecznego tabu, Zofia Nawrocka, Wydawnictwo KSIĄŻKA I PRASA, Warszawa, 2013
- Gwałt na randce, S. Mufson, R. Kranz, Elma Books, Warszawa 1996
- Historia gwałtu, Vigarello Georges, Wydawnictwo Aletheia, 2011
- Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały? Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły?, Adele Faber, Elaine Mazlish, Media Rodzina, Poznań 2001
- Jak pisać i mówić o dyskryminacji. Poradnik dla mediów, Beata Maciejewska, Stowarzyszenie Inicjatyw Niezależnych Mikuszewo, 2007
- Jak pokonać traumę po molestowaniu seksualnym?, Carter William Lee, Wydawnictwo Helion, 2010
- Jak skutecznie działać w organizacji?, Fundacja OŚKa, Warszawa 1999
- Jeśli jesteś ofiarą gwałtu: Jeśli jesteś ofiarą przemocy i inne Poradniki prawne Centrum Praw Kobiet

- Kobiety, feminizm i media, I. Kowalczyk, E. Zierkiewicz (red.), Stowarzyszenie Kobiet KONSOLA, Poznań, Wrocław 2005
- Kobiety i mężczyźni: odmienne spojrzenia na różnice, B. Wojciszke (red.), GWP, Gdańsk 2002
- Kobiety i rozwój. Kronika aktywności kobiet na terenach wiejskich, Justyna Stuzik (red.), Fundacja Przestrzeń Kobiet, Kraków 2010
- Kobiety w kulturze popularnej, I. Kowalczyk, E. Zierkiewicz (red.), Stowarzyszenie Kobiet KONSOLA, Poznań, Wrocław 2002
- „Kobiety w mediach” W: Kobiety w Polsce, E. Olczyk, A. Twardowska, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2003
- Kobiety w Polsce na przełomie wieków. Nowy kontrakt płci?, Małgorzata Fuszara (red.), Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2002
- Kobiety w Polsce w latach 90tych – raport. Centrum Praw Kobiet, (publikacja dostępna na stronach CPK: <http://free.ngo.pl/temida/spis.htm>)
- Kolor Purpury, Alice Walker, Muza 2003
- Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą, CODN, Warszawa 2005; (publikacja dostępna na stronach: <http://www.inni-rowni.pl/content/view/79/2>)
- Kościół, państwo i polityka płci, Adam Ostolski (red.), Przedstawicielstwo Fundacji im. Heinricha Bölla w Polsce, Warszawa 2010
- Kształcenie chłopców i dziewcząt. Naturalny porządek, nierówność, czy dyskryminacja? Grzegorz Mazurkiewicz, Bogusława Bębniak, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Kraków, 2005
- Kulturowa tożsamość płci. Podręcznik dla trenerów, Amnesty International Polska, Warszawa 2005
- Mam prawo. Biuletyn, Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny, Warszawa
- Mała książka o przemocy, Stalfeld Pernilla, Wydawnictwo Czarna Owca, 2008
- Mechanizmy przemocy w rodzinie z pokolenia na pokolenie, Widera-Wysoczańska Agnieszka, Wydawnictwo Difin Centrum Doradztwa i Informacji, 2012
- Mężczyźni na rzecz Zmiany, Anna Lipowska - teutsch (red.), Towarzystwo Interwencji Kryzysowej, Kraków 2006
- Milczenie owieczek. Rzec o aborcji, Kazimiera Szczuka, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2004
- Miłość, władza i manipulacja w bliskich związkach, Mandal Eugenia, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012
- Molestowanie seksualne na uczelniach wyższych wciąż tematem tabu” - analiza obowiązujących regulacji prawnych, r. pr. Karolina Kędziora, Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego, Warszawa, 2011
- Mowa nienawiści. Raport 2001, opr. Sergiusz Kowalski i Magdalena Tulli; Otwarta Rzeczpospolita: Stowarzyszenie Przeciwko Antysemityzmowi i Ksenofobii
- Myśl feministyczna. Wprowadzenie, Rosemarie Putnam Tong, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002
- Nagie i ubrane. Jak media przetwarzają ciała kobiet i dziewcząt? E. Majewska, W: Jej portret – pakiet edukacyjny

- Napastowanie seksualne. Głupia zabawa czy poważna sprawa, A. Wołosik, współpr. E. Majewska, Wydawnictwo Difin, 2010
- Narysuj mi prawa człowieka, Stowarzyszenie Amnesty International w Polsce, 1996
- Nauczycielskie poniżanie. Szkolna przemoc wobec dziewcząt, Kopciwicz Lucyna, Wydawnictwo Difin Centrum Doradztwa i Informacji, 2011
- Niebieska Karta Nowe obowiązki dyrektora gimnazjum wobec ucznia krzywdzonego. Płyta CD z wzorami dokumentów, Wydawnictwo Raabe, 2012
- Niebieskoocy. Podręcznik do prowadzenia zajęć w organizacjach, Nora Lester
- Nikt nie rodzi się kobietą, T. Hołówka (red.), Czytelnik, Warszawa 1982
- No Logo, Naomi Klein, Świat Literacki, 2004
- Nowa psychologia kobiety. Podejście feministyczne, E. Kaschak, GWP, Gdańsk
- Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce, Fuszara M. (red.), Trio, Warszawa 2008
- Obraz mężczyzny w polskich mediach. Prawda – Fałsz – Stereotyp, K. Arcimowicz, GWP, Gdańsk 2003, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, 2011
- Parlamentey zjednoczone w zwalczaniu przemocy domowej wobec kobiet. Podręcznik dla parlamentarzystów, opracowanie tekstu: Albert Pol, KANCELARIA SEJMU Biuro Spraw Międzynarodowych, Warszawa, 2007
- Pełnym głosem. Periodyk feministyczny, numery: 1-5, Fundacja Kobieta eFKa, Kraków
- Pierwsze Kroki - Jak uczyć o prawach człowieka, Stowarzyszenie Amnesty International w Polsce, 1997
- Płeć i rodzaj w edukacji, red. Mariola Chomczyńska-Rubacha, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Łódź 2004
- Podstawy feministycznej terapii rodzin, Braverman Lois, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne / GWP, 2003
- Podręcznik do prowadzenia zajęć w oparciu o film Delikatnie nas zabijają 3; Opracowany przez Fundację Autonomia, bazuje na tłumaczeniu materiału przygotowanego przez Media Education Foundation (redakcja wydania polskiego: Agata Teutsch).
- Podręcznik do prowadzenia zajęć w oparciu o film Maska twardziela; opracowany przez zespół Fundacji Autonomia w składzie: Marcin Dziurok, Monika Serkowska, Ewa Stoecker, Agata Teutsch na podstawie podręcznika wydanego przez Media Education Foundation autorstwa Jeremy'ego Karpa i Jacksona Katza.
- Polityka równości płci. Przewodnik Inicjatywy Wspólnotowej Equal, przekład dokumentu Komisji Europejskiej “EQUAL Guide on Gender Mainstreaming”, wyd. Fundacja “Fundusz Współpracy”, Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr, Warszawa 2005
- Polityka równości płci na poziomie lokalnym Fundacja “Ośrodek Informacji Środowisk Kobietych OŚKa”, Warszawa 2005
- Polityka równości płci. Polska 2007. Raport, Bożena Chołuj (red.), Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) w Polsce, Warszawa 2007
- Polityka równości płci w praktyce. Podręcznik, Astrida Neimanis, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) w Polsce, BKK Fundusz Współpracy, Warszawa 2006

- Pornoland. Jak skradziono naszą seksualność, Dines Gail, Wydawnictwo w Drodze, 2012
- Poznajmy się. Scenariusz warsztatu i materiały dla nauczycieli do warsztatu "Poznajmy się", Izabela Czerniejewska, Ambasada Brytyjska w Polsce, Warszawa, 2007
- Portrety kobiet i mężczyzn w środkach masowego przekazu oraz podręcznikach szkolnych, R. Siemieńska (red.), Wyd. Naukowe „Scholar” Warszawa 1997
- Praktyczny poradnik pomocowy, Ewelina Burdon, Katarzyna Rżanek, Monika Grotecka, Paweł Siłakowski, Aneta Przyborowska, Aneta Mikołajczyk, Karolina Brzezińska, Stowarzyszenie Lambda Warszawa, Warszawa, 2012
- Prawa człowieka - Edukacja – Działanie. Pakiet edukacyjny, Stowarzyszenie Amnesty International w Polsce, 2003
- Prawa człowieka. Poradnik dla policjantów, Beckley Alan, Ośrodek Praw Człowieka UJ, Kraków 2002
- Prawa kobiet w kontekście praw człowieka, Charlotte Bunch, Samantha Frost w: Prawa kobiet w dokumentach ONZ, OSKa, Warszawa 1998
- Prawa mniejszości seksualnych – prawami człowieka, Biblioteczka Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, Zeszyt 5 (9/2003), Warszawa 2003
- Prawne i instytucjonalne aspekty przeciwdziałania dyskryminacji w Polsce, Barbara Liegl, Bernard Perchinig, Birgit Weys. Publikacja wydana w ramach projektu Phare 2002 "Wzmocnienie polityki antidyskryminacyjnej", realizowanego przez Sekretariat Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn oraz Instytut Praw Człowieka im. Ludwika Boltzmanna w Wiedniu
- Prezent dla przyjaciółki. Poradnik o prawach kobiet, Ewa Stoecker, Agata Teutsch, Wydawca: Fundacja dla Polski, Warszawa 2010
- Profesjonaliści przeciwko pomocy domowej - materiały szkoleniowe, BUPNET GmbH, Getynga, 2011
- Przeciwdziałanie dyskryminacji. Pakiet edukacyjny dla trenerów i trenerek, Lambda Warszawa, Warszawa 2005
- Przeciwdziałanie dyskryminacji w Polsce. Aspekty prawne i instytucjonalne, Sekretariat Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, Warszawa 2004 (publikacja bezpłatna, niedostępna w wolnej sprzedaży)
- Przeciwdziałanie dyskryminacji w Polsce. Jak bronić swoich praw, Sekretariat Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, Warszawa 2004 (publikacja bezpłatna, niedostępna w wolnej sprzedaży)
- Przeciwdziałanie dyskryminacji z powodu orientacji seksualnej w świetle prawa polskiego oraz standardów europejskich, red. Krzysztof Śmiszek, Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa 2006
- Przeciwdziałanie przemocy i przemocy seksualnej wobec dziewcząt. Poradnik dla nauczycieli i nauczycieli. Praca zbiorowa pod redakcją: Beaty Stępień i Aliny Synakiewicz, Fundacja Feminoteka, Warszawa, 2008
- Przeciwdziałanie przemocy domowej, Mellibruda Jerzy, Instytut Psychologii Zdrowia, 2012
- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wobec kobiet, Urszula Nowakowska, Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2010

- Przełamać milczenie. Łamanie praw człowieka ze względu na orientację seksualną, Amnesty International Polska, Gdańsk 2003
- Przemoc i mobbing w szkole, w domu, w miejscu pracy, (oprac. zbiorowe), Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012
- Przemoc motywowana uprzedzeniami. Przepięstwa z nienawiści red. Anna Lipowska-Teutsch, Ewa Ryłko, Towarzystwo Interwencji Kryzysowej, Kraków, 2008
- Przemoc wobec osób starszych (oprac. zbiorowe), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010
- PRZEMOC WOBEC KOBIET W RODZINIE I RELACJACH INTYMNYCH. PODSTAWOWE INFORMACJE, Ewa Majewska, Amnesty International Sekcja Polska, Warszawa, 2005
- Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne, Beata Gruszczńska Wolters Kluwer, Warszawa, 2007
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie. Niezbędnik policjanta. Ludmiła Tomaszewska Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2007
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie. Niezbędnik pracodawcy. Agnieszka Woźnica Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2007
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie. Niezbędnik pracownika socjalnego. Joanna Różyńska Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2007
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie. Niezbędnik prokuratora. Ludmiła Tomaszewska Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2007
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie. Niezbędnik psychologa. Magdalena Józwick Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2007
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie. Niezbędnik sędziego. Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2008
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie. Niezbędnik współpracy międzyinstytucjonalnej. Urszula Nowakowska, Elkie Pupek, Centrum Praw Kobiet, Warszawa, 2009
- Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia, Badura-Madej Wanda, Dobrzyńska-Masterhazy Agnieszka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000
- Przemoc w rodzinie. Psychoterapia sprawców i ofiar, Madanes Cloé, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne / GWP, 2004
- Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość, Mazur Jadwiga, Wydawnictwo Akademickie Żak, 2002
- Przemoc w wychowaniu rodzinnym, Maćkiewicz Jolanta, Oficyna Wydawnicza IMPULS, 2009
- Przemoc. Uraz psychiczny i powrót do równowagi, J. Lewis Herman, GWP, Gdańsk 2003
- Przepięstwa z nienawiści w Polsce. Publikacja pokonferencyjna, Stowarzyszenie Pracownia Różnorodności, Toruń 2011
- Psychologia rodzaju. Kobiety i mężczyźni: podobni czy różni, Linda Brannon, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002
- Psychologia społeczna. Serce i umysł, E. Aronson, T.D.Wilson, R.M.Akert, Zysk i S-ka
- Psychologia uprzedzeń, Todd D. Nelson, GWP, Gdańsk 2003
- Razem przeciw przemocy, Pospiszyl Irena, ŻAK Wydawnictwo Akademickie, 2007
- Raport o przemocy wobec kobiet w rodzinie i relacjach intymnych, E. Majewska, Amnesty International, 2006

- Rodzice - ofiary przemocy, Rzytki-Sroka Justyna, Instytut Psychologii Zdrowia, 2012
- Role płciowe. Socjalizacja i rozwój, Chomczyńska-Rubacha Mariola (red.), Łódź 2006
- Różne spojrzenia na przemoc, Szczepanik Renata, Wawrzyniak Renata (red.), Wydawnictwo Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, 2008 Łódź
- Paradoks Macho. Dlaczego niektórzy mężczyźni nienawidzą kobiet i co wszyscy mężczyźni mogą z tym zrobić, Jackson Katz, Wyd. Czarna Owca, Warszawa 2012
- Poradnik dla kobiet ofiar przemocy, Barea Consuelo, Wydawnictwo Czarna Owca, 2010 Warszawa
- Poradnik dla nauczycielek i nauczycieli, Ewa Majewska, Ewa Rutkowska, współpr. Anna Wołosik, Małgorzata Jonczy - Adamska, Dom Współpracy Polsko - Niemieckiej, Gliwice 2007
- Publikacja o Dyskryminacji Wielokrotnej Sieci "Równość i Różnorodność - praktycznie", która powstała w ramach projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w wersji on-line: <http://rownosc.info/rownosc.php/main/index/page/747>
- Równe traktowanie kobiet i mężczyzn. Aspekty prawne i instytucjonalne. Przewycięzanie barier na drodze ku równości kobiet i mężczyzn w Polsce, Sekretariat Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, Warszawa 2004
- Równość płci - temat dla dziennikarzy, temat dla dziennikarek Broszura Fundacji "Partners" Polska, przygotowana we współpracy z Fundacją Heinricha Bölla - Przedstawicielstwo w Polsce, Warszawa 2004
- Równość praw kobiet i mężczyzn, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2001
- Równouprawienie w praktyce. Kluczowe opinie 2005. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości, Komisja Europejska Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans, 2005
- Różni – Równi. Program edukacyjny. Podręcznik dla prowadzących lekcje na temat mniejszości narodowych i etnicznych, Stowarzyszenie „Jeden Świat”, Poznań 2004
- Różni – Równi. Program edukacyjny. Podręcznik dla prowadzących lekcje na temat praw człowieka, Stowarzyszenie „Jeden Świat”, Poznań 2003
- Rykoszetem. Rzecz o płci, seksualności i narodzie, A. Graff, W.A.B., Warszawa 2008
- Samoobrona dziewcząt. Naucz się bronić, S. Graff, MUZA, Warszawa 2003
- SCENARIUSZE GODZIN WYCHOWAWCZYCH. Wychowanie a role płciowe. Dorota Pankowska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2008
- Społeczno-kulturowa tożsamość płci. Między teorią a praktyką, red. E.Krzaklewska, K.Slany, Kraków 2011. Publikacja dostępna na stronie UJ <http://www.sociologia.uj.edu.pl/gender/images/downloads/publikacja.pdf>
- Sytuacja ofiar zgwałcenia w postępowaniu przygotowawczym B. Zadumińska, Kraków 2006
- Ślepa na płęć. Edukacja równościowa po polsku. Raport krytyczny, Anna Dzierzgowska, Ewa Rutkowska, wyd. Fundacja Feminoteka, Warszawa 2008
- Świat bez kobiet. Płęć w polskim życiu publicznym, Agnieszka Graff, W.A.B., Warszawa 2001
- Świadkowie przemocy, Antoni Piot, Instytut Psychologii Zdrowia, 2012
- Taniec wysokiego ryzyka. Historie prawdziwe, Autorki Anonimowe, Centrum Praw Kobiet, 2008
- Tolerancja. Jak uczyć siebie i innych, Jolanta Ambrosewicz – Jacobs, wyd. Stowarzyszenie Villa Decjusza, Kraków 2003

- Tolerancyjni. To się dzieje, Towarzystwo Inicjatyw Edukacyjnych "ę", 2008
- W dniu ich święta. Przemoc symboliczna, media i podmiot kobiecy w świadomości grup pokoleniowych, Kopciewicz Lucyna, Wydawnictwo IMPULS, 2011
- Wiek kobiet, Pismo Ośrodka Informacji Środowisk Kobięcych OŚKa 4/1, 2001 (w szczególności Barbara Macdonald, Poza siostrzeństwem: ageism w women's studies, 1991)
- Wielka nieobecna - o edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej w Polsce. Raport, Marta Abramowicz (red.), Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, 2011
- Wizerunek kobiety w reklamie telewizyjnej, Joanna Bator, wyd. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 1998
- Wizerunek osób starszych w mediach. Raport medialny 2007, Fundacja "Ja Kobieta"
- Wołanie o prawa kobiety, Mary Wollstonecraft, Wydawnictwo Mamania, Warszawa 2011
- W poszukiwaniu małej dziewczynki, Izabela Kowalczyk, Edyta Zierkiewicz (red.), Stowarzyszenie Kobiet KONSOLA, Poznań 2003
- Wrażliwy macho. Mężczyzna 2000, H. Goldberg (tytuł oryginału 'The New Male', książka wydana w Stanach Zjednoczonych w 1979 roku), Diogenes, Warszawa 2000
- Wstyd i przemoc, Gilligan James, Wydawnictwo Media Rodzina, Harbor Point Sp. z o. o, 2001
- Wybierz różnorodność. Promowanie postaw antydyskryminacyjnych w organizacji, szkole, red. Anna Kamińska, Stowarzyszenie Inicjatyw Niezależnych Mikuszewo, 2007
- Wybrane aspekty przemocy. Diagnoza i profilaktyka, (oprac. zbiorowe), Akapit Wydawnictwo Edukacyjne, 2010
- Wychować, wyleczyć, wyzwolić, Anna Lipowska-Teutsch, PARPA, Warszawa 1998
- Wychowanie a role płciowe, Dorota Pankowska, GWP 2005
- Wychowanie a role płciowe. Program edukacyjny, Dorota Pankowska, GWP 2005
- Zanim Będzie za Późno, Ackerman Robert, GWP Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2004
- Zasada równego traktowania w życiu społecznym. Wybrane zagadnienia prawa europejskiego i polskiego, Filipek Paweł, Połatyński Łukasz, Żytkiewicz Natalia, Ośrodek Praw Człowieka UJ, Kraków 2008, - publikacja w wersji papierowej i na CD
- Zasada równości i zasada niedyskryminacji. Studia BAS nr 2(26) 2011, Bożena Kłos, Jolanta Szymańczak (red.), Warszawa 2011
- Zasada równości szans kobiet i mężczyzn w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Poradnik, Maja Branka, Marta Rawłuszko, Agnieszka Siekiera, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009
- Zbrodnie nienawiści, zmowa milczenia. Tortury i okrutne traktowanie ze względu na tożsamość seksualną, Amnesty International Publications, wyd. I, 2001
- Znęcanie się w szkołach. Jak przeciwdziałać znęcaniu? Przewodnik dla nauczycieli, wyd. Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa 2008
- Znęcanie się w szkołach. Przewodnik dla młodzieży jak przeciwdziałać znęcaniu?, wyd. Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa 2008
- Zostać czy odejść? Czy ten związek można ocalić? przewodnik dla kobiet, Bancroft Lundy, Patrisi Jac, Wydawnictwo Rebis, 2013

- Z perspektywy równości płci – publikacja Rady Europy, tłumaczenie polskie i wydanie – Sekretariat Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, styczeń 2005 (publikacja bezpłatna, niedostępna w wolnej sprzedaży)

Na stronie Niebieskiej Linii można znaleźć obszerną bibliografię książek i artykułów na temat przemocy w rodzinie.

Portale z bazą publikacji i materiałów edukacyjnych:

- Portal Równość INFO, www.rownosc.info
- Portal Nikt Nie Rodzi Się z Uprzedzeniami, www.bezuprzedzen.org

Literatura piękna

- Ballada o Januszkę, Sławomir Łubiński, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 2009
- Bardzo biała wrona, Ewa Nowak, Wydawnictwo Egmont Polska Sp. z o.o., 2009
- Ciemno, prawie noc, Joanna Bator, Wydawnictwo W.A.B., 2013
- Ciotka małych dziewczynek, Izabela Szolc, Wydawnictwo Nowy Świat, 2007
- Dziewczyna z tatuażem. Nieautoryzowany przewodnik po świecie Stiega Larssona i Trylogii Millennium, Dan Burstein, Arne De Keijzer, John-Henri Holmberg, Wydawnictwo Bukowy Las, 2012
- Dziewczynka, która przestała się uśmiechać, Tibo Gilles Zau, GWP Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2004
- Dziewczynka, która widziała zbyt wiele, Małgorzata Warda, Wydawnictwo Prószyński Media, 2012
- Emma i ja, Elizabeth Flock, Harlequin Enterprises, 2006
- Fastryga, Grażyna Jagielska, Wydawnictwo W.A.B., 2006
- Gnój, Wojciech Kuczok, Wydawnictwo W.A.B., 2003
- Handlowałam kobietami, Antonio Salas, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012
- Jedyne dziecko, Jack Ketchum, Wydawnictwo Papierowy Księżyc, 2011
- Jestem jaka jestem, Cecylia Galante, Wydawnictwo Jaguar, 2010
- Kato-tata 1. Nie-pamiętnik, Halszka Opfer, Wydawnictwo Czarna Owca, 2011
- Kobieta, która wpadła na drzwi, Roddy Doyle, Wydawnictwo Zysk i S-ka, 2002
- Kobiety, Steina Bragi, Wydawnictwo Krytyka Polityczna, 2010
- Kochać zbyt mocno, Rosalind B. Penfold, Wydawnictwo Nowa Proza, 2007
- Kolor purpury, Alice Walker, Wydawnictwo Prószyński Media, 2011
- Koniec niewinności, Ami Sakurai, Wydawnictwo Wesper, 2006
- Księżyc we łzach, Ouardo Saïlo, Wydawnictwo Świat Książki, 2008

- Mamusię dlaczego? Pisane przez życie, David Thomas, Wydawnictwo Hachette Polska Sp. z o.o., 2010
- Miałam dwanaście lat...: wstrząsająca historia kazirodztwa, Nathalie Schweighoffer, Wydawnictwo bis, 1994
- Miłość od ostatniego wejrzenia, Vedrana Rudan, Wydawnictwo Drzewo Babel, 2005
- Mokradełko, Katarzyna Surmiak-Domańska, Wydawnictwo Czarne, 2012
- Mordercze miasto. Meksykańskie lekcje umarłych, Charles Bowden, Wydawnictwo Replika, 2010
- Mój pan i władca, Tehmina Durrani, Wydawnictwo Amber, 2012
- Myszy i koty, Gordon Reece, Wydawnictwo Amber, 2011
- Naga, Izabela Szolc, Wydawnictwo Amea, 2010
- Niewolnice, Anna Pozzi, Eugenia Bonetti, Wydawnictwo Św. Stanisława BM, 2012
- Odnaleziona córka, Mary Williams, Wydawnictwo Amber, 2013
- Okrutne żniwa. Poruszające wspomnienia dziewczynki maltretowanej przez ojca, Elizabeth Grubb Fran, Wydawnictwo eSPe, 2013
- Opowieści - rodzaj żeński, liczba mnoga, Sejla Sehabović, Wydawnictwo Ad Publik, 2013
- Oślepią, Tina Nash, Wydawnictwo Amber, 2013
- Pierwsza miłość, ostatnie posługi, Ian McEwan, Wydawnictwo Albatros, 2009
- Porwana i sprzedana. Moja historia, Sarah Forsyth, Wydawnictwo Amber, 2013
- Pożar w moim domu, Andrea Ashworth, Wydawnictwo Zysk i S-ka, 2005
- Przekleństwa miłości, Anita Shreve, Wydawnictwo Prószyński Media, 2011
- Sprzedana. Moja historia, Hayes Sophie, Wydawnictwo Amber, 2012
- Sprzedane przez ojca, Betty Mahmoody, Wydawnictwo Amber, 2013
- Strefa szaleństwa, Joy Fielding, Wydawnictwo Świat Książki, 2011
- Taniec z gronostajem, Maryla Ścibor-Marchocka, Media Rodzina, Harbor Point Sp. z o. o., 2007
- Ucho, gardło, nóż, Vedrana Rudan, Wydawnictwo Drzewo Babel, 2004
- Wyznania Norah. Dramat kobiet za zamkniętymi drzwiami, Norah Shariff, Wydawnictwo Świat Książki, 2013
- Wyzwanie. Szczeniaki, Llosa Mario Vargas, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2011
- Zła kobieta, Amanda Prowse, Wydawnictwo Wielka Litera, 2013 Zło, Jan Guillou, Wydawnictwo W.A.B., 2012
- Żyletka, Katarzyna Surmia-Domańska, Wydawnictwo Agora, 2011

Lista organizacji

Przemoc wobec dzieci

- Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" <http://www.niebieskalinia.info/>
- Fundacja Mederi, Warszawa, <http://mederi.czd.pl>
- Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Warszawa, <http://kopd.pl>
- Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Poznań, <http://www.kopd.poznan.pl>
- Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa, <http://fdn.pl>

Przemoc wobec kobiet

- Centrum Praw Kobiet, Warszawa, <http://www.cpk.org.pl>
- Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia, Warszawa, <http://www.niebieskalinia.org>
- Instytut Psychologii Zdrowia Niebieska Linia, Warszawa, <http://www.niebieskalinia.pl>
- Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" <http://www.niebieskalinia.info/>
- Women's Aid, Wielka Brytania, <http://www.womensaid.org.uk>
- The Haven Wolverhampton, Wielka Brytania, <http://www.havenrefuge.org.uk>
- BABA Lubuskie Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet, Zielona Góra, <http://baba.org.pl>
- Koalicja End Violence Against Women, Wielka Brytania, <http://www.endviolenceagainstwomen.org.uk>
- Kampania ONZ Say No UNITE to end violence against women, <http://saynotoviolence.org>
- WenDo, <http://www.wendo.org.pl>
- Fundacja La Strada, Warszawa, <http://www.strada.org.pl>
- Fundacja „IKA”, Warszawa, <http://fundacjaika.pl>
- Fundacja „Pomoc kobietom i Dzieciom”, Warszawa, <http://www.przemockid.pl>
- Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet "Victoria", Rzeszów, <http://www.victoria.slaskdatacenter.pl>
- Regionalna Śląska Koalicja na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, <http://www.wsparcie.sosnowiec.pl>

Poznańskie organizacje i instytucje

- Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej, Poznań, <http://www.mcik-poznan.cop.pl>
- Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej, Poznań, <http://www.pcps.pl>
- Fundacja Kobieta Nowego Czasu, Poznań, <http://www.kobietanowegoczasu.org>

Inne organizacje

- Stowarzyszenie Współpracy, NEWW-Polska, Gdańsk, <http://www.neww.org.pl>
- Amnesty International, Warszawa, <http://www.amnesty.org.pl>
- Fundacja Autonomia, Kraków, <http://www.autonomia.org.pl>
- Stowarzyszenie W Stronę Dziewcząt, <http://www.wstronedziewczat.org.pl>
- Fundacja Feminoteka, Warszawa, <http://www.feminoteka.pl>
- Fundacja Przestrzeń Kobiet, Kraków,
- Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny, Warszawa, <http://www.federa.org.pl>
- Fundacja Kobieca eFKa, Kraków, <http://www.efka.org.pl>
- Fundacja Kobiecte Serca, Kraków, <http://www.kobieceserca.pl>
- Stowarzyszenie Pro Femina, Warszawa, <http://stowarzyszenieprofemina.pl>
- Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego, Warszawa, <http://www.ptpa.org.pl>
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa, <http://www.hfhr.pl>
- Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, Warszawa, <http://www.tea.org.pl>
- Koalicja KARAT, Warszawa, <http://www.karat.org/pl/>

Pomoc dla sprawców przemocy

- Fundacja Będziesz, Poznań, <http://www.bedziesz.pl>
- Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej, Poznań, <http://www.pcps.pl>

Stowarzyszenie Kobiet KONSOLA

Stowarzyszenie Kobiet KONSOLA to poznańska organizacja pozarządowa, działająca formalnie od 1999 roku. Wizją Konsoli jest Polska, w której kobiety i mężczyźni mają równe prawa i równe szanse. Polska, a w szczególności Poznań i Wielkopolska, w której nie ma dyskryminacji oraz przemocy ze względu na płeć.

Naszą misją jest

- działanie na rzecz równości kobiet i mężczyzn,
- zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć, orientację seksualną, pochodzenie etniczne lub narodowe, wiek, stopień sprawności i inne,
- przeciwdziałanie przemocy ze względu na płeć (przemocy wobec kobiet),
- upowszechnianie wiedzy na temat praw kobiet,
- wspieranie rozwoju kobiet i ich udziału w życiu publicznym,
- propagowanie i wspieranie działań prowadzonych na rzecz udziału kobiet w życiu publicznym,
- promowanie myśli feministycznej i wzmacnianie kobiet poprzez działania społeczne, nawiązywanie partnerstw na szczeblu lokalnym, rzecznictwo i inicjowanie przemian, których efektem będzie wyrównanie praw i szans kobiet.



Czytelnia

Czytelnia Stowarzyszenia Kobiety Konsola to przestrzeń wolnej myśli feministycznej, to zbiór książek, czasopism i innych publikacji dotyczących feminizmu, gender, queer i antydyskryminacji, a także twórczości i tożsamości kobiet. W czytelni znajdują się podręczniki, opracowania oraz materiały edukacyjne, publikacje naukowe, proza i poezja kobiet. Zbiór obejmuje wydawnictwa polskie i obcojęzyczne. Zapraszamy wszystkich do korzystania z czytelni i współtworzenia jej zbiorów!

Czytelnia mieści się w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, ul. Kutrzeby 10



Nasze działania

- 10 ogólnopolskich konferencji,
- publikacja 5 książek,
- 2 wydania informatora „Pomoc kobietom – ofiarom przemocy. Przewodnik po instytucjach Poznania i okolic”,
- założenie Czytelni
- 2 rocznych cykli wykładów „Wprowadzenie do Gender Studies”,
- grupa wsparcia dla kobiet o orientacji homo- i biseksualnej, oraz dla osób transseksualnych,
- zorganizowanie 2 cykli warsztatów Lesbian Empowerment,
- wiele warsztatów antydyskryminacyjnych,
- warsztaty WenDo-Samoobrona i Asertywność dla Kobiet i Dziewcząt,
- udział w kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy wobec Kobiet,
- Manify 8 Marca w Poznaniu,
- pierwsze edycje projektu „Nikt nie rodzi się z uprzedzeniami – przeciwdziałanie uprzedzeniom i dyskryminacji w działalności edukacyjnej i szkoleniowej”,
- współorganizacja Objazdowego Festiwalu Filmowego Prawa Człowieka w Filmie,
- Akcja-Akacja w Poznaniu,
- kampania V-Day i Tygodnia Waginy w Poznaniu,
- projekt „Szkoła Liderki Animacji Kultury - SzLAK”
- zainicjowanie Porozumienia Żłobkowego
- współorganizowanie Wielkopolskiego Kongresu Kobiet
- One Billion Rising w Poznaniu
- Regał Feministyczny - spotkania wokół książek

Stowarzyszenie Kobiety Konsola jest organizacją non-profit.

Możesz nas wesprzeć:

- działając z nami
- przekazując na rzecz naszej czytelni publikacje o feminizmie, prawach człowieka, gender studies, queer studies, literaturę tworzoną przez kobiety itd.,
- wpłacając darowiznę na nasze konto - wszystkie wpłaty przeznaczymy na działalność statutową stowarzyszenia. BOŚ: 71 1540 1056 2105 8300 6258 0001

→ Stowarzyszenie Kobiety KONSOLA

www.konsola.org.pl

info@konsola.org.pl



